

سیلاقی

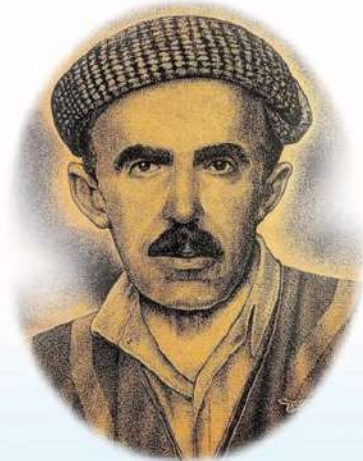
ههژمار ۱۳۱

ئادار - ۲۰۲۳

کۆفاره‌کا ره‌وشه‌نه‌زی گشتی به

قه‌ژنه‌نا شۆره‌شا ئیلۆنی د رۆژناما نیویۆرک تایمزدا ۱۹۶۱ - ۱۹۷۰

اقوام‌گرد درسا‌نامه‌ فردوسی

شه‌هید مه‌لا نه‌نهری مایی دیرۆکنقیس
و ره‌وشه‌نه‌زر و پینشمه‌رگه

ده‌نگ و ره‌نگی کوردا
د شه‌هناما فرده‌وسی دا

رێگری ل پۆتینی، پیشکەفتنا کوردستانی یه

مهحه مههه محسن

ئه فه دکارناما کابینا نه هیدا ژى
هاتیه و دکراندن ل سه هاتییه
کرن و سه روکێ حکومه تی ب
همی شیانیته خو پشته قانیی
ل قی هزرێ دکهت و دیسان ل
به ره مه ئینه ریته بیانی ژى.
به لی مخابن دکریاردا ریک ل قی
هزرێ دهیته گرتن و پۆتینه کا
گه له ک کوژه ک یا هه ی بو
بریقه برنا هه ر کاره کی دکه فیه
دقی چارچوو فه ییدا و گه له ک
ئاسته نگ بو گه له ک پرۆژان دهینه

د هه می هه لکه فهت و بیره اتن و
کۆمبۆنیته فه رمی و نه فه رمیدا،
مژارا ریک و ئالافیته پیشکەفتنا
کوردستانی دهیته پۆژه ف و دان
و ستان دن ل سه ر دهینه کرن و
هه می د وی باوه ریته دانه کو
دقیته کوردستان پشتا خو ب
که رتی نه فه تی بتنی نه گریدهت و
یا پیته یه گرنگی ب که رتیته دیتر
بهیته دان، وه کی که رتی چان دن
و گه ریان و سی ران (گه شهت
و گو ژار) و سنعه تکارى و هتد.. و

چيڪرن و دلي گهلهڪ خودانكار
 و بهرهمئينه ريت بياني ژ پروژيت
 وان ساركره و دهست ژ كاري خو
 بهرردهن، ههكه نهو سازي بيژن
 نهفه ريڪخستن و ريڪ و پيڪرنا
 كاري يه، بيگومان نهه همي دگه
 ريڪ و پيكي و چاكسازينه، بهلي
 نهف ئاستهنگيت دتيخنه دكاري
 بهرهمئينه راندا، يا بن رمانه، كو
 يا فهر و پتيقه پتر كاري وان بهيته
 بساناھيكرن و كار و باريت وان
 زوي و بن ئاريشه بهينه پريقه برن
 و پشته فانيه كا ژ دل و دروست
 ل كه رتي تايهت بهيته كرن،
 داكو دهليقيت كاري زيده تر لي
 بهين كو نهفه ئارمانجا سه روڪي
 حكومه تي يه، بهلي ههتا نوكه زي
 دگه لدا بيت، ئاسه تهنگ و چيكرنا
 ئاريشه يان يا بهرده و امه.

نه گهر ئيداريت پاريزگه ها و جهيت
 هافلدار و پهيوه نديدار، بيژن نهفه
 نه روئينه، نهه كاري هوپريني
 تيدا دكهين، داكو كهس ئيستغلالي
 نهكه تن، ههلبهت نهه كاره كي
 باشه، بهلي نهكو معاملهك بو
 ههيامي شهش ههيفا و ساله كي ب

فه كيشيت و خوداني بينن و بهن
 و بهرهمئينه ري دلسار بكهن و بو
 مروفي باش ديار ديت كو بيھنا
 گهنده لي ل هندهك پريقه بهريا
 دهيت، ژ بهرکو نهو ئاريشه و
 ئاستهنگيت نهو چيدكهن، دي
 نه گهرن و سه رده ريا هندهك
 فرمانبه را زي نه ل ئاست و باز
 پتيقه و دلي وهلاتيان رهش دكهن
 و نهه گهلهك ب پشتراستي فه
 ديژين كو نهفه نه سياسته تا
 سه روڪي حكومه تي و جقاتا وهزيرا
 و كارناما حكومه تي يه، تني نهف
 ئاستهنگه ژلاي هندهك كه سانفه
 دهينه چيكرن و نه گهر هندهك
 ههبن و بيژن نهفه نه راستينه، دي
 ب دههان بهلگه و گروفا دانينه
 بهرچاڻيت وان و بن دودلي دي
 نهفي چهندي كهين، كاني چهند
 سه رده ريت خراب دهينه كرن
 و يا من دقيت بيژم نهوه و ب
 دلسوژي ديژين داكو نهف بهلگه
 و گروقه بگه هنه جهنابي سه روڪي
 حكومه تي و داكو دويچوونا وان
 بهيته كرن و دويماھيك ب فان
 كريات كوژهك بهيته دان.

خودائی نيمتيازى محمد محسن

سهر نفيسه فان

خالد ديړه شى

Tel - WhatsApp:
+9647504642107

دهسته كا نفيسه فان

محمد عبداللا ناميډى

سهر دار هيټوتى

فيډاچوونا نه زمانى

همه ميډى بامه پنى

نه دريس

ناميډيځ - كانيا مالا

چا پخانه

غازى - دهوك

سيلاف

كوڤاره كا رهوشه نه زرى گشتى يه

نادر - ۲۰۲۳

ريشه بهرئ هونه رى

علي حفظ الله

Tel - WhatsApp
+964 7504226413

سيلاف ل تورا نينته پيټي

<https://en.calameo.com/subscriptions/2219010>

ناقه رۆک

۱۷ - ۱ کاروان صالح ویسی	فەژەنا شۆرەشا ئیلوونى د رۆژناما نیویۆرک تایمزدا ۱۹۶۱ - ۱۹۷۰
۱۱ - ۲۸ پ.ه.د. حەمید باقى	مەلامە حەمەدى طوری (۱۹۳۶ - ۲۰۰۴)
۳۲ - ۳۰ پ.د.عەبدولفەتاح بۆتانى	ئەنوەر محەمد طاھر مایى (مەلا ئەنوەرى مایى)
۴۱ - ۳۳ موسەدەق تۆقى	شەھید ئەنوەر مایى د کۆقارا (هەتاو) دا
۵۳ - ۴۳ جەمیل شىلازى	مەلا ئەنوەرى مایى و دەستقیسا (الفردوس المجهول)
۶۷ - ۵۴ کۆفان ئیحسان	پیشگۆتەنەک بۆ کتیبیا (الاکراد فى بەھدینان) یا مەلا ئەنوەرى مایى
۷۳ - ۶۸ خالد دىرەشى	مەلا ئەنوەرى مایى کەنکەنەکن بیبەقل و خودان هیقییت مەزن بوو
۸۳ - ۷۴ هېرش کەمال	مەلا ئەنوەرى مایى و رۆژنامەقانىا کوردی
۹۹ - ۹۰ دلیر داود فەتاح*	رېرەوئیت رەخنەیا ئەدەبى
۱۱۱ - ۱۰۰ سەلمان نەیللى	دەنگ و رەنگى کوردا د شەھناما فرەدەوسى دا
۱۲۴ - ۱۱۲ سەردار هیتوتى	سەربۆرا خەباتکەرى کوردا دەرویشى هیتیتى
۱۲۶ - ۱۲۵ خالد ئەجمەد بادى	خەباتکەر و شۆرەشگىر ئەنوەر مەحەمەد عەلین بادى

قەژەنا شۆرەشا ئیلۆنی
 د رۆژناما نیویۆرک تایمزدا
 خزیرانا ۱۹۶۱-کانوینا ئیکێ

کاروان صالح ویسی
 ماموستایێ زانکویێ

پشکا ئیکێ

سێرەیی (مەوقفی) هیزیت مەزیتێ دەقەرێ، ئو نهخاسمه سێرەیا
 ئەمریکا هەمبەری پرسی کوردا و سەرکیشیا وی هاتینه دان د رۆژنامێ
 دا، هاتینه دیارکرن.

"All the News That's Fit to Print"

The New York Times

LATE CITY EDITION
Monday, March 23, 1970
Price 20¢ (Outside U.S. 30¢)

FUN, CARRY, IN, MUM

NEW YORK, FRIDAY, MARCH 21, 1970

REGISTRATION NO. 62-56765

20 CENTS

SCOTT, IN A BREAK WITH FORD, LOGS LAW NO. 1 (OSTER)

Senator Scott, U.S. House member, has broken with President Ford over a bill to amend the Federal Reserve Act.

VIETNAM REDS PUT TROOPS AND TANKS IN HIGHLAND CITY

But Saigon Says That the Situation Remained in the Hands of the South.

3 Utilities Here Seek Rise In Rate to Hunt Gas in Gulf

The three utilities are seeking to raise their rates to help pay for the cost of gas.

CAMBODIANS SEEK TO BRACE MORALE

Reported to be the last of the military operations in the region.

Kissinger Meets Israelis And Then Flies to Turkey

Secretary of State Henry Kissinger met with Israeli officials before heading for Turkey.

KOROSH SETBACK IN RUJ REPORTED

Year-old fight between the two sides in the region.

Lachman, Deploying Partisan Politics, Drops Request Bid

Senator Lachman has withdrawn his bid for a position.

200,000 at Work in Federal Job Program

The program has provided jobs for a large number of people.

House Rebuffs Ford On Billion Fund Cut

The House has rejected the President's proposal for a billion-dollar cut.

Main body of text for the Lachman article, discussing political maneuvering and the impact on the party.

Main body of text for the Cambodians article, detailing military movements and morale.

Main body of text for the Kissinger article, covering diplomatic meetings and regional tensions.

Main body of text for the Korosh article, reporting on military setbacks and local news.

Continuation of text or additional news items on the right side of the page.

Photo shows view of camp in Vietnam, which was reported to have been taken by Communist forces from their side.

سەريژىك

ئەف قەكولىنە لدور قەژەنا شۆرەشا ئيلونى يە د رۆژناما (نيويورك تايمز) دا. قەكولىن لىسەر قەژەنا شۆرەشا ئيلونى ل نابقەرا ھەيامى سالىت خىزىرانا ۱۹۶۱ئى زايىنى و كانوينا ئىكى خىزىرانا ۱۹۷۹ئى زايىنى، ھاتىە قەبىرىن. چىكى ھژمارەكا مەزنا كىيار و پىشھاتىت سىياسى و لەشكەرى يىت ل رۆژھەلاتا ناقىن ب پرسا كورداقە گرىداى د راپورتيىت قى رۆژنامى دا ھاتىنە بەلاقىرن. ئەقى رۆژنامى بزاقىرىە پرسا كوردا و سىاسەتا دەولەتت دەقەرى نەخاسمە، توركىيا، ئىران و ئىراقى بەرامبەرى پرسا كوردا و نارمانجىت سەركىشىت كوردا ژ شۆرەشا ئيلونى ل دژى حكومەتت ئىراقى بۆ راپا تەقأھى يا دنياى و نەخاسمە ئەمىرىكا دىاربكەتن. ب قى چەندى دىاردەتن، رۆژناما ناقىرى رۆژناما ئىكى يا ئەمىرىكىە كو پرسا كوردا و شۆرەشا ئيلونى ب دنياى دايە نىاسىن.

ئەف قەكولىنە ژ پىشەكىەكى، دەرازىنك، دو تەوەر (تقىرىا) و قەرىژىت ژى چىدبن پىك دەىت. د دەرازىنكى دا، بەحسى قەژەنا شۆرەشا ئيلونى د بەرپەرىت رۆژناما نيويورك تايمزىدا و چەوانىا دانە نىاسىنا قى پرسى ژ لايى رۆژناما ناقىرىقە

ھاتىنە بەحسكىرن، ھەروەسا پويتە، نارمانج و رىياز قەكولىنى تىدا ھاتىنە دىاركىرن. د دەرازىنكى دا، ئەو چەند ھاتىە شوقەكىرن، كا چاوا رۆژنامى بەرىخۇدايە شۆرەشا ئيلونى ل ئىراقى د نابقەرا سالىت ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۲ئى زايىنىدا، ئو كا دىروكا سەرەدەرىا رۆژنامى دگەل شۆرەشا ئيلونى چاوا بوويە، ئو بزاقىت ژ لايى رۆژناما ناقىرىقە د راستا بوويەرىت گرىداى شۆرەشا كوردا و سىاسەتا ئىراقى و ئىرانى دا ھاتىنە كىرن دىاردكەت. د تەوەرى (تقىرى) ئىكى دا، بەحسى شۆرەشا ئيلونى د رۆژناما نيويورك تايمزدا ل نابقەرا سالىت ۱۹۶۳ تا ۱۹۶۷ئى ھاتىە كىرن. د قى تقىرىدا، بوويەرىت قەرىت لەشكەرى، سىياسى، دانوستاندن، ژىنگىرتن و سىاسەتت حكومەتا ئىراقى دگەل كوردان ھاتىنە رۆھنىكىرن.

سىرىەن (مەوققى) ھىزىت مەزىت دەقەرى، ئو نەخاسمە سىرىەيا ئەمىرىكا ھەمبەرى پرسا كوردا و سەركىشىا وى ھاتىنە دان د رۆژنامى دا، ھاتىنە دىاركىرن. ھەروەسا بزاقىت رۆژناما ناقىرى بۆ دانەنىاسىنا شۆرەشا ئيلونى بۆ راپا تەقأھى يا دنياى د قەكولىنى دا دىاردىبتن. د تەوەرى (تقىرى) دووى دا، بەحسى شۆرەشا ئيلونى د رۆژناما نيويورك تايمزدا ل نابقەرا سالىت ۱۹۶۹ تا ۱۹۷۹ئى ھاتىە كىرن. د قى تقىرىدا،

کریار (قهومین) و پیشهاتیت لهشکهری، سیاسی، دانوستاندن، ژیکگرتن و سیاسهتا حکومهتا ئیراقی دگهل کوردان هاتیه راقه کرن.

کلیلین په یشان: پرسا کوردا، شوهرشا ئیلونی، رۆژناما نیویورک تایمز و سیرهیا نیفدهولهق.

پیشگوتن

ئهف قوناغا د فی قه کولینی دا هاتیه شروقه کرن ب ئیک ژ قوناغیت گهلهک بهرکهفتی د دیروکا سیاسی یا کوردادا دهیته هژمارتن. چونکو د فی قوناغیتدا، گهلهک قهومین،

پیشهاتیت حساس، ئو کینجدهر بییت سیاسی و لهشکهری ل دهقهریت کوردا ل ئیراقی بییت هینگی دبن دهسهلاتداریا حکومهتا ئیراقی قه هاتینه کرن. ئهف پیشهاتیت سیاسی و لهشکهری بو رۆژنامه بییت بیانی دبالکیشبوون و بووینه تهگر کو رۆژنامه بییت بیانی لدویف بچن و بهینه د نافی وان دهقهرادا، دا فان کریاریت حساس راستهراست و دروست بو پایا تهفاهی یا دنیایی قه گوھیزن و دیاربکهن. چنکی ل فی قوناغی، تورکیا، هتا چهندهکی ئیرانی و نهخاسمه حکومهتیت حوکم ل ئیراقی دکر،

لسهر سیاسهتیت دژوار ههمبهری قه گوهارتن و شروقه کرنا ئاریشیت د نافی وهلاتیت واندا دقومن دچوون، نهخاسمه لسهر پرسا کیمهمللهتا، ئو نهمازه ژ ی یا (کوردا)، سهردههرییت دژوار دهاتنه نیشادان، بو پایا تهفاهی یا دنیایی لسهر دچوون و دیاردکرن. ههرچه واییتن، ل فی دهلیفه ی رۆژنامه و رۆژنامه فانیت ئهمریکی ههمی هیز و شیائیت خو مهزاختن، دا ب هاریکاریا خه لکی و شههره زاییت دهقهری بهینه وان دهقهر، یان پیزانینا لدور وان پیشهاتا ژ شاهدیت مهیدانی و کسیت جهی باوهریی وهرگرن.

گەلەك جارا پوژنامەفانی و پوژنامە
گفاشتنەكا بكینچ ل وەلاتیت خو
دكەن دا سیاسەت، سیره و سەرەدەریا
خو ل دۆر ئاریشیت پەیدا بووین،
فێجا چ نافخۆهیی، ئان دەرفەیی
بن، بگوھۆریتن، نەخاسمە ئاریشیت
نقیسەفان و پەيامنیریت وان وەسا
هزرەدكەن، بو وەجیت (مصالح)
وەلاتیت وان و تەناھیا نەتەوی یا
وان گەفن. پوژنامەفانیا ویلاھیتیت
ئیکگرتیت ئەمریکا پۆلەکی
بەرچاف ل فی دەلیقی ھەییە و
گەلەك حکومەت و دەسھەلاتداریت
دنیا یی دگفتین، فێجا فەژەن و سیره
و سیاسەتیت رەخنەیی، ئان دژوار
بەرامبەری ئاریشەیت ھەفرۆیشی وان
وەلاتا بووینە، دا سیره و سەرەدەریا
وان بەرامبەری خەلکی وان ھەیت.
ل فی دەلیقی، شۆرەشا ئیلونئی د فی
قوناغا خو یا ھەستیار و دەسپیکیدا
ب رەنگەکی گەلەك بەرچاف جھئی
خو د راپۆرتیت پوژنامەفانیا دنیا ییدا،
ئو نەمازە یا ویلاھیتیت ئیکگرتیت
ئەمریکا، دنیشادانا ئاریشیت پوژھەلاتا
نافیندا کریە.

د شۆرەشا ئیلونئی دا، کوردستان بیوو
فاکتەرەکی بەرکەفتی یی ھەفیشک
د ھەفسەنگیا سیاسی و لەشکەری یا
پوژھەلاتا نافین دا. ژبەر ھندی، ھەر
ژ دەسپیکا سەرھلانا شۆرەشا ئیلونئی،
سەرکیشیی، ب ھەمی شیانتیت

خو بزافکرینە پرسا نەتەوہیی خو
ب دنیا یی بدەتە نیاسین، لەوا ب
رێکا ھنارتنا نوینەریت خو سەرا
بالیۆخانەیی وەلاتیت پوژنارفای ل
پوژھەلاتا نافین دا بیت، دا پشەفانیا
نافدەولەقی وەرگرن. بەلی ھەمی
بزافیت وان دخرش بوون. بێشک ئەف
چەندە یا بترس بوو، ئو ھەفسەنگیەکا
بکینچ بوو و لسەر دەفەری یا کیشی
ژی بوو. چنکی دەولەتیت دەفەری
ئاریشا کوردا وەکی زیانەکا بترس
بو دەسھەلاتیت خو ددا زانین
و دیاردکر دی فی ئاریشی زینا
وہجیت دەولەتیت مەزن ل دەفەری
ژی چیت. ئو ھەر ھاریکاریەکا ژ
لای دەولەتیت مەزن ھە بو کوردان
ھاتبایە پشکیشکر، دا دەولەتیت
دەفەری ب مایتیکرن د دا بیت
(قضایا) نافخۆھیی و کاروباریت
خو دا حسپیکەن. ھەر ژبەر ھندی
دەولەتیت دەفەری ھەمی دەما
رێبا پشەفانیکرنا پرسا کوردا گرتیە
و دا یە دیارکرن، کو پیدقیە وەلاتیت
پوژنارفای شیرەتیت خو لدور رۆلی
خو د ئاریشیت دنیا یی دا ل سەرکیشیا
کوردا بکەن.

چونکی رێژەکا مەزنا پوژناما، بزافیدکەن
ب رەنگەکی رۆھن و دیار قەومینیت
دروست، نەخاسمە ئەو زوم و زۆرداری،
سیاسەت و رێسا و قانونیت دژواریت
مەدەنی، بیت ژ لای دەسھەلاتداریت

دەولەتاقە، شول پى دەتاتە كرن
 ۋەرگرن، نەخاسمە يىت دەسەھلاتدارىت
 رۆژھەلاتا ناڧىن لسەر خەلكى خۇب
 تەڧاھى، نەمازە كىمە نەتەۋەيا، لسەر
 دچوون. ھەرۋەسا ڧەژەنا خەلكى
 وان ۋەلاتا و كىمەمللەتا بەرامبەرى
 حكومت و دەسەھلاتدارىت ۋەلاتىت
 وان بۇ رايان تەڧاھى يا جڧاكى
 نافدەولەقى ڧەدگۋەھازت. لەوا
 دىبىنن، سەركىشيا كوردا ژ نەچارى
 بەرىخۇدايە رۆژنامەيىت دىنايىن،
 نەخاسمە يىت ئەمىرىكى، داگەھاندنا
 پەياما وان بگەھىننە رايان تەڧاھى
 يا دىنايىن و ۋىلايەتت تىكگرتىت
 ئەمىرىكا. لەوا ھژمارەكا مەزنا رۆژناما،
 نەخاسمە رۆژناما نيويورك تايمز
 رۆلەكى تىكجار بەركەفتى و بكتىنچ
 لدور دياركرنا بوويەر، پىشھات،
 ئارىشىت سىياسى، لەشكەرى و ئابوورى
 يىت گرىداى شۆرەشى ھەيە.
 ژ ئەڧال سەرى ھاتىە شۆڧەكرن
 دياردبتن، كو رۆژناما نيويورك تايمز ب
 ھەمى شيانىت خۇ لدويڧ پرسا كوردا
 ل قۇناغا شۆرەشا ئىلونى چوويە. ئەڧ
 چەندە د نەرشىڧى ڧى رۆژنامىدا
 يى رۆھن و ئاشكرايە. چونكى
 پەيامنېرىت ڧى رۆژنامى ل ۋەلاتىت
 رۆژھەلاتا ناڧىن ب ھويىرى و ھشيارى
 بەرىخۇدايە پىشھاتىت گرىداى ڧى
 قۇناغى و راپورتىت تژى پىزانىن لدور
 پىشھات و بوويەرىت ڧى قۇناغا

بەركەفتى بۇ رايان تەڧاھى يا ئەمىرىكا
 و دىنايىن بەرچاڧكرىنە. ھەرۋەسا
 دىبىتن، ئەڧ پىزانىنە د چو دۇكۆمىنت
 و نەرشىڧىت دىدا نەھاتىن دياركرن.
 ئانكو دشىين بېژىن، نەرشىڧى رۆژناما
 ناڧىرى ژ ژىدەرىت بەراگراڧە و ڧەرن
 بۇ ڧى قۇناغا دىرۆكا كوردا، د تىك ژ
 ئاسىتېرىن ۋەلاتىت رۆژھەلاتا ناڧىندا،
 ياكو ژ نەچارى و لىن گڧاشتىت
 نافدەولەقى دەڧگۋت (ئىعتىراف) ب
 ھەبوونا كوردا د نافخۇدا كرى.
 ئانكو ژ ئەڧال سەرى ھاتىە شۆڧەكرن
 ديار دبتن، كو شۆرەشا ئىلونى تىك ژ
 وان پرسىت نەتەۋەيى يىت رۆژھەلاتا
 ناڧىنە، يىت ژ دەسپىكا خۇ جھ و
 ڧەژەنا خۇ د رۆپەلىت رۆژنامەيىت
 دىنايىدا ب رەنگەكى تەڧاھى، ئو
 نەمازە يىت ئەمىرىكا كرى و ھەي.
 ژ لايەكى دىڧە، رۆژنامەيىت دىنايىن و
 ئەمىرىكا بخۇ ژى ب رەنگەكى بەركەفتى
 بەرىخۇدايە بوويەر، پىشھاتىت سىياسى
 و لەشكەرى يىت گرىداى شۆرەشا
 ئىلونى و پرسا كوردا ل رۆژھەلاتا ناڧىن
 و بۇ رايان تەڧاھى يا دىنايىن و ئەمىرىكا
 ڧەگۋەھازتىنە. د عىنى راپورتىت وان
 رۆژنامادا شۆرەشا ئىلونى، ۋەكو
 ئارىشەكا نەتەۋى يا خودان دىرۆكەكا
 درىژ و پىرى كرىارىت خەمگىن و
 خەبات ژبو ستاندنا ھەقىت خۇ ل
 ۋەلاتىت رۆژھەلاتا ناڧىن، نەخاسمە ل
 توركىا، ئىراقى و ئىرانى ھاتىە نىاسن.

لهوا لدويش خواندنا راپورتيت قى رۆژنامى (نيويورك تايمز)، وهسا ديار دبتن كو رۆژناما نيويورك تايمز، رۆژناما ئىككىه رابووى پرسا كوردا جيهانىكرى، نانكو پرسا كوردا هەر ژ سالآ ۱۸۵۳ئى وهره (The New York Times، ۱۴، ۱۸۵۵، ۱۰ February) و شۆرهشا ئيلونى ب دنيايى دايه نياسين. چنكى ئەقى رۆژنامى ب چاقەكى ئىكجار بهركهفتى و ب قيمهت بهرىخودايه قهگوهاستنا بوويه و پيشهاتيت سياسى، لهشكهرى، دينى، ئابوورى، و جفاكى، ييت د نافت كوردا داقومين. ههروهسا ئەقى رۆژنامى ژ ههمى تشتا پتر پويته ب پيشكفتن و وهارا بزافا خۆسهريخوازا كوردا و ههستا نهتهويا كوردا ل رۆژهلاتا نافتين كرية.

بيشك رۆژناما نيويورك تايمزه ئيك ژ وان رۆژنامهيا، ييت رۆلهكى مهزن د شۆقهكرن و قهگوهاستنا بوويه و پيشهاتيت ديپلوماسى، سياسى و لهشكهرى ل دنيايى ب تهقاهى و، نهمازه رۆژهلاتا نافتين، هه. ل قيرى ههكه ل بهرپهريت رۆژناما نيويورك تايمز بزقيرين و فيدابچين، دى ب رۆهنى و ئاشكرايى دياربتن كو شۆرهشا ئيلونى ژ بهرپهريت قى رۆژنامى زربههر نهبوويه، بهلكو د پتريا راپورتيت ويدارهوش و پرسا كوردا ل وهختى قى شۆرهشى بۆ هيزيت مهزيت دنيايى تيدا هاتينه نيشادان و شۆقهكرن.

لهوا پرسا كوردا، قهदानه كا گهلهك بكينج د راپورت و بهرپهريت قى رۆژناميدا ههبوويه. چونكى رۆژناما نافتيرى پويتهكى مهزن ب پرسا كوردا نافت وهلاتيت رۆژهلاتا نافتين دايه. ههلهت پويتهيى قى قهكولينى د هندى دايه، كو نهو راپورتيت تيدا هاتين بكارئينان، پيزانينيت پهيامنيريت رۆژناما نافتيرى ژ زاردهقى بهرپرسيهت دهزگههيت لهشكهرى، سياسى، ريفهبهرى و راگههاندنى ييت حكومهتت ئيراقى و وهلاتيت رۆژهلاتا نافتين ههمهبرى شۆرهشا ئيلونى و پرسا كوردا قهگوهازتين تيدانه.

ههروهسا سياسهتا حكومهتت وان وهلاتا بهرامبهرى شۆرهشا ئيلونى و پرسا كوردا بۆ رايه تهقاهى يا دنيايى ديار كرية. د عهينى دهمد، ئەف راپورت به راقهكرنا ديروكا تيكهليت سهركشيا كوردا دگهل لاينت سياسى ييت كوردا و دگهل وهلاتيت دهقهرى ژى بهابهكى مهزنى ههى و جهى پويتهپيكرتينه. ههروهسا سيهر و سياسهتت دهولهتت مهزن نهخاسمه بهريتايا، ئەمريكا و ئيكهتيا سۆقيهتت بهرامبهرى سهركشيا كوردا.

ل قيرى دشين بيژين ئارمانجا سهريشكا قى قهكولينى نهوه، كو راقهكرنهكا ديروكى سه ر وان پيشهات

بەرامبەری پرسیا كورددا چەوا بوویە. هەژیه بیژین، دا ئەف قەكولینە بەیتە كرن، مە خو بەس بەیقیا راپۆرتیت ئەرشیفی رۆژناما نیویورك تایمزفە، ئەوین قەومین و پیشهاتیت سیاسی و لەشكەری ییت ب پرسیا كورددا و شۆرەشا ئیلونیتفە ل ئیراقی و رۆژھەلاتا ناغین گریداى و بو رابا تەفاهی یا دنیایی هاتینە شۆفە كرن هتلیا. هەژیه ئاقریى بدەینی كو پتیا راپۆرتیت ل قى قەكولینی هاتین بكارینان ژ ئەرشیفی ئەقنى رۆژنامى ژ سایتى وى یى ئەمازە (www.nytimes.com) هاتینە وەرگرتن.

ریازا د قى قەكولینیدا ل سەر چووین، ریازا، چەوانیا شۆفە كرن و سەرەدەریكرنى دگەل بوویەریت دیروكى یە د بەرپەریت رۆژناما نیویورك تایمز دا. مەرەما مە ب قى ریازا دویشچوونى، ئەو دە شۆفە كرنیدا، پتر لایى زانستی بو راقە كرنایریت گریداى قى قوناغا هەستیار و بەرەكەفتیا شۆرەشا ئیلونى بەیتە بەرچاڤكرن، یا د نازكترین قوناغا شەرى ساردا چىبووی. كو د قى قوناغیدا، هیزیت مەزیت نافتەولەتى و دەقەرى ب رەنگ و سیرەبیت ژىكجودا سەرەدەرى دگەل سەركیشیا كوردا كریە. لەوا ئەف ریازە بو شۆفە كرن بوویەری و پیشهاتیت گریداى قى هەيامى ژ هەمى ریازیت دی پتر بکیردەهات.

و بوویەریت گریداى شۆرەشا ئیلونى و پرسیا كوردا، ییت د وان راپۆرتادا هاتین، ئەویت د بەرپەریت رۆژناما نیویورك تایمزدا هاتینە بەلافكرن، پیشكیشكەت. چونكو د راپۆرتیت قى رۆژنامى دا گەلەك مزار و بابەتیت بەرەكەفتى ییت تیکەلى ب شۆرەشا ئیلونى و پرسیا كورداقە ل رۆژھەلاتا ناغین هەى بو رابا تەفاهی یا دنیایی هاتینە راقە كرن. هەر د وان راپۆرتادا، چەوانیا سەرەدەریكرنا حكومەتیت ئیراقى و دەقەرى و هیزیت مەزیت دنیایی دگەل پرسیا كوردا هاتیە رۆنكرن. ئو نارمانجا سەرشكا سەركیشیا شۆرەشا ئیلونى یا پێخەمەت وى شۆرەش ل دژی حكومەتیت دەسھەلاتا ئیراقى كرى پێشچا قدییت.

لەوا مە دیت فەرە قەكولینەك ل سەر قى بابەتى بەرەكەفتى د بەرپەریت ئەرشیفی قى رۆژنامیدا بەیتە كرن، چنكى دەهەيامى ۱۹۶۱-۱۹۷۰یى، ئەقنى رۆژنامى پویتەكى زیدە ب بوویەریت ئەقنى شۆرەشى دایە، هەرەسا دا قەژەنا شۆرەشا ئیلونى و پرسیا كوردا د هزروبیریت راگەھاندنا دنیاییدا بەیتە خوڤاكرن، كا چەوا وان بزاف كریە پرسیا كوردا بگەھینن رابا تەفاهی یا دنیایی و قەژەنا دەولەتیت مەزن، مینا بەریتانیا و یلاھەتیت ئىكگرتیت ئەمريكا و ئىكەتیا سۆفیهتى

دەرازیڤك:

دەستیپكا شۆرەشا ئیلونى د رۆژناما نیویورك تایمز دا ۱۹۶۱-۱۹۶۲

هەر ژ رۆژا راگەھاندنا سیستەمى كۆمارى ل ئىراقى ل سالا ۱۹۵۸ى، كوردیت ئىراقى دەست ب بزاف و خەباتا خو دگەل حكومەتیت بەغدا كریە دا بو خو پزەهەكا حوكمى ئۆتۆنومیى بستین.

هەر ل دەسپكا راگەھاندنا سیستەمى ریفەبرنى یى نوى ل ئىراقى، كوردا دەست دایە خەباتا چەكدارى ب دژى حكومەتا عەبدولكەرىم قاسمى (۱۹۵۸- ۱۹۶۳) (The New York Times, ۲۷ March, ۱۹۹۱, ۱۰). د پینگاڤیت خوڤا لدور دیاركرنا ئارمانجیت شۆرەشا ئیلونى (شۆرەشا كوردا)، ئەوا ب سەرۆكیا مەلا مستەفا بارزانى ۱۹۰۳- ۱۹۷۹ى سەرهلداى. ل ۱ ئادارا ۱۹۷۵ى، رۆژناما نیویورك تایمز د راپۆرتەكا خو یا ئەمازەدا دایە خوڤاكرن: «ئارمانجا سەرپشك یا شۆرەشا ئیلونى، ئەوا د ناڤبەرا سالیت ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۵ىدا، ب گەرمى ب دژى حكومەتیت ئىراقى ھاىتە راگەھاندن، چىكرنا دەولهتەكى، بو ۱۲ ملیون كوردا بوو». د عینى راپۆرتدا ھاىتە، دەمى ل سالیت ۱۹۶۰ى، ھىزىت مستەفا بارزانى ب

چەكى ئىكەتیا سوڤیەت شەر ل دژى ھىزىت ئىراقى دكر، ئەو چەك ژ لایى ئەمىرىكا و ئىسرائىلى فە و ب رىكا ئىرانى بو دەھاتە ھنارتن (The New York Times, March ۲, ۱۹۷۵, ۸).

د بەردەوامیا دویشچوونا خوڤا ل دۆر ېھ و ریشال و ئەگەریت سەرهلدا نا شۆرەشا ئیلونى ژى چىووى، رۆژناما نیویورك تایمز د راپۆرتەكا خوڤا دایە دیاركرن، دەسپكا شۆرەش و خەباتا ھەڤچەرخا كوردا ل ئىراقى دزڤریتە خزیرانا ۱۹۶۱ى. دەمى سەرکیشى كورد، مەلا مستەفا بارزانى، داخواز ژ سەرۆك وەزىرى ئىراقى، عەبدولكەرىم قاسمى كرى «زىنداىیت سیاسى ئازابكەتن، ئو تەپەسەركرنى بدویمایهیبىت، ئو سوڤىت خو یت دانا ئۆتۆنومیى بو كوردا دگەل كوردا بجهىنیت» (The New York Times, March ۲۳, ۱۹۷۵, ۱۱). پشتى بوورینا چەندەكى، عەبدولكەرىم قاسمى راگەھاند لەشكەرى ئىراقى ب تەمامى لسەر شۆرەشگىریت كوردا سەرکەفتینە (The New York Times, March ۲۳, ۱۹۷۵, ۱۱).

د راپۆرتەكا خوڤا لدۆر قەومینا شۆرەشا ئیلونى رۆژناما نیویورك دایە دیاركرن: «كو ھەر ژ خزیرانا ۱۹۶۱ى، ئو دەمى بو جارا ئىكى چرىسكا شۆرەشا كوردا ژ لایى سەرۆك عەشیرەت و مەلا مستەفا بارزانى فە، ئەوى ئىكەتیا

ل ناڤه‌را هێزیت کوردا و ئیراقی یی
به‌رده‌وامه (The New York Times, 5 October, 1971).

ل ۲۶ ئیلونا ۱۹۶۱ی، ژ لایئ حکومه‌تا
ئیرانی و ئیراقی فه هاتبوو راگه‌هاندن،
کو حکومه‌تا ئیرانی و پارتا کۆمۆنیستی
یا ئیراقی هاریکاری پینشکیشی هێزیت
مه‌لا مسته‌فا بارزانی کرینه. ژ به‌ر قی
پشته‌فانی هێزیت ناڤیری هه‌وایت
خۆ به‌ریف ژیری رۆژنایئ لایئ
ئیرانی به‌رامبه‌ری نیکه‌تیا سوڤیه‌ت
برینه. له‌وا حکومه‌تا ئیراقی ل دژی
کوردا فه‌ژه‌نیت دژوار دیارکرن و ل
۵ چریا ئیکتی ۱۹۶۱ی، برایی مه‌لا
مسته‌فا بارزانی، شیخ نه‌حمه‌د بارزانی
(۱۸۹۶-۱۹۶۹)، ژ لایئ حکومه‌تا ئیراقی
فه هاته‌ گرتن (The New York Times, 5 October, 1971).

پشتی ساله‌ک به‌سه‌ر شوڤه‌شیڤه
بووری، ژیده‌ریت نیزیکی شوڤه‌شی
دابوو دیارکرن، کو هێزیت کوردا
پتیا زنجیریت چیایی ییت ئیراقی
و ئیرانی ژیکجودا که‌ن کۆنترۆلکرینه
(The New York Times, 23 March, 1970).
هه‌روه‌سا ل ده‌سپینکا
سال ۱۹۶۲ی، سه‌رکیشی شوڤه‌شا
کوردا، مه‌لا مسته‌فا بارزانی، داخواز ژ
په‌یامنیتری رۆژناما نیویورک تایمز، کر
« بیژیته‌ ئه‌مریکا چ ب نه‌په‌نی، ئان
ناشکرای، هاری وان بکه‌تن. چونکی
مسته‌فا بارزانی وه‌سا هزرده‌کر دی ب

سوڤیه‌ت پشته‌فانیا وی دکر، ل دژی
رژیمه‌ به‌غدا ده‌سپینکری (The New
York Times, 27 April, 1974).
کوردا به‌س بزافکره‌ حوکمی ئۆتۆنۆمی
د ناڤ تخویئ ئیراقیدا ده‌ست خو
بیخن. ل ۹ ئیلونی، ل هه‌می کوردستانی
خه‌لکی خو بو شوڤه‌شی به‌ره‌ه‌فدکر و
هیدی هیدی شوڤه‌شا کوردا به‌رده‌وام
ده‌اته‌ کرن، هه‌تا ل ۱۱ ئیلونا ۱۹۶۱ی،
هه‌می کوردستان فه‌گرتی و هه‌تا ل
کوردستانا ئیراقی بوویه شوڤه‌شه‌کا
نه‌ته‌وی. ئارمانجا سه‌رپشکا قی
شوڤه‌شی ستاندنا حوکمی ئۆتۆنۆمی
بو کوردستانی و دیموکراسی بو ئیراقی
بوو» (The New York Times, 22 September, 1974).

لدویف راپۆرته‌کا رۆژناما نیویورک
تایمز یا فه‌دگه‌رپته‌ میژوو ۲۳ ئیلونا
۱۹۶۱ی، ب پویته‌کی مه‌زن به‌رێخودایه
پینشها و بوویه‌ریت سیاسی و
له‌شکهری ییت د چارچوڤی ویدا
په‌یدا بووین و تیدا هاتیه‌ دیارکرن کو
حکومه‌تا ئیرانی راگه‌هاندبوو، کو
هێزیت ئیرانی مه‌لا مسته‌فا بارزانی،
ئه‌وی سه‌رکیشیا شوڤه‌شا کوردا ل
ژوری ئیراقی دکه‌تن گرتیه، ئو
حه‌بسکره‌ و دی ل رۆژیت به‌ین
ده‌ته‌ف ئیراقی. به‌رامبه‌ر قی، هێزیت
کوردا ئه‌و خه‌به‌ره‌ تکره‌ و دیارکر کو
مسته‌فا بارزانی نوکه‌ دگه‌ل هێزیت
خۆ ییت د چه‌په‌ریت شه‌پیدا و شه‌ر

قى ريكى حوكمى زاتى وهگرىت و دى پاشى كورد ل رۆژه لاتا نافىن بنه هه فسوزىت دروست يىت ئەمريكا. ب قى چەندى عەبدولكەرىم قاسمى، ئەمريكا ب پشته فانيكنا پرسا كوردا ل ئيراقى گونەهباركر و داخواز ژى كر مائى خو د كاروبارىت وهلاتى ويدا نه كه تن (The New York Times, 23 March, 1970).

لهوا دى بينىن ل مههيت ده سىپىكا سالا 1962ئى، ناگرى شەرى خوشتەر دىتن. د قەرئىژىدا، ل 23 نىسانا 1962ئى، هيرشهكا بهرفرهه يا عهشيرهتت كوردا ل دژى هئىزىت حكومهتا عەبدولكەرىم قاسمى دهسپىنكر. دقەرئىژا قى هيرشيدا، نىزىكى 100 گوندىت كوردا هاتنه خرابكرن و هئىزىت حكومهتا بهغدا بهر ب دهقهريت چيائى يىت كوردا چوون (The New York Times, 2 April, 1962). ههروهسا لدويڤ پەيامنيرىت رۆژناما نيوورك تايمزى ل بهغدا و بهىروتى، ل 11 خزيرانا 1962ئى، هئىزىت كوردا د شهپهكئى گراندا، هئىزىت سى بهتەليوئىت ئيراقى ل دهقهريت دكهفنه سهرى تخويى ئىرانى شكاندينه و ژ قەرئىژا هندى، هئىزىت كوردا سهركهفتنا خو ل دهقەرى راگه هانديه (The New York Times, 12 June, 1962).

د راپۆرتەكا رۆژناما نيوورك تايمزدا يا بو 9 ئيلونا 1962ئى دزقريت، هاتيه دياركرن كورد يىت ب شوپرهشەكئى ل ئيراقى رابووین و ئارمانجا وان ئافاكرنا دهقەرەكا ئوتۆنۆميه ل كوردستانى، ئەف شوپرهشە پشكهكا نۆيه ژ چيروكا وان يا هزار سالى يا كهفن ل دژى حوكمداريا هزار سالى يا عهريه. ههروهسا دراپۆرتەكا نيوورك تايمزىدا كو بو 10 ئيلونا 1962ئى، دزقريت هاتيه راگه هاندىن، ل 26 تەباخا 1962ئى، سهركيشى كورد مهلا مستهفا بارزانى، داخوازا پشتهفانى و هاريكارىت بەردهوام ل دژى ئيراقى ژ ويلاهتت ئىكگرىتت ئەمريكا كرىه. د عىنى راپۆرتيدا هاتيه شۆقهكرن كو ويلاهتت ئىكگرىتت ئەمريكا راگه هانديه، كو ئەمريكا نه هاريكاريا مالى و نه لهشكەرى نادهته كوردا و دياركرىه ژى كو هاريكرنا شۆرهشگيرىت كوردا دى بيتن مائىتكرن د ئاريشه و كاروبارىت نافخوهيى يىت ئيراقى دا (The New York Times, 10 September, 1962).

ههروهسا ل 10 ئيلونا 1962ئى، ژ لايى خوفه مهلا مستهفا بارزانى، وهك بهرپرسى ئىكى يى شوپرهشا كوردا ل چيائىت كوردستانى ب رىكا رۆژنامهيا نيوورك تايمزى ويلاهتت ئىكگرىتت ئەمريكا هشاركرينه، ههكه هاريكاريا

پیشکیشی وان نه که تن، نه و دئی نه چار بن، داخوازا هاریکاری ئی ژ حکومتا ئیکه تیا سؤقیه تیی بکه ن. بقی چهن دئی دئی زیانیت بترس ب وه جیت (مصالح) نه مریکا ل ده فه ری که فن و هینگی کورد ئی به رپرسیارنینن (The New York Times, September 10, 1962, 9).

د به رده و امیا دویشچوونا خو دا ل دۆر پرسیا کوردا ل ئیراقی د گهرمه گهرما شه ریت شو ره شا ئیلو نی دا، روژناما ناقبری د راپۆرته کا دی یا خو دا دایه دیار کرن، هیزیت کوردا به رده و امن ل سهر پیشفه چوونا خو و باوه ریه کا به یز یا بخو هه ی کو دئی لسه ر هیزیت ئیراقی سه رکه فن و دئی و ئیتیت سه رکه فنی بلندکه ن. چونکی هیزیت وان ب باوه ری و هزری ل دژی هیزیت ئیراقی شه ری دکهن (The New York Times, September 10, 1962, 10).

وه ک د راپۆرته کا روژناما نیویورک تایمزدا یال 11 ئیلونا 1962 ئی ده رکه فتی، هاتیه دیار کرن، زیده باری بزاقیت سه رکیشیا کوردا دا حقیق خو ییت نه ته وی ل ئیراقی بستینن. به لی بزاقیت وان چ پیقه نه هاتیه. له وا هه ر ل وی روژی، مه لا مسته فا بارزانی، شو ره شگێر و سه رکیشئ شو ره شگێر، مه ژی و ستوینا شو ره شا کوردا، نه وا داخوازا ئوتۆنومی ل ئیراقی دکهن، راگه هاند، «بو ب ده سقئینانا ئوتونومی ری کا ئیکانه یه»

. سه رکیشیا کوردا، نه خاسمه مسته فا بارزانی لدویف «ستراتیجیا چه ک لسه ر هیزئ پیخه مه ت ستاندا نا حوکمی ئوتۆنومی» دچوو (The New York Times, September 11, 1962, 10). چونکی حکومتا عه بدولکه ریمی هه مه به ری کوردا لدویف سیاسه ته کا نه کیره اتی سه ره ده ریدکر و قئ چهن دئ پتر به ری مسته فا بارزانی دا هندی، کو لسه ر پرسیا لئینا خو ل دژی حکومتا قاسمی پرس ب هیزیت عه شیره تیت پشته قانیت خو بکه تن (The New York Times, September 11, 1962, 10).

ژبه ر وان کاودان و ره وشیت ناسئ ییت کورد تیدا دبوورن، ل 12 ئیلونا 1962 یئ، شاهئ ئیرانی، محمه د ره زا په هله وی (1941-1979) ئی، بزاقیت به یز کرن کو ئیرانییت تۆرکی و کوردا ژ لایئ نفشیقه بخو فه گریده تن و ژ هیرشیت هیزیت ئیراقی بپارزیتن. مه ره ما سه رپشکا شاهئ نه و بوو، بالا سه رکیشیا کوردا بو خو راکیشتن و کوردیت ئیرانی پالده تن کو ب دژی ده سته لاتا وی نه رابن. ژبه ر هندی ناقبری سوژدا ده ست ب قه نجکریت ژ ره وریشال بکه تن و ل ده مه کئ باش هاریکاریا پیشکیشی شو ره شا کوردا ل ئیراقی بکه تن (The New York Times, September 13, 1962, 10). ژبه ر قئ داخو یانیا شاهئ ئیرانی،

مەلا مستەفا بارزانی

عەبدولکەریم قاسمی قەومینە و ھەر دو ئالیا زیان فیکە فئینە. ھەر ھەسا ژبەر تۆپارانکرنی خەلکی مەدەنی ییت دەقەریت تخویبی دەقەریت خو بەرداینە و بەر ب تخویبیت تورکیا و ئیرانی چوونە (The New York Times, September ۱۳, ۱۹۶۲).. ھەر ھەسا د پاپۆرتەکا دی یا پۆژناما نافبریدا ھاتبوو، ھەر ژ ۲۳ تەباخا ۱۹۶۲ی وەرە، پسپارەك بۆ سەرکیشیا کوردا ل ژوری ئیراقی لدژی حکومەتا ئیراقی پەیدا بوو، «ئەرقی ھەتا کەنگی دی ژن و زارۆکیت کوردا دبن تۆپارانکرتیقە مینن» (The New York Times, September ۱۳, ۱۹۶۲). ئەف پسپارە ژ قەرپژا تۆپارانکرن گوند و باژپیت کوردا پەیدا بوو، کو تیدا زیانەکا بکینج ب خەلکی وان کەقنبوو و ھژمارەکا مەزنا ژن و زارۆکا ھاتبوونە کوشتن و بەرزەکرن، ھەر ھەسا جھین ناکنجیوونا وان ھاتبوونە خرابکرن. ل ۱۴ ئیلونا ۱۹۶۲ی، ئیراقیت سۆر (مەرەم ژی پارتا کۆمۆنیستا ئیراقی یە)، خو گەھاندیە کوردا و بۆ رۆنکریە کو ئەوان بۆ چیکرنا (بەرە یەکی ئیراقی) دگەل شۆرەشگپیت کوردا ل دژی حکومەتا عەبدولکەریم قاسمی ل ئیراقی رازیوونا کریملن یا سۆفیەتی وەرگریە، (The New York Times, September ۱۴, ۱۹۶۲).

شەرقی ئیراقی ب رەنگەکی خۆرستی بەر ب ھیزیت کورداقە ھات و ژ قەرپژا ھندی دەھامی ۲۱ پۆژادا شۆرەش بەرفرەبوو و بەر ب دەقەریت رۆژھەلاتی کوردستان قە چوو. ژ قەژەنا قی چەندی دا ھیزیت کوردا فیری بکارینانا چەکی بوون، وەک کورپیت کوچەرا و ژیانئ ئەو فیکرن عەردی دەشت یئ ھەستیار بۆ شۆرەشی کیم بکارینن، دا ژ ئاریشیت ھەستیار و بترس دپاراستی بن (The New York Times, September ۱۲, ۱۹۶۲).

د پاپۆرتەک پۆژناما نافبریدا یا ل ژیرناقی (شۆرەشگپیت کورد ل ئیراقی) ھاتیە بەلافکرن، ھاتیە دیارکرن، کو ل ۱۳ ئیلونا ۱۹۶۲ی، شەرقی دژوار ل نافبەرا ھیزیت مەلا مستەفا بارزانی و ھیزیت

عەبدولكەریم قاسم

برینه (The New York Times, ۲۴ September, ۱۹۶۲, ۱۳).

ههروهسا هاتیه دیارکرن، ل ۲۶ ئیلونا ۱۹۶۲ی، دهزگه هیت ئیمناهیی بیت تورکیا ل سته مبولی د کونفرانسه کیدا بو پوژنامه قانا دا دیارکرن کو هژماره کا مهزنا کوردیت ئیراقی مشهختی تورکیا بوونه و ب هژمار دا خویاکرن پتر ژ ۲ هزار چه کداریت کورد ژ ئیراقی هاتینه ناف تخویبی تورکیا، ههروهسا دابوو خویاکرن کو نهوان چه کدارا دیارکربوو، «نهم بیت ژ ناف شوپهشا کوردا یا کو مهلا مستهفا بارزانی، سهروکیا وی دکهتن هاتین و بو پاراستنا گیانی خو هاتینه تورکیا» (The New York Times, ۲۷ September, ۱۹۶۲, ۱۵). دگه ل هندئی، شوپهشا کوردا ههتا شوپاتا ۱۹۶۳ی بهردهوام دهاته کرن.

ل ۲۰ ئیلونا ۱۹۶۲ی، هیشتا شهپ ل نافهرا هیزیت ئیراقی و کوردا یی بهردهوامبوو، د وان شهپیت بهردهوامدا، کورد بو گهلهک گرۆپیت سیاسی و لهشکری هاتنه لیکفه کرن. ژ بهر هندئی هژماره کا مهزنا کوردا داکو خو ژ هیرشا بپاریزن بهر ب تخویبی تورکیا چوون و نهوان مشهختا بو په یامینیری پوژناما نیویورک تایمز دابوو دیارکرن کو نهوان هاتینه گفاشتن. لهوان نهوان داخوازا پاراستنی ژ تورکیا کریه (The New York Times, ۲۱ September, ۱۹۶۲, ۱۲). ل ۲۳ ئیلونا ۱۹۶۲ی، هاتبوو راگه هاندن، کو ژ لایئ حکومهتا ئیرانی و ئیراقی فه (حکومهتا ئیرانی و پارتا کۆمونیستا ئیراقی) هاریکاری پینشکیشی هیزیت مهلا مستهفا بارزانی کرینه. ژ بهر قی پشتهفانیی هیزیت نافبری ههویت خو بهر ب ژیریا روژنایایی لایئ ئیرانی، بهرامبهری ئیکهتیا سوؤفیهتن،

رۆلی مه لاییت کورد
د قهژاندنا هشا کوردینی دا

مه لا مه حه مه دی طوری (۱۹۳۶ - ۲۰۰۴)

مالباتا خو گوری کوردینی کر

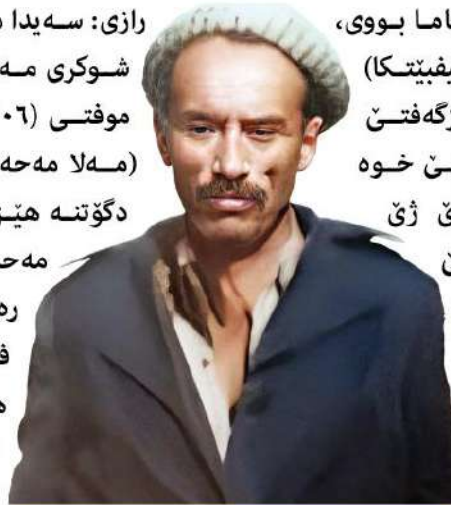

پ.ه. د. حمید باقی

ل بهر ده ری مه قه ری (نیچیرقان)ی، چاوا زیره قانا (مه لا مه حه مه دی طوری) دیت تیکسه ر هه می بهر قه هاتن و خوه هافیتی و ده ستی وی گرت و گو تی: ته خیره سه یدا و نه قه تو ژ کی شه تیی؟ گو تی: من د قیت (نیچیرقان)ی بینم. ئینا (نیچیرقان) ژ قاتی سه ری هاته خاری و سلاف کری و گه له ک که یفا خوه پی ئینا و (مه لا مه حه مه دی طوری) گو تی: حه قی ته ئه وه ئه ز فی گو پالی ب پشتا ته قه بشکینم ئینا (نیچیرقان)ی دهر سوکا خوه ده ینا سه ر میزی و پشتا خوه دایی و گو تی: که ره مبه که سه یدا گو پالی خوه ده ینه پشتا من، به لی سه یدای گو تی: نه نه نه نا ده ینمی، به لی ئه ز یی پیته ی هاریکاریا ته مه و ئه وی ژ ی گو ته سه یدای: که ره م بکه بیژه ته چ د قیت ئه ز یی د خزمه تدا.

خودئی ژئی رازی: سهیدا (مهلا مهحه مهدهئی ئیبراهیمی موسایئ طوری) ساللا (۱۹۳۶ئ) ل (گوندئی عه ماره)، ل دهقهرا (طوری)، ل ژوریئ (باشۆر) کوردستانئ، ژدایکبوویه و یئ دگه ل مالباتا خوه مهزن و فاما بووی، ئو پشتی جزیکا (ئه لیفبیتکا) و قورئانا پیروز ل مزگهفتئ خواندی، نهوی و برایی خوه یئ بچویکتر خودئی ژئی رازی (مهلا ئه مینئ طوری) بهرئ خوه یئ دایه خواندنا دینی ل مه دره سیئ مزگهفتاب فهقیاتی و لهر دهستی مهلا و سهیداییت دینی لسه

مه لاییت شوهرشی ئیبراهیمی طوری

(زفنگی) (۱۹۰۷ - ۲۰۰۲ئ) خواندیه، پاشی یئ هاتیه ژیریا وهلاتئ و ل چند جها یا خواندی ژ وانا: باژیریئ ئامیدیئ ل خواندنگهها بناقودهنگا (قوبه هان)، لدهف موفتیئ ئامیدیئ خودئی ژئی رازی: سهیدا مهلا مهحه مهدهئی مهلا شوکری مهلا عوبه یدولئا ئه فندی موفتی (۱۹۰۶-۱۹۷۶)، ئو هنگئ (مهلا مهحه مهدهئی طوری) دهرس دگوتنه هیژا: (مهلا طاهرئ مهلا مهحه مهدهئی مهلا هاشمئ ره شاقهیی) و چند فهقیئت دی ژئی. ئو ههر هنگئ خودئی ژئی رازی: سهیدا (مهلا ئه حمه دهئی عه مه رئ مهلا طاهرئ ره شاقهیی ۱۹۲۹-

(۲۰۱۵) ئیجازا زانستی (۱۲علیمی) ل (قوبه هان) وهگرتبوو. د سه ره ژمارا ته قاهی یا ساللا (۱۹۵۷ئ) د، ل (تاخئ سه رده پکی ل ئامیدیئ)، سهیدا (مهلا مهحه مهدهئی طوری) وهکی ئیراقی یئ هاتیه فهیدکرن، ههروه سال دهوکی ژئی ل (مزگهفتا حه جی مسته فای) لدهف خودئی ژئی رازی: سهیدا (مهلا عه بدولهادی یئ عه بدولهابیئ ئه حمه دهئی موفتی ۱۹۰۹-۱۹۹۳) یا خواندی و هه قاله کیئ وی یئ هنگئ هیژا (مهلا صالحئ سه عه تچی) بوو. پاشی د قوناغه کییدا یئ چوویه دهقهرا شنگالی و لدهف سهیدایئ مهزن و بناقودهنگ و بهرنیاس

خواندنا دینی به رده وام بوینه. چونکی هنگئ خاندنگه هیئت فه رمی گه له ک دکیم بوون. سالوخهتئ بهرچاقئ هنگئ ئه و بوو (فهقی) ل گوند و باژیریئ کوردستانئ دگه ریان و لدهف گه له ک مهلا دخواند، ژبه ر هندی (مهلا مهحه مهدهئی طوری) ژمالا خوه ده رکهفت و سه خمه راق خواندنئ قه ستا گه له ک جها کر... نه خاسمه ل ژوری ول ژیری (باکۆر و باشۆرئ کوردستانئ) یئ گه ریای، ئو هه یامه کی ل (گوندئ هیتما) ل ده سپینکا سالیئ پیتجیا ل دهقهرا هارۆنیا لدهف خودئی ژئی رازی: سهیدا (مهلا یوسفئ حاجی حه سه نئ

مه لاییت و پارتینی گه لهك ب دلسوژی ل (گوندی قابوسی) خه م ژئ دخوار. خرمیت وی ژئ ژ بنه كوك خه لكی ده قهرا (بۆتان) بوون، ژ عه شیره تا (كه پانیا). د وهختی خوه دا (ژ ده قهرا بۆتان) ییت هاتینه ناف (كوچه ریٹ میرا) و خوه ب وان راگرتینه و ل سه ره ژمارا ته فاهی یا سالا (۱۹۵۷ئ) لسه ر نافئ وان هاتینه قهیدكرن، لهوا ژ وان دهینه هژمارتن و ناسناما وان بوویه (كوچه ریٹ میرا).

- به لئ ل (۱۹۷۲/۷/۳ئ) قائیمه قامئ شنگالی: (غانم ئه لعه لی) هاته كوشتن، ئینا حكومه تا ئیراقئ خودئ ژئ رازی: علی سنجاری (۱۹۳۳- ۲۰۲۰/۹/۵) به پرسئ لقا ئیک (دهوك- نینوی)، ئو چه ند كه سیٹ دی پئ گونه هباركرن، ئیک ژ وانا: سهیدا (مه لا مه حه مه دئ طوری) و ریكخراوا وی یا ریكخستنا پارتی بوو، قیجا نه شیا خوه ل ده قهرا مویسل بیاریزیت، لهوا ئه و ده قه ره هیلا و قه ستا ده قه ریٹ شوهرشی كر و هاته زاخو، دگه ل خودئ ژئ رازی سهیدا (مه لا حسینی ماروینسی) و ل ویرئ خه باتكر، به لئ مالباتا وی (ژنا وی و هه ردو بچویكیت وی) مانه ل ده قهرا شنگالی و ترس و گه فوگور و گفاشتن ژ لایئ ده زگه هی رژیما ئیراقنه لسه ر پهیدا بوون.. به لئ مالخالیت وان (كوچه ریٹ میرا) خوه لئ كرنه خودان و ب هاریكاریا هندهك جامیر و خوشمرؤفا قورتالكرن و برنه ده ف خوه ل مالا باپیرئ وان (حاجی ره مه زانی

و شوهره شگیر خودئ ژئ رازی: (مه لا حسینی یوسفی عه بدولقادرئ ماروینسی ۱۹۰۹- ۲۰۱۲ئ) ل (گوندئ قابوسی) بوویه فه قیئ وی و لسه ر ده ستئ وی یا خواندی هه تا خوه گه هاندی و ده ستیریا مه لایئ ژئ وه رگرتی و پاشی یئ بوویه مه لایئ (گوندئ قابوسی)، بخوه پشتی خودئ ژئ رازی سهیدا (مه لا حسینی ماروینسی) باركری و چوویه (گورا- گوندئ ره زوی).

- هنگئ بزافا ره وشه نه زری و جفاکی و كوردینیئ ل هه می ده قه ریئ سه ره هلدابوو و چه ند پارت و گرؤپیٹ سیاسی هاتبوونه چیکرن، ئیک ژ وانا: (پارتی) ل (۱۶ ته باخا سالا ۱۹۴۶ئ) بوو.

هنگئ خواندنگه هیٹ دینی ل مزگه فتا د هشیاركرنا جفاکی دا لسه ر پرسیت ملله تینیئ رۆله كئ به رچاف هه بوو، لهوا سهیدا (مه لا مه حه مه دئ طوری) د گه ل (پارتی) دهینه ریكخستن، قیجا زیده باری پیشنفیژی و شیره ت و په یفخوینیا مزگه فتئ وه کی (مه لا)، وه کی (به پرسئ) ریكخراوه كا ریكخستئ ژئ خه باتا سیاسی دكر.

- ل سالا (۱۹۷۰) سهیدا (مه لا مه حه مه دئ طوری) خودئ ژئ رازیئ: (مه نجئ كچا حاجی ره مه زانی عه بدولایئ میرا (۱۹۵۴/۱۹۳۸- ۲۰۱۶/۱۲/۱۵ئ) شوپیكریه و خودئ دو كور داینئ (هیژا: ئیراهیم (۱۹۷۱/۱۹۷۴) و عه بدوللاه (۱۹۷۳/۱۹۷۶)، ئو ژيانا خوه ل ده قهرا شنگالی دبووراند و شولئ خوه یئ

شك میژوو یا ژ دایکبوونا ههردوکا ژ ی یا
دروست نینه!

- سهیدا (مهلا مهحه مهدهی طورى)،
پشتى (ل 6 ئادارا 1970ئى) شۆره شا
ئیلونى ژ لایى چه کداريشه راوه ستای،
ئهو ژى د گه ل سه رکيشين و هنده ک
سه رقول و فه رمانده ر و پيشمه رگه هیت
شۆره شا ئیلونى (1961-1970ئى) چوونه
رۆژه لاتى کوردستانى (ئیرانى) ب
زگوردی و هه فزین و بچویکیت خوه
هتلابوونه ل ده فه را شنگالى. ل ئیرانى
بوویه مشهخت و خوه راگرت و نه
زقیرى ئیراقى.

- پشتى شۆره شا ئیسلامى ل ئیرانى
ل سالا (1979ئى) سه رکه فتى، بپچه کى
به رپیت مشهختا به رفه هبوون، ئینا
سه رکیشیا پارتى و شۆره شى، نه خاسمه
شه هید ئدریس بارزانى (1944-
1987/1/31ئى)، دیت فه ره ریکه خستنا
(ئیکه تیا زاناییت دینى ئیسلامى ل
کوردستانى) بهیته فه ژاندى، هه ر چه نده
ب دلئى رژیما ئیرانى نه بوو ژى به لئى
خودى ژى رازیا: (مهلا مهحه مهدهی
مزیرى 1932-1987/1/8ئى، ئو مهلا على
یى دوسكى (1911-1985/2/3ئى)، ئو
مهلا مهحه مهدهی طورى (1936-1987/2/3ئى)
2004ئى)، هه رسیتک ب سیاسه ته کا نه رم
ملئى خوه دابه ر و خوه به ره فه کړ و ل
سالا (1981ئى) خه باتکړ و ل (کومه لگه ها
زیوه)، ل رۆژه لاتى کوردستانى، ب
پشته فانیه کا ئیکسه ر یا شه هید (ئدریس
بارزانى) (ئیکه تیا زاناییت دینى) فه ژاندى

عه بدوللايى میرا 1906-1988/11/13ئى)
ل (گوندی عیبرتولکه بیسه) - ل ناڤه را
ته له حفری و شنگالى- باپیر و خالییت
وان ئهو خودانکرن و پاراستن هه تا مه زن
بووین و ژن ژى بو کورپى مه زن ل ویرى
ئینایى، ئو هه ردو ژى ده ینا بوونه به ر
خواندنئ و قوناغا سه ره تایی و ناڤنجی
خواند... به لئى که سئ ژ نه وان (جنسیا
ئیراقى) نه بوو و ده مئ دا (جنسیا
ئیراقى) بو چیکه ن ل به غدا گوتئ:
(مهحه مه د ئیراهیم موسی) گونه هباره
و د ناه شۆره شا کوردی دا بوو و
نوکه ل ئیرانى زانایه کى مه زنه! ئینا ب
هاریکاریا هنده ک جامیتر خوه ژ ده ستا
قورتالکر و هه ردو ژ خاندنگه هئى بئى
باربوون و هاتنه ده ریخستن و نه شیان
لسه ر خاندنئ به رده وه امین، ئو خالییت
وان سه را وان ژ لایى حکومه تا ئیراقى
قه هاتنه ئیشاندى و گرتن و نه چاربوون
ل دویمایه ئى وان لسه ر به رپه رپى مالباتا
خوه قه دیدبکه ن (ئو بوونه براییت
خالییت خوه و ده یکا خوه) و هه ویه
و شه هادا جنسیئ بو ده ریخستن، له وا
ژى نوکه دو جارا دقه دیدکرینه. چونکی
ده مئ سهیدا (مهلا مهحه مهدهی طورى)
فه قى و مهلا ل (نامیدیئ) و خزمه تا
جفاکى و کوردینیئ دکړ، هنگئ، ل
سه ره ژمارا ته فاهى یا سالا (1957ئى)
لسه ر (تاخئ سه رده پکی)، یئ نامیدیئ،
هاتبوو قه دیدکرن، ئو ژ دایکبوونا وی ژى
ده ینا بوو (1916/7/1) و یا ژنا وی ژى
پشتى هنگئ کړ بوو (1938/7/1) بئى

و گه له ك مه لاییت دی ژی گه هشتنن و خزمه ته كا مه زن پيشكيشی جفاكي كر و پشته فانيا شوهرشی كر و رۆله كئ بهرچاڤ و بكننج گيږا.

ل مه ها خزيرانا سالا (۱۹۸۲ئ) سهيدا (مه لا مه حمه دي طوري) ژ بهر هنده ك نه گه ريت (مادی و مه عنه وي) چهنه جارن خواست و داخواز كر ده ستا ژ شولئ (تيكه تيا زانايت ديني) به رده ت.. به لئ هيژا (نډريس بارزاني) قه بيل نه كر و گه له ك جان به رسفا سهيدا دا داخواز ژئ كر لسهر خه باتا خوه يا مفادار يئ به رده وام بيت، ئو هه مي هاريكاري و پشته فانيا ئيكودو بكن.

سهيدا (مه لا مه حمه دي طوري) خيزانا خوه ل ئيراقئ هيلابوو و نه برېوو ئيرانئ، له وا يئ زگورد بوو و رايين و روينشتنا وي به رده وام ل مه قه رئ (تيكه تيا زانايت ديني) بوو. ههر چهنه سه ركيشيا شوهرشی دشيا خيزانا وي ژ ئيراقئ بينيته ئيرانئ، به لئ سهيدا داخوزه ته و داخواز ژئ نه كر و دل لسهر نه بوو!

پشتي سه رهلدانا ژيريا كوردستانئ (ل ئادارا سالا ۱۹۹۱ئ) و پارت و هيژيت سياسي و ريڤكخراويت پيشه بي و پتريا مشه ختا فه گه رپايين، سهيدا (مه لا مه حمه دي طوري) نه خوشيا (سلئ) هاتبوويئ و چاره سه ري بوو دهاته كرن، ئو جاره كئ ژي ل (ئورمييئ)، ل سالا (۱۹۹۳ئ)، هاتبوو نشته ركرن و دو به راسييت وي هاتبوونه راكرن. ئينا

لسهر بريارا هيژا (نيچيرقان بارزاني) سهيدا (مه لا مه حمه دي طوري) ل دويمهيا سالا (۱۹۹۳ئ) هاته ژيريا كوردستانئ و نيزيكي سالا كئ ل (تيكه تيا زانايت ديني)، ل هه قليئرئ، مابوو، به لئ چاره كرنا وي ل كوردستانئ نه بوو، ئينا ل دويمهيا سالا (۱۹۹۴ئ) دگه ل سه عيدي نه رگوشي بو سته مبولئ، ل توركيا، هاته فريكرن و هه يامئ مه هه كئ چاره كرنا وي دهاته كرن، پاشي بو دهوكئ هاته زفراندن و ئينا مه قه رئ (تيكه تيا زانايت ديني)، ئو هيژا (نيچيرقان بارزاني) و شه هيد (شه و كه ت شيخ يه زدين) و هه مي لقا ئيك و (كاميران موقتي- ريڤه به رئ ئاسايشئ) قه دره كئ مه زن بو دگرت و پشته فانيا وي دكر، ئو ژوره كا نه مازه ل مه قه رئ ئيكه تيئ بو هاته ته رخانكرن و خودئ ژئ رازي: (مه لا عه ليئ مه لا نه بي يئ صالحئ گه رماشي) گه له ك هاري وي دكر، هه روه سا هيژا مه لا صالحئ سه عه تچي هه يامه كي هه رپو خوارن ژ مال بو دئينا مه قه رئ ئيكه تيئ. ئو عزه ت دهوكئ د ريكا خودئ دا خزمه ت و سه خيبريا وي دكر. ئو هه يامه كي خوارنا وي هه رپو هه رسئ دانا بو ژ خوارنگه ها لومانا د ئينا، هه روه سا ده مه كي خوارنيت كوردي بو دئينان، پاشي دو جارا (عزه ت دهوكي) يئ دگه ل چوويي و يئ ل هافينا سالا (۱۹۹۷ئ) و ل هافينا سالا (۱۹۹۸ئ) بو به غدا هاتيه فريكرن و چاره يا وي يا هاتيه كرن، پاشي خودئ ژئ رازي (مه لا

دژین، و د بئ شولن، ئو ل چ جهها نههاتینه داناندن و رهوشا وان یا مالی گه لهك یا بیچاره و خرابه، و كهس خوه ل رهوشا خرابا وان نا كه ته خودان !
- سهیدا (مه لا مه حمه دئی طوری) د دیتنا كهس و ئالییت نیزیکی ویدا:

۱- ره حمه تی: (مه لا طاهر تی ره شافهیی) د بیژیت: مه لا مه حمه دئی طوری ل نامیدیئ بوو، مه لایه كئی گه لهك زیرهك بوو، نه خاسمه، د (نه حوئی و صرف) یدا (تهركیبا هویر)، چهند ساله ده رستیت گۆتینه من، ل زفستانا ئهم ل مزگه فتا مه زن بووبن و هاقینا ژی دهاتینه رو بیاری (خواندنگه ها قوپا)، ب هزرا من مه لا مه حمه دئی طوری نیزیکی (سئ- چوار) ساله ل ئامیدیئ ما بوو. فه قیاتی و مه لایی دكر و ده رس دگۆتن و خزمه تا جفاکی و خه باتا كوردینیئ دكر. كه سه كئی گه لهك جامیتر و خیرخواز بوو. هه ژ كوردینیئ دكر و ملله ت خو ش دقیا، ئو هنگی زگورد بوو، ئو ده می سه ره ژمارا ته فاهی ل ساله (۱۹۵۷) ئی هاتی ئهم هه می فه قی و مه لاییت ل و پیرئ پینكفه ل ئامیدیئ هاتبووینه قهیدكرن.

۲- هیژا: (عه بد حاجی ره مه زان میرانی) د بیژیت: سهیدا مه لا مه حمه دئی طوری ل قابوسین بوو د گه ل خودی ژئ رازی: هه جی حسینئ ماروینسی، ئو مه خویشكا خوه دایی و پشتی مه لا حسین چوو به گورا، مه لا مه حمه دئی طوری مه لایی یا قابوسی دكر، به لئ پشتی

عه لئ گه رماقی) ب هاریکاریا شه هید (شه و كه ت شیخ یه زدین) ی خانیه ك ل دهوكئ (تاخی زوزان) بو كپی و بو سه روبه رك و نوپه نكر و هه می تشت كرنه تیغه. پشتی هنگی ژی هه ر كیماسیه كا د خانیئ وی دا هه با خودی ژئ رازی: مه لا وه حیدئ ئیبراهیمی ئه مینی ئیتیتی بو چیدكر.

هه فژینا وی دهات ل مه قهرئ ئیكه تیئ سه راددا، ئو دویمایی هه ردو كورپت وی ژئ مویسل هاتنه دهوكئ (ل ۲۵ / ۱۲ / ۱۹۹۷ ئ) و هه می چوونه د خانیئ خو هه فه، ئو (پارتی) گه لهك چا قئ خوه ددایی و سه خبیریا وی دكر، هه تا خودی ژئ رازی: (مه لا مه حمه دئی طوری) (ل ۲۰ / ۱۰ / ۲۰۰۴ ئ) ل (نه خو شخانا ئازادی)، ل دهوكئ، وه غه را دویمایی كری و ل (گۆرستانا شاخكئ) هاته فه شارتن، ئو تازیا وی سئ روژا ل (مزگه فتا كانی مه هه مده كئ) هاته دانان. ئو ل ساله (۲۰۱۳ ئ) لقا ئیك یا پارتی و مه كته با سیاسی داخواز ژ حكومه تا هه ریما كوردستانی كر هاریکاریه كئ بو هه فژینا وی بكهن، له وا مه هیانه كا پاره ی (وهك مووچه) ددایی، به لئ پشتی وه غه را وئ هاته برین. پشتی هه فژینا مه لا مه حمه دئی طوری ژئ ل (۱۵ / ۱۲ / ۲۰۱۶ ئ) وه غه را دویمایی كری، ئه و ژئ هه ر ل گۆرستانا شاخكئ هاته فه شارتن. خودی ژ هه ردوكا رازی بیت.

نوكه هه ردو كورپت وی ب زارپۆكیت خو هه فه ل (گوندئ قه سارا) ل دهوكئ

و ده ركه فتنه ده قهرییت ئازاد، لهن ده سهه لاتا شۆره شی، ئو خه باتكر. پشتی راوه ستانا ئالیی چه كداری د شۆره شا ئیلونی دا (ل ۶ ئادارا ۱۹۷۵ئ) چوویه و مشه ختی رۆژه لاتئ كوردستانی (ئیرانی) بوویه، ئو ل سالا (۱۹۸۰) ئیک بوو ژ سیکوچا فه ژاندا (تیکه تیا زانا ییت دینی) ل ئیرانی، د گه ل خودئ ژئ رازیا: مه لا مه حه مه دئ مزیری، ئو مه لا عه لئ دوسکی، كو به رده وام ل مه قهرئ (تیکه تیئ) بوون و کاروباریت وئ برئقه دبرن. ئو مه لا مه حه مه دئ طوری دهرس دگۆتنه فه قیا و گه له ك یئ زانا و شه ره زا بوو، نه خاسمه د (نحو و صرف) ئیدا و زانستیت ئه زمانئ عه ره بی (علوم الآله) دا، و د (أصول الفقه و أصول الدین) دا، هه تا هنده جارا ره خنه ل کتیا (جمع الجوامع) ئ یا تاجو ددینی سبکی (۷۲۷-۷۷۱ مش) دگرت، هند یئ زیره ک و بسپور بوو، له وا دگۆت: گلزانکیت من فه دبن ده مئ مه لا کتیبت عه ره بی دخوینن ژ بلئ خودئ ژئ رازی: سه یدا (مه لا مه مدوحئ مه لا سه لیمئ مه لا نه جموددینی ئیدلبی- مزیری ۱۹۲۸-۲۰۲۰). به لئ زیده باری هندی ژ لایئ جفاکیشه بزاف و تیکه لی نه بوون، د راستا دنیا ئیدا که سه کئ ژ خوه خلاس بوو.

۴- هیژا: (مه لا ئه حمه دئ یوسفئ زفنگئ) دبیژیت: سه یدا مه لا مه حه مه دئ طوری ل گوندئ هیتما، ل ناڤ هارینیا، فه قیئ بابئ من بوو، ئه ز هیتما هینگئ یئ

کوشتنا قائمه قامئ شنگالئ ریکخراوا مه لا مه حه مه دئ طوری پئ هاته گونه هبارکرن. ئینا ل سالا (۱۹۷۲ئ) هاته ده ف مه ل گوندئ (عبیره تولکه بیره) ل (ته له حفر) ئ، پاشی گۆت: دی چم بو خوه ل مزگه فته کئ وجهه کی گه رییم دا مه لاتیا وان بکه م و خیزانا خوه خودان بکه م.. پاشی چ جه نه دیت ئینا چوو (زاخۆ) و گۆت: دئ دو رۆژیت دی زفرم.. به لئ هه یامه ک پئفه چوو و نه زفری. ئینا خودئ ژئ رازیا، بابی من و ده یکا من، د دیقرا چوونه زاخۆ و دیت.. گۆت: ئه فه من مزگه فته کا دیتی دئ شولیت خوه تمامکه م و دئ تیم... به لئ ئیدی مه نه دیت هه تا پشتی سه ره لدانئ ژ ئیرانی فه گه رپایی. ئو ژبه ر وی گه له ک نه خوشی گه هشتنه مه و هاتینه ئیشاندن و گرتن و زیندانکرن. چونکی حکومه تا ئیراقئ دگۆت: ئه فه زانایه کئ مه زنه ل ئیرانی، ئو ئه م پتر ژ ساله کئ ب قه یدکرنا هه ردو خوارزاییت خوه فه ماین هه تا ب هاریکاریا هنده جامیرا مه کرنه برایت خوه).

۳- هیژا (مه لا وه لی درئ) دبیژیت: خودئ ژئ رازی: سه یدا (مه لا مه حه مه دئ طوری) هه ر ل سالا (۱۹۷۲ئ)- پشتی کریارا کوشتنا قائمه قامئ فه زا شنگالئ: غانم ئه له لی ل (۱۹۷۲/۷/۳) مال و بچویکیت خوه هیلان و گه هشته خودئ ژئ رازی: سه یدایئ مه زن و شۆره شگیر (مه لا حسینی یوسفئ عه بدولقادرئ ماروینسی ۱۹۰۹-۲۰۱۲ئ)

بچویک بووم، (5-6) سالی بووم، و نه و (10-16) سالی بوو. ل دوریت نیفا ده‌سپیکئی یا سالییت پینجیا، و ده‌می نه ز چوویمه ئیرانی ژی ل گولانا سالا (1985ئ) دپسا ئەم گه‌هشتینه ئیک ل مه‌قه‌رپی (تیکه‌تیا زانا‌ییت دینی) ل (زیوه)، کو بو زانستی مه‌لایه‌کی زانا و زیره‌ک بوو، به‌لی بو تیکه‌لیت جفاکی گه‌له‌کی فه‌کری نه‌بوو، گه‌له‌ک کوردینی کر بوو، نو خیزانا خوه هیلا بوو، نو گه‌له‌ک هه‌ژ شیعریت کوردی دکر، نه‌خاسمه، دیوانا مه‌لایی جزیری و مه‌ولیدا مه‌لا حسینن با‌ته‌یی، نو گه‌له‌ک دوستی خودی ژی رازی: شه‌هید ئدریس بارزانی (1944-1987/1/31ئ) بوو و گه‌له‌ک هه‌ژ ئیکودو دکر. گه‌له‌ک جارا روژیت نه‌ینیا ئەم د گه‌ل مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی طوری د چووینه سلیفانا ل نیک (ئدریس بارزانی) و هه‌ردوکا پیکفه شیعریت مه‌لایی جزیری دگوتن و ده‌فاقیتنه‌به‌ریک. روژا خودی ژی رازی: ئدریس بارزانی وه‌غهر ژی کری.. من و مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی طوری و مه‌لا عه‌بدولایی ته‌موقی، مه‌هه‌رسیکا، پیکفه شویشت و کفنکر...).

5- هیژا: (مه‌لا نه‌زیری طوری) دبیژیت: د ناقه‌هه‌را گوندی مه (زفنگئی) و گوندی وی (عه‌ماره‌) دا، ل ده‌قه‌را (طوری)، ب پیا ریا سه‌عه‌ته‌کینه.. له‌وا من نه‌و و برایی وی (مه‌لا ئەمین) ژ تیزیک دنیا‌سین، کو مه‌لا ئەمین چهند جارا ده‌هات و سه‌هه‌را برایی خو (مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی طوری)

دا، نو ل ده‌سپیکا سالییت هه‌فتیا، کو نه‌و هه‌شتا ل ده‌قه‌هه‌را شنکالی بوو، من ژی سه‌هه‌را وی دابوو، هه‌روه‌سا ل ئیرانی ژی من یا سه‌هه‌رادای و پشتی سه‌هه‌لدانی بئ شک ل ده‌وکی ژی به‌رده‌وام من سه‌هه‌رادا، نو هیژا ئیچیرفان بارزانی قه‌دره‌کی مه‌زن بو دگرت، له‌وا ژی د هه‌نارته نوژداری ل ده‌وکی و ل کوردستانی و ل تورکیا. مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی طوری د زانستی دینی و نه‌زمانی عه‌ره‌پیدا زانایه‌کی گه‌له‌ک زیره‌ک و شه‌هه‌زا بوو. 6- هیژا: (مه‌لا عه‌لیی شگری یی دپی) دبیژیت: نه‌ز و مه‌لا وه‌لی و مه‌لا ملحم ل ئیرانی ئیژیکترین که‌سیت دگه‌ل وی بووین و مه‌لا ده‌ف وی خواندی، مه‌لایه‌کی گه‌له‌ک زانا و شه‌هه‌زا بوو، نه‌خاسمه د (نحو و صرف) و ته‌فسیری دا و گه‌له‌ک داکوکی ل ته‌فسیرا نه‌لزمه‌خشی (1074-1143) (الکشاف عن حقائق التنزیل و عیون الأقاویل فی وجوه التاویل) دکر، هه‌تا جاره‌کی ل هه‌قلیری گه‌نگه‌شه لسه‌ر ته‌فسیرا ئایه‌ته‌کا قورئانی هاته کرن و سه‌یدا (مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی طوری) بو به‌ره‌هه‌قبوو یا شروفه‌کر. ئینا خودی ژی رازی: (د. مه‌حه‌مه‌دی ئەحمه‌دی مسته‌فای گه‌زنی) گوت: ئها نه‌ز ژنوی د فی بابه‌تی گه‌هه‌شم! مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی طوری تیکه‌لیت گه‌له‌ک خورت و خو‌ش دگه‌ل مالا بارزان هه‌بوون، نه‌خاسمه، دگه‌ل شه‌هید ئدریس بارزانی .

7- هیژا (مه‌لا ملحمی مه‌حه‌مه‌دی صالحی یه‌حیایی گه‌ردی 1972) دبیژیت:

مه ل مه قهرې ئېكه تيا زانايت دينى ل ئوردىگايى زيوه نيزىكى (۴) سالا يا ل دهف سهيدا (مهلا مهحه مدهى طورى) خواندى. مهلايه كى بو زانستيت سيسته من فه قياتيى گه له كى زيرهك و شههره زا بوو. مه دخواند و نهوى بو مه شروفه دكر، مهلايه كى راستيبيژ و ساده (و متواضع) بوو. قه درى زانستى خوه و مهلايى دگرت و خوه چ جارا بو تشته كى دونيايى و پوسته كى و پارهيه كى كيم نه دكر. ترسا خودى د دلى دا بوو. مهلايه كى گه له ك ب نه ده ب ونه زيھ بوو. چهنديى پيتقى بايه خوازخاوكى نه دكر، مروفه كى ده ستپاقر بوو. ساليكى بوچ بهر پرسا نه دكر، نهوا راست و دروست د روين واندا دگوت و من بخوه دو- سى سيړه ييت (مه وقفيت) وى يين ويړه ك ژى ديتينه.

۸- هيژا: (عزه تى ياسينى طاهايى دھوكى) دېژيت: روژه كى (ل زفستانى ل دوپماهيا سالا ۱۹۹۴ئ) نه ز ل مه قهرې (ئېكه تيا زانايت دينى) بووم ل دھوكى (نافاهيى نه وقافى ل تيزيك پاريزگه هى بوو) پشتى هم ژ بازارى گومركا چووين) من هند ديت ترومبيله كا لاندگروز ل بهر دهرى مه قهرى راوه ستا و خودى ژى رازى: (عه بدولخالقنى) مالين يا لقا ئيك تيدا بوو و هاته خوارى و گوت: نه فه ميھفانه كى هه وه يه، (مهلا مهحه مدهى طورى) بوو.

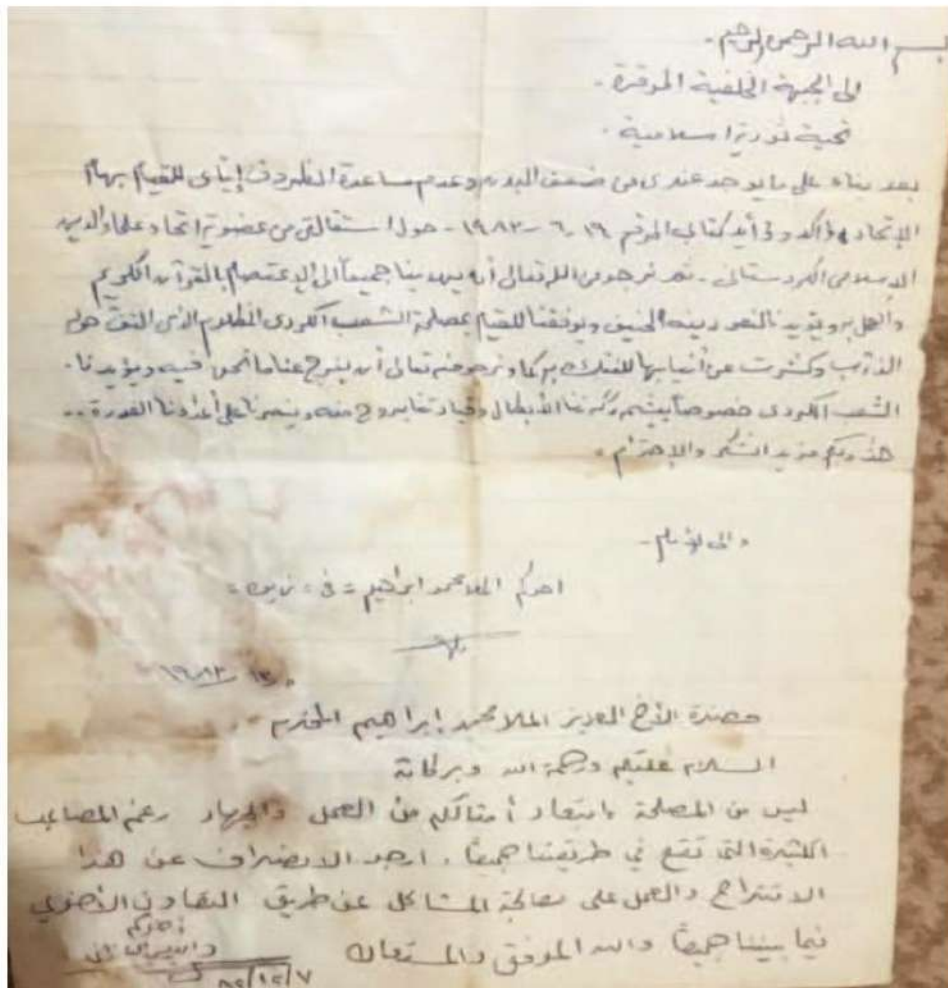
ههروه سا مهلا صالحى سهعه تچى (هه فالى وى يى فه قياتيى ل مزگه فتا

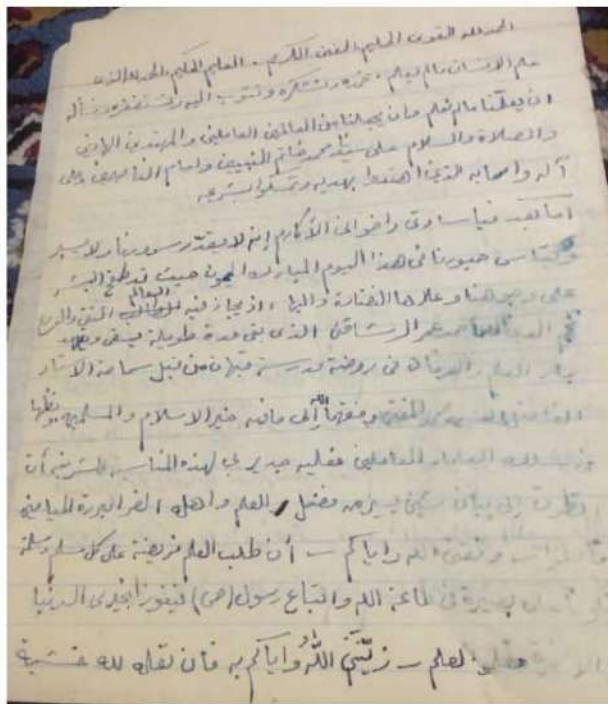
حه جى مسته فاي ل دھوكى) دحه فتيا ئيكى دا هاته دهف و نفين و ههمى تشت بو ئينان و سهعه ته كا گرانها بو ئينا (سايكويه كا ب ۳ئ هزار دينارا)، ئو هه يامى پترى هه يفه كى هه رۆ زاديى خو ش بو لدويش دلى وى ژ مال، ب ترومبيله خوه، دئنانه ئيكه تى و دگوت هم ل دھوكى پينكه فه قى بووين. پاشى هيژا (نيچيرقان بارزانى) هاته دھوكى دهوامكر و مه قهرى وى ل پشت نه خو شخانا كومارى بوو. ئينا روژه كى (ل سالا ۱۹۹۵ئ) سهيدا (مهلا مهحه مدهى طورى) گوتنه من: من بهه نك (نيچيرقان)ى، هندى نه هاتى چاوا تو هو سا يى بى سه روبر دى ته بم؟ دوپماهيكى هندى هند گوتنه من نه ز نه چار بووم رابووم من ته كسيه ك گرت و بره بهر دهرى مه قهرى (نيچيرقان) ي، ئينا چاوا زيره فانا (مهلا مهحه مدهى طورى) ديت ئيكسه ر ههمى بهر فه هاتن و خوه هافيتى و دهستى وى گرت و نه ز دامه ناليه كى و گوتى: ته خيره سهيدا و نه فه تو ژ كيشه تى؟ گوتى: من دقيت (نيچيرقان)ى بينم. ئينا (نيچيرقان) ژ قاتى سهري هاته خارى و سلا فكري و گه له ك كه يفا خوه پى ئينا و (مهلا مهحه مدهى طورى) گوتى: حقى ته نه وه نه ز فى گوپالى ب پشتا ته فه بشكينم ئينا (نيچيرقان)ى دهر سوكا خوه دهينا سه ر ميژى و پشتا خوه داينى و گوتى: كه ره مبكه سهيدا گوپالى خوه دهينه پشتا من، بهلى سهيداى

گوئی: نه نه نه نا ده نیمی، به لئی
 ئەز یی پیتقی هاریکاریا ته مه و ئەوی
 ژێ گوته سهیدای: که ره م بکه بیژه
 ته چ دقیت ئەز یی د خزمه تدا، ئینا
 سهیدای گوئی: من جلک و سهعه ته ک
 و رادیویهک و سوپهک و خوارن و چه ند
 تشتیت دی دقین. ئینا (تیچیرقان) ی
 هه ر وی گافیی به ز و به ز کاخه زه ک
 نقیسی ب (۱۰) هزار دینارا و داڤ من

و گوئی: نوکه هه ره له قی بو وه ر بگره
 و بینه و ترومبیله کئی ئەز برم و ئیکسه ر
 (عه بدولخالق) ی و (حه بیب که له ش) ی
 پاره دانه ف من و ئەز زفریمه فه نک
 (مه لاهمه حمه دئی طوری) و (نیچیرقان
 بارزانی)، ئینا زیره قانه کئی خوه ژێ دا
 دگه ل مه و ئەم چووین مه نه و تشت
 هه می بو کړین.

ژێدەر و دههمه‌ن

- 1- ب به‌رهه‌فکرنا فن شه‌کولینن مفا هاتیه و ده‌گرتن ژ:
- 2- 1- ژ هه‌ردو کورپیت خودی ژنی رازی (مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی طوری) سه‌یداییت هیژا: (ئیه‌راهیمی نو عبه‌دوللای).
- 3- 2- هیژا (مه‌لا طاهرێ مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی مه‌لا هاشمێ ره‌شافه‌یی 1942) ب پیکاکا تێله‌فۆنن ل (2023/1/17).
- 4- 3- هیژا (مه‌لا ئەحه‌مه‌دی مه‌لا یوسفێ حاجی چه‌سه‌نێ زفنگی 1947)، ل (2023/1/19) و (2023/1/21)، ئەز ب تێله‌فۆنن دگه‌ل ناخفتمه‌.
- 5- 4- هیژا: (عبه‌د حاجی ره‌مه‌زانێ عبه‌دوللای- بابێ موته‌یدی 1902) ل (2023/1/17) و (2023/1/20).. ئەز چه‌ند جارا ب تێله‌فۆنن دگه‌ل ناخفتمه‌.
- 6- 5- هیژا: (مه‌لا نه‌زیرێ چه‌جی ئیسه‌ماعیلێ عبه‌دوللای زفنگی طوری 1904)، ل (2023/1/16).
- 7- 6- هیژا: (مه‌لا وه‌لی ئەحه‌مه‌د یه‌حیا دهری 1964)، ل (2023/1/15)، ب تێله‌فۆنن دگه‌ل ناخفتمه‌.
- 8- 7- هیژا: (عزه‌ت یاسین طاهایێ ده‌وکی 1967) چه‌ند هه‌فه‌یه‌یقینه‌ کیت تێله‌فۆنی ل (2023/1/18) و (2023/1/19).
- 9- 8- هیژا: (مه‌لا عه‌لین شکرین مه‌جیدی درێ 1970)، ل (2023/1/16) ب تێله‌فۆنن دگه‌ل ناخفتمه‌.
- 10- 9- هیژا: (مه‌لا ملحه‌م مه‌حه‌مه‌د صالحێ یه‌حیای یین که‌ردی 1972)، ل (2023/1/18)، ب تێله‌فۆنن دگه‌ل په‌یقیمه‌.
- 11- 10- هیژا: مه‌که‌به‌با سیاسی یا پارتی: نفیسارا هژمار (693) ل (2023/7/11) بۆ نفیساینه‌گه‌ها هیژا سه‌روکێ حه‌کومه‌تا هه‌ریما کوردستانێ.

- 1- ب به‌رهه‌فکرنا فن شه‌کولینن مفا هاتیه و ده‌گرتن ژ:
- 2- 1- ژ هه‌ردو کورپیت خودی ژنی رازی (مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی طوری) سه‌یداییت هیژا: (ئیه‌راهیمی نو عبه‌دوللای).
- 3- 2- هیژا (مه‌لا طاهرێ مه‌لا مه‌حه‌مه‌دی مه‌لا هاشمێ ره‌شافه‌یی 1942) ب پیکاکا تێله‌فۆنن ل (2023/1/17).
- 4- 3- هیژا (مه‌لا ئەحه‌مه‌دی مه‌لا یوسفێ حاجی چه‌سه‌نێ زفنگی 1947)، ل (2023/1/19) و (2023/1/21)، ئەز ب تێله‌فۆنن دگه‌ل ناخفتمه‌.
- 5- 4- هیژا: (عبه‌د حاجی ره‌مه‌زانێ عبه‌دوللای- بابێ موته‌یدی 1902) ل (2023/1/17) و (2023/1/20).. ئەز چه‌ند جارا ب تێله‌فۆنن دگه‌ل ناخفتمه‌.
- 6- 5- هیژا: (مه‌لا نه‌زیرێ چه‌جی ئیسه‌ماعیلێ عبه‌دوللای زفنگی طوری 1904)، ل (2023/1/16).
- 7- 6- هیژا: (مه‌لا وه‌لی ئەحه‌مه‌د یه‌حیا دهری 1964)، ل (2023/1/15)، ب تێله‌فۆنن دگه‌ل ناخفتمه‌.
- 8- 7- هیژا: (عزه‌ت یاسین طاهایێ ده‌وکی 1967) چه‌ند هه‌فه‌یه‌یقینه‌ کیت تێله‌فۆنی ل (2023/1/18) و (2023/1/19).
- 9- 8- هیژا: (مه‌لا عه‌لین شکرین مه‌جیدی درێ 1970)، ل (2023/1/16) ب تێله‌فۆنن دگه‌ل ناخفتمه‌.
- 10- 9- هیژا: (مه‌لا ملحه‌م مه‌حه‌مه‌د صالحێ یه‌حیای یین که‌ردی 1972)، ل (2023/1/18)، ب تێله‌فۆنن دگه‌ل په‌یقیمه‌.
- 11- 10- هیژا: مه‌که‌به‌با سیاسی یا پارتی: نفیسارا هژمار (693) ل (2023/7/11) بۆ نفیساینه‌گه‌ها هیژا سه‌روکێ حه‌کومه‌تا هه‌ریما کوردستانێ.

شەھىد مەلا ئەنوەرى مایى دىرۆكنقىس و رەوشەنەزر و پېشمەرگە

- ۱- ئەنوەر محەممەد طاهر مائى (مەلا ئەنوەرى مایى).
- ۲- شەھىد ئەنوەر مایى د كۆقارا (ھەتاو) دا.
- ۳- مەلا ئەنوەرى مایى و دەستنىسا (الفردوس المجهول).
- ۴- پېشگۆتەك بۆ كىتېبا (الاکراد فى بهدىنان) يا مەلا ئەنوەرى مایى.
- ۵- مەلا ئەنوەرى مایى (۱۹۱۳ - ۱۹۶۳) كەتكەنەكى
بېبەقل و خودان ھىقىيەت مەزن بوو

ئەنوەر محەمد طاهر مائى (مەلا ئەنوەرئ مائى) (١)

پ.د. عەبدولفەتاح بۆتانى

مايى ددو ئەنيا دا دخەبتى، ب شيرى و قەلەمى هەتا
پۆژا شەھىدبوونا وى ل پۆژا ٢٢/خزيرانا ١٩٦٣ئى ل دەقەرا
بامەرنئى، كو بەرسىنگا دوژمنكاريا لەشكەرى ئىراقئى دگرت
ل سەر دەقەرىئى.

مەلا ئەنوەر ل سالا ١٩١٣ی ل
گۆندی مایى ژ دایکبویە و ل ناف
مالباتەکا دینی مەزن بوویە، بابى
وی شیخى تەریقەتا نەقشەبەندی
بوو و تیکهەلی دگەل شیخ
عەبدولسلام بارزانی هەبوو.

ل گۆندی بامەرنى خاندیە و
خاندنا خو یا دینی ل سالا ١٩٣٦
تەمامکریە و وەک پێشنقیژ و
گوتارخوین ل مزگەفتیت بەرواریالاً
کارکریە و ل سالا ١٩٣٩ وەک سەیدا
ل ناحیا شیروانا مەزن هاتیە دانان
و ل ویری دەیتە فەگوهازتن بو
خاندنگەها بارزان و دسالت
(١٩٤٣-١٩٤٥) وەک کارمەند ل
رێقەبەریا تەموینا شیخان کارکریە
و ل گۆلنا ١٩٤٦ ژبەر پشکداریا
وی د بزافا بارزاندا ل سالا ١٩٤٥ی
دەیتە گرتن و پشتی دەیتە بەردان
دزقريتە ف گۆندی خو.

دەستپیکایەیدا بوونا هزری و
سیاسی یا مایى، دزقريتە فە بو
دەستپیکایى ژى وی، ئەو سألەکن
بەری شەپى دونیایى یى ئیکى
ژ دایکبویە، وی هەرفتن دەولهتا
ئوسمانی ل سالا ١٩١٨ی دیت و
دیسا هاتنا لەشکەرى ئنگلیزی بو
بەهدینان و سۆتتا گۆندی خو و
مشەختبوونا خەلکى خو بو دەفەرا

چەلى ل ترکیا دیت و ژ نیزیگفە
خچکینشانا تخویى ئیراقى-ترکی
و گریدانا ژیریى کوردستانى ب
ئیراقى فە دیت.

چ خش تیدا نینه دیتنا وان رویدانیت
ل سەری هاتینە بەحسکرن کو مایى
دگەلدا ژیبایە، کینجا خو کریە سەر
ژیان و ئافاکرنا وی یا هزری، ژبەر
فى چەندی ئەو چوو دناف ریزیت
(هیوا) دا و ئیلهاما وی بو فەهاندا
هەلبەست و پەستیت مللەتینی
و کوردینیى فەبو و بو روژنامیت
عەرەبى ل میسل و روژنامیت کوردا
ل دیمەشقى نفیسین و دەنارتن و
رەحمەتی جەرگیس فەتحولاً دیزیت
ئەو کەسەکن رەوشنەزرى کوردی ژ
تەرزى ئیکى بوو و وەلاتپاریزەکی
خەباتکەر بوو، ل دەمى ل سالا
١٩٤٦ی هاتیە گرتن، پژیمن ب
ترومبیلەکا فەکەری و ب ئاسنافە
یى گریدایى ل ناف ئامیدیى گپرا و
دگەل بانگهەلدیرهکی سلوگان ددان
ئها ئەفە وەزیری مەلا مستەفایى
بارزانی یە و پژیمن ب زەلامى
بترس سالوخەت ددا.

مایى دناف مالباتەکا زانا دا
مەزن بوویە و ژبەر فى ئیکى
کینجەکا مەزن ل سەر پیتەدانیت
وی ب رەوشەنەزرى هەبوون

و شيا تىكھەلپىن دگەل گەلەك
رەوشەنھزرا و نقىسەقان و سىياسىت
كورد و ەرەب چىكەت و گەلەك
ھەلبەستىت وەلاتپارېزىي و سىياسى،
ژ وانا ھەلبەستا سەربەستى و
پەسنا وەلاق بەلاق بكتە و سەرى
وى يى پىر بوو ژ پرۆژەيان ل دويىف
گۆتئا جەرگىس فەتھولايى، وى دقيا
پەيمانگەھەكا مۆزىكىن فەكتە و
تپەكا سەمايى پىك بينىت و ل
دونىايى بگەرىت.

مايى پشتا وى ب وى بخويا گەرم
بوو و يى وىرەك بوو د رەخنەكرنا
پاشقەرپۆيا كوردا دا و تىرشى وان دكر،
وى باوھرىيەكا ب ھىزب گەلىن خو
يى كورد ھەبوو و يى گەشپىن بوو
ب پاشەرۆژا وى، وى گەلەك كەرب
ژ وان كەسان فەدبوون يىت نە بو
وان خەم و دويىچوونا دۆزا گەلىن
خۆنەكەن، ئان يىت دۆژمناتىن
دكەن ب ھارىكارىا يىت وان بخو
تەپەسەر دكەن.

مايى تايبەتمەندىيەكا ب تنى يا
مەعريفى نە بوو، ئەو كەسەكى
سىياسى و وەلاتپارېزى و تورەقان
و ھەلبەستقان و دىرۆكنفىس و
رۆژنامەقان و خودان ھزرىت
ئازاد بوو، زەلامەكى وىرەك بوو،
دەردى بندەستىن و بى بەھرىن و
تەھلىا ژانى دىتبوو، بەلىن چجارا
بىزارىن سەرنەداگرتوو و بو وى
شانازى بوو كۆ شىايى پەرتۆكەكى
ل سەر دەقەرا بەھدىنان ل سالا
۱۹۶۰ئى دەريىخت ب نالقى (كورد
ل دەقەرا بەھدىنان)، و پشتى وى
پشكا كوردى ل رۆژناما (پاستى) يا
مىسلى دەريىخت.

مايى ددو ئەنيا دا دخەبتى، ب شىرى
و قەلەمى ھەتا رۆژا شەھىدبوونا
وى ل رۆژا ۲۲/خىراننا ۱۹۶۳ئى ل
دەقەرا بامەرنى، كو بەرسىنگا
دوژمنكارىا لەشكەرى ئىراقىن دگرت
ل سەر دەقەرى (۲).

تېبىنى

- ۱- بۆ پتر پىزانىنا سەحكە: عەبدولفتاح على بۆتان،
رۆژناما راستى، رۆژناما تىكىن يا كوردى-ەرەبى ل
مىسلىن، فەكۆلپن و دىكىومىتتكرن، دەھۆك ۱۹۹۸،
- ۲- بۆ بەرفرەھتەر سەحكە ھەر وى ژىدەرى، پ
بپ ۳۶-۳۹،
۴۰،۳۹.

شەهید ئەنوەر مایى د كۆفارا (هەتاو) دا

موسەدەق تۆقى

شەهید ئەنوەر مایى یەكەمین نڤیسكارى
خەلكى بەهدینانە پشكدارى د بەرپەرین قى كۆفارىدا
كرى، ژ هژمار (۱۳- چریا دووی ۱۹۵۴) قە گۆتارەك
ل ژیر ناڤى (له ژوور یەك كردنا زمانى كوردی)
بەلاقربیه و د بەردەوامیا هژمارین (۱۴) و (۱۶) و
(۲۲) و (۳۷) و (۳۸). شەهید ئەنوەر مایى یەكەمین
نڤیسكارى بەهدینانە نڤیسینین نه هۆزان د كۆفارىن
كوردی بین ئىراقیدا بەلاقربین.

شەھىد ئەنوەر ماىي (۱۹۱۳ - ۱۹۶۳/۶/۲۲)، مەھكۆلەن ب پەيشا شەھىد دەسپىكر، ژ بەركو شەھىد بوون مەزنتەين ئاستى مرۇفابە تىيە مرۇف دگەھىتى، مەزنتەين باوەرنامە يە كەسەك دەست خوۋفە دئىنىت. ئەگەر ئەو شەھىد نقيسكار بىت و خوۋەدىي قەلمەكى بىت پى خزمەتە پەيشا نەتەوھىي بكتە، ئەز دىيژم ئەف ئاستە و ئەف باوەرنامە يە ھىژ مەزنتە، گەلەك نقيسەر گەھشتىنە قى ئاستى نەمريى و سەخمەرات دۆزا گەلى خوۋە شەھىد بووینە، لى كىمن ئەوین ل بەرۇكا پيشىي يا بەرخوۋەدانى شەھىد بووین، د دىرۇكا كوردستانىدا ئەنوەر ماىي يەكەمىن نقيسكارە ل بەرۇكا پيشىي يا بەرخوۋەدانى شەھىد بووى، لەوما ژى من ئەنوەر ماىيى نقيسكار و رەوشەنبىر ب پەيشا شەھىد دا نياسىن.

شەھىد ئەنوەر ماىي ژ پيشەنگىن بزاقا رەوشەنبىرىا كوردى بوو ل دەقەرە بەھدىنان، ژ كەسەين بەراھىي بوو يىن ل كۆفار و رۆژنامە يىن كوردى بەرھەمىن خوۋە بەلاڤكرىن، يەكەمىن بەرھەمىن وى ھۆزانەك بوو ب ناقى بەيتا كەوئى د ھژمارا ۵۲ يا مەھا كانوونا پيشىن ۱۹۴۲ئى يا كۆفار (ھاوار) يا شامىدا ھاتىيە بەلاڤكرن ۱، ب قى چەندى دىتە سىيەمىن كەسى خەلكى قى دەقەرە بەرھەم ب كوردى

بەلاڤكرىن ۲.

د ژىي ماىي كۆفارا (ھاوار) ۱۵۳ پشكدارى د قى كۆفاردا كرىە، د ھەمان قوناغدا، ئانكو د سالىن چلاندا دەست ب نقيسىنى د كۆفارا (گەلاوئىژ) يا بەغدا دا كرىە و يەكەمىن بەرھەمىن خوۋە د ھژمارا (۲ ساللا ۵ شباتا ۱۹۴۴ئى) يا (گەلاوئىژ) دا بەلاڤكرىە ۴. ب داويھاتنا ژىي (ھاوار) ل ساللا ۱۹۴۳ئى و ل نىقا دووئى ژ سالىن چلان شوين دەستىن شەھىدى د كۆفار پىن كوردىدا ناھىتە دىتن، دبىت زىدەبارى داويھاتنا ژىي (ھاوار) رەوشا سىياسىيا باشوورئى كوردستانى و يا وى ب خوۋە ژى باندۇرا خوۋە د قى وارىدا ھەبوو، ئەف چەندە پتر پشتراست دبىت دەمىن ل قوناغا ژىي وى د فان سالاندا دتيرىن، ساللا ۱۹۴۵ئى دەستەلات نيازىن خراب بەرامبەرى وى دگرىتە بەر، ئەو ژى جھى كارى خوۋە ل شىخان دەھلىت و ب مولەت دزڤرىتە ڤە گوندى خوۋە ماىي، ل تەباخا قى سالى كۆمەكا پوليسان ژ مەلەندى ناھيا كانى ماسى ب مەرەما گرتنا وى دەھىنە گوندى، تووشى روو ب روو بوونى دبىت دگەل وان پوليسان و ب رەنگەكى سەير ژ دەستان رزگار دبىت، ل گولانا ۱۹۴۶ئى دەھتەگرتن، ھەتا ۲۰ شباتا ۱۹۴۸ئى دمىتە د زىنداننا مووسلى ڤە، د ناقبەرا ۱۹۴۸ - ۱۹۵۳ئى مژوولى رىنجەرىي دبىت ل دەقەرەئى ۵.

دىارە پشتى قى قوناغى ھەتا ئاستەكى رەوش بو وى تەنا تر

هه تاو

کو فارسی کوردی ویژه بی ادبی بویه

جاری هه هه پازده روژاندا جاری پهنش ده کربت

ژماره: ۱ - سالی - ۱ روژی شهه ۹۵ کولان (مابس) ۱۹۵۴

اوهر و ک :

- ۱ - نازام برچی تا ایستا امتیازم نهده درابه ؟
- ۴ - میژووی بنه سالی سلطان نظری کوردی مهولیری .
- ۶ - بههیز کردنی بره و دری (تقویه ی حافظه) .
- ۸ - پزشکی (طبایه) هه کردستانی دا . ۱۰ - دیوانی هه تاو .
- ۱۲ - بهه هانی حسین حزنی موکرهانی .
- ۱۴ - بهه کتبی زمانه فرمانبکه له سه رشانی هه مورمانه . ۱۵ - وینه گه کرتی .
- ۱۶ - بهه کتبی ز گاری (نصیحه) .
- ۱۸ - وینوی نه لنبه سالی کوردی له پیش میلادوه نادو اینی خانبه کتبی اموی .

بنگهی ژین

چاپخانه ی کوردستان - مهولیر www.zheen.org

به رنگ نیکه م هه ژمارا کوشارا هه تاو

(۱۸۷) ھژمار بەلاقبويىنە، ھەر (۱۸۷) ھژمار ل چاپخانەيا (كوردستان) ھەولتيرى ھاتينەچاپكرن، ھژمارين وى ۱۵ رۆژان جارەك، كتەك ب ۸ رۆژان ، ۵ ژمارە ۲۰ رۆژان جارەك، پىرانى ۱۰ رۆژان جارەك، ۳ ھژمار ب ۲۱ رۆژان جارەك و تنى ھژمارەك ب ۴۰ رۆژان دەركەتینە ۶.

ھەرۆك د يەكەمىن ھژمارا (ھەتاو) دا ھاق گۆقارىكى كوردى وئۆھىيە، لى ب پىنداچوونا ھژمارين وى ئەز دكارم بىژم كۆقارەك نەتەوھىيە بوو، د بەرپەرىن خوەيىن كىم و شىانين وى يىن سنووردای، د خزمەتا ھزرا نەتەوھىيە بوو، ب مژارىن جودايىن د ناف بەرپەرىن وى دا ھاتين دەربرىن ژ كوردىنى و پىدقياتين خەلكى كوردستانى كرىە. گرنگىيەك مەزن ب ھۆزانى (ھەلبەستى) دا، ھەرھژمارەك (باخچەى بوژان) ھەبوو، د ھندەك ھژماراندا قى باخچەى پشكا شىرى ژ بەرپەرىن كۆقارى گرتىيە، ھۆزانى قى باخچەى، دەربرىن ژ ھزرا نەتەوھىيە و ئازارىن كوردان كرىنە ۶.

د وارنى زمانيدا (ھەتاو) گرنگىيەك مەزن دا، ھەتاو مژارا يەكگرتنا زمانى كوردى، ژ ھژمارا تىكى ل ژىر ناقتى (يەكيتى زمان) و ھەتا داوى ھژمار، د پىرانىيا ھژمارين خوەدا ژ نقيسىنا خوەديى كۆقارى و نقيسكارين دن

ديت، ب دەركەتنا كۆقارا (ھەتاو) ل ھەولتيرى دەركەھەكى بەرفرەھتر ل بەر شەھيد ئەنوەر ماىي قەديت و د سالىن بەراھىي يىن ژىي (ھەتاو) پشكدارىي د بەرپەرىن كۆقارىدا دكتە.

بەرى د ناف مژارا شەھيد ئەنوەر ماىي و كۆقارا (ھەتاو) دا بگەرىن، پىدقياھە قى كۆقارى بەدینە نياسن. **يەكەمىن ھژمارا (ھەتاو) ۱۹۵۴/۵/۱۵** ل باژىرى ھەولتيرى ھاتىيەبەلاقكرن، ل سەر بەرگى وى ھاتىيەنقىسىن: **كۆقارىكى وئۆھىيە (ادبى) كوردىيە جارى ھەر لە پازدە رۆژاندا چەلتىكى بەخش دەكرىت.** د ھژمار ۱۵۱۲ ئەف دانەنياسينە ب قى رەنگى ھاتىيە: **كۆقارىكى وئۆھىيە (ادبى) كوردىيە جارى ھەر لە دە رۆژاندا چەلتىكى بەخش دەكرى.** ھەتا داوى ھژمار چەند جارين دى ئەف دانەنياسينە ھاتىيە گۆھارتن. ھژمارا تىكى ستافى كۆقارى ب قى رەنگى ھاتىيەناساندن: خاوەندى ئىمتياز و مديرى ئىدارە و نووسين گىيوى موكرىانى، مديرى بەرپرسىار (مەسئول) محامى ئىبراھىم عەزىز ناغاي دزەيى، ژ ھژمار ۶ - ۱۶ شوونا مديرى ئىدارە و نووسين ھاتىيە سەرپەرشت و نووسىار گىو موكرىانى، ژ ھژمار ۱۷ و ۱۸ قە ھەتا داوى ھژمار ھاتىيەنقىسىن: خاوەنى ئىمتياز و ھەلسوورپنەر گىو موكرىانى. د ناڤەرا ۱۹۵۴/۵/۱۵ - ۱۹۶۰/۱۰/۱۵

(جانا جانا) و د ھژمارا ۳۶ یا تەموزا ۱۹۵۵ئى ھۆزانەكا دى يا وي ب نائى (زين) ھاتىنە بەلاڤكرن.

دياره شەھىدى ڤيايە د گەلەك وارين دى دا پشكداريى د بەرپەرين (ھەتاو) دا بكتە و ڤيايە نەدەبىاتا ھەڤچەرخا دەڤەرى ب خواندەڤايين (ھەتاو)ى بدەت نياسين، د ھژمارا (۴۱)، ۲۰ ئەيلوولا (۱۹۵۵) گۆتارەك ل دۆر (ئەحمەد مخلص)ى ل ژيەر مانشىتي (مخلص) د سى بەرپەرين كۆڤارىدا بەلاڤكيريە، ئەڤە يەكەمين نڤيسينە ل سەر ئەحمەد نالەند (مخلص)ى ھۆزانئشان دەيتەبەلاڤكرن و وي ب خەلكەكى ددەتە نياسين و نائى ئەحمەد (مخلص)ى دئىختە سەر بەرپەرين كۆڤارەكى و چەند بەيتەكىن ھۆزاتين وي جەي خوە لسەر بەرپەرەكى چاپكرى دبينن. ئەوا تيبينى دەيتەكرن شەھىد ئەنوەر مايى ڤيايە ڤى نڤيسينى ب ئاوايەكى بنڤيسيت تەڤايى خواندەڤايين كۆڤارى ژى تيبگەھن، دگەل ھندى د پەراويزين گۆتارىدا رامانا پەيڤين كرمانجى يين نامۆ بو خواندەڤايين سۆران ب سۆرانى و ھن جاران ژى ب عەرەبى نڤيسينە. د ڤى گۆتارىدا شەھىد ئەنوەر مايى دەربارەى سالا بوونا (مخلص)ى گۆتايە: ئەز نزانم بە راستى كا ئەڤ توورەڤانى مەزن لە كيش سالدا بوويە، بەلكى ئەو ب خو ژى نەزانيت، بەلى يا ئەز دزانم ئەحمەد لە گوندى بامەرنى دا ھاتبە

چەندىن گۆتار د ڤى وارىدا بەلاڤكيريە. كۆڤارى ژ ھژمارين ۹ و ۱۰ چەند بابەت ل دۆر ڤيكرنا خواندن و نڤيسينا كوردى ب تيبين لاتينى بەلاڤكيريە. ھەر ل دۆر تيبين زمانى كوردى (ھەتاو)ى چەند بابەت ل دۆر (ئەلفباى كوردى) بەرى ھاتنا ئىسلامى و قوناغين پيشترا بەلاڤكيريە.

مژارين ديروكى، زانستى، و نوژدارى ژى جەي خوە د كۆڤارىدا گرتيە۷. ڤەكۆلين نە تايبەتە ب كۆڤارى لەوما ب ڤان كورته زانياريان دى ژ مژارا كۆڤارى بەرەف شەھىد ئەنوەر مايى و كۆڤارا (ھەتاو) جين.

شەھىد ئەنوەر مايى يەكەمين نڤيسكارى خەلكى بەھدينانە پشكدارى د بەرپەرين ڤى كۆڤارىدا كرى، ژ ھژمار (۱۳- چريا دووى ۱۹۵۴)ڤە گۆتارەك ل ژيەر نائى (لە ژووور يەك كردنا زمانى كوردى) بەلاڤكيريە، د بەردەوامييا ھژمارين (۱۴) و (۱۶) و (۲۲) و (۳۷) و (۳۸) ل ژيەر ھەمان مانشىت گۆتار بەلاڤكيريە. ل ڤيرى پيدڤيە ئاماژە ب وى چەندى بكم كو شەھىد ئەنوەر مايى يەكەمين نڤيسكارى بەھدينانە نڤيسينين نە ھۆزان د كۆڤارين كوردى يين ئيراڤيدا بەلاڤكيريە، بەرى ڤان نڤيسينان چ وي چ نڤيسكارين ديتەتنى ھۆزان بەلاڤكيريە.

زیدەبارى ڤان نڤيسينان د ھژمارا ۲۸ نيسانا ۱۹۵۵ئى ھۆزانەكا وي ب نائى

تاكه رادیویا كوردی كویا به غدا بوو
 بابه تین کرمانجی و زاری به هدینان تیدا
 نه بوون، نه و ب خوه د داوی خه له كا
 مژارین خوه ل دور زمانی دبیزیت: له
 فیریدا من گله بیهك ژ خوه ده فانیین
 سۆران، نه و دزانن كو نه م ژ وان پتر و
 زۆرتین:-

برائین من ئین سۆران دزانن تاكو
 نوکه رادیو به شی كوردی گۆتار و بیژه
 و په یغو زاریکرن (تمشیل) ستران و
 پهند و شیرت و به لاكا سۆران
 به لافدکته و چ ریک نادهدت لاكا باکور
 ژبی چهند سترانین کیم ژ ره خه کدیقه
 گوتار و نفیساندن و تووره (ادب) نائین
 به لافکرن تنی به لاكا سۆران، چ پووته
 (اعتنا و اهتمام) به تووره و گوتار
 و نفیساندنن باکوور ناهیت کرن. ۹
 هندیکه هۆزانن د فئی کۆفاریدا تنی دو
 هۆزانین وی هاتینه به لافکرن، هۆزان
 شیوازی کلاسیکن، نه فینداری سه رپشکه
 د هۆزاناندا، هندی من ناگه هی هه
 به رهه می وی د هۆزانیدا یی کیمه،
 نه فه ژی پرسیاره کی د نازرینیت ئه ری
 به رهه می وی ژ هۆزان یی کیم بوو،
 یان ژی به رزه بووینه؟.

ژ مژارین ل ژیر نافی

له ژوور په ک کردنا زمانی کوردی

دونی. پاشتر د ژیاننامه یا وی دا دیارکریه
 کو نه و ل ده سپیکا ژیی دوازه سالیی
 چوو به گوندی (مای) یی نه شیره تا
 به رواری و ل ویری کته تیه ژیر باندوورا
 دو شاعرین گوندی مای شیخ طاها
 و برای وی شیخ طاهر، ههروه سان
 دیارده که کوه فئی قوناغیدا دکه فیه د
 نه فینا که کوه گوندی (ده ستانی) و نه ف
 نه فینه پتر ده رگه می جیهانا هۆزان ل
 بهر وی فه دکته و هۆزانا خو:

ده لالی نازکی بوکی نه فی ته شیهی
 قودیکی..... شه رابا جه رگ و میلاکا ته
 کو شتم جانی باریکی^۸

د عه شفا کچکا ده شانی دا نفیسییه. ل
 داویا گۆتاری دبیزیت: هه که شه عرین
 احمد بینه کۆمکرن و لیکدان دی گه هن
 چار سه د پینج سه د هزار به ندان
 ئانکو نیزیکی ده ه جلد، د دوا په یقین
 گۆتاریدا دبیزیت: ره نگه نکه ژینا
 نه حمه د گه ابیت نیزیکی (۷۰) سالی و
 نکه ناف عه شیره تا سلیماندا دژیت.
 نه گه ره له سه نگاندا فان نفیسین و
 هۆزانین شه هید نه نوهر مای بکه یین،
 ب هه فه رکرن دگه ل نفیسین دیتین
 کۆفاری بکه یین، نه م دکارین بیژین
 نفیسینین وی ده رپرین ژ ره وشا وی
 و ره وشا ده فه را به هدینان دکر کو
 د وی سه رده میدا نه فه ده فه ره ژ وان
 مافان هاتبوو بی به هرکرن بین هنده ک
 ده فه رین دی بین باشووری کوردستانی
 هه یین، خواندن ب کوردی لی نه بوو،

له ژوور يهك كردنا زمانى كوردى

- ۱- ريزانا نفيسين و خواندن فه
- ۲- ريزانا بيژه و ئاخفتن فه

له ژوور يهك كردنا زمانى كوردى

ليڤه دا من دقئى ئەم نيشانى خوانده قانين سۆران ئين قه درگران چەند تيبان ئين كو له لاكا (لهجه) واندا تينه درەنج كرن ئەو له لاكا باكووردا نه بيت ئەفن (ل) لاما قه له و ئى سؤرا دييت: پى بليم PÊ BILÊM رۆله ROLE .

- (غ) ههروهكك (باغ) ، (غريب) BAX, Xerib د كوردى يا باكوور دييت له جاى فان بيژن باخ BAX و خهريب XERÊB ئەو گه لهك جا ئەو تيبا ه، غ تينه گوهارتن له قى لاكيذا به تيبا (ق - Q) وهك (كاغهزهك - كاقهزهك KAQEZEK) و به غدا - به قدا BEQDA .

- تيبهكا تنى ههى به لاكا سۆراندا تيت گۆتن به (و- W) ئەو له لاكا باكووردا دبه (ف - V) وهك (ئاو، ناو، ههتاو) له لاكا سۆراندا، ئەو (ئاڤ - AV، ناڤ - NAV، ههتاڤ HETAV) له لاكا باكووردا.

- ئەو تيبه ژی تينه گۆتن له لاکهى باكوور و سۆراندا (ژ - ش) كوردى سۆران دييت: منيش کردوو مه ، بۆ گه ليك شوينانيش ده چى ، ئيمهش

مه خواند له كوڤارا (ههتاو) دا چەند گوتاريك له دوور يهك كردنا زمانى كوردى، هن گوتاريين خلا (شعور) من هژاند كو ئەز قئى گوتارىي له دوور بنگه ه و دهستوور يين (قواعد) زمانى كوردى له سه ر رووى قئى كوڤارى به لاف بکه م به لى خاندەشان فايدهى ژى بينن.

ليڤه دا دقئى ئەم پيش به لاف كرنا فان بنگه ه و دهستوورا نيشا خاندەشا بدهين سالوخه تا ((تعريف)) دهستوورى، ژبه ر هندى ئەم دى بينن:-

دهستوور ئەو قانونه يا كو بسه مت، برى، به جهو راست چيت، خوه چ جار ناگوهوره، ههروهكى رابيه وهسا پيشفه دچه ههتا ههروهه ر، قانون ژى دو ته خليه :

(أ) قانونا خوه دى وهك ههلاتنا رۆژ و ههيشا، داهااتنا پاييز و زفستان و به هار و هافينا، پشكفتنا داروبارا كوو ژ پيش تا ئيرو له سه ر يهك سه ليقه دچيت.

(ب) قانونا مروڤان ژ وان نيزام و تيبكه ستين، ژ راوهستان و ژين و زمان و كۆمه ليا خوه دا ددانن، ئانكو ئەم ژى دبىژين ئەو ئا به خواندن و نفيسين و ئاخفتن فه د نويسه ژبه ر هندى ئەم د گوتارا خوه دا ژ روو نيشكافه د ئاخفين:-

ههتاو هژمار ۱۳ سال ۱۰۱ تشرينى يه كه م ۱۹۵۵

ئەز قى گلههه و گازندى ژ خواندهقا دکهم، بهرى ژ خواندهقائين سوران پاشى ژ بيت بههدينان چكى تا ئيستا كهسى خوه ماندى نهكره بو يهك كرنا زمانى كوردى، ههكه ههر يهكى ژ مه مانگى بيست ووشه (بيژه) نقيسيبان به زارى خوه له كوڤاريت كورديدا و مه مانا كريا و به لاکو زارى دى دا نكه به ساناهى ئەم هه مى ئاخفتن و په يقيت ئيك زانين.

لاوى سوران ما چ زهحمهته تو (مه موزينا) نهحمه دى خانى بخوينى و خوه پى مژوول بكهى و وى بو جقاتا خوه واتا بكهى.

ما ئەو گهلهك زهحمهته؟ ئەز ديبژم به يهك ههفته تو چاك دزاني و دى هى بى وى.

لاوى بههدينى ما دى وهستى و ماندى بى ههكه به ههفته يهكى تو ديوانا حاجى عهبدولقادرى كوڤى بخوينى؟ ههتاو هژمار ۳۷ سال ۲، ۲۰ ته مووز ۱۹۵۵

له ژوور يهك كردنا زمانى كوردى

مه گهلهك ههژمارين (ههتاو) دا خوانديه گهلهك ژ نقيسهقانا له ژير قى ئەدريسيدا گوتارهك به لافكريه. به راستى ئەف ئەدريسه زور پيدقيه كو نقيسهقائين كورد ئين پاك

پتويستين ئى باكوور دبيت ((مهژى كرية MEJÊ ÊIRYE)، (بو گهلهك شوينا ژى دچى - BO GELEK ŞUNAJÎ (DIÇÎ)، (ئهم ژى پيدفينه - EM JÎ (PÊDVÎNE).

ههتاو هژمار ۱۶ سال ۱، ۱۰ كانوونى يهكه م ۱۹۵۴

له ژوور يهك كردنا زمانى كوردى

ئەز له مانگا شهشى دا بو (ههولير) چووم، وهسا چيبوو چوومه نك سهتراشيكي (حلاق) دا سه ر و رهيت من تراشيت، من سلاف كره مروڤيت له نك وى و ئەز روونشتم چاقدارىي گهرا خوه پاشى بخيرهاتنى مه دهست ب په يقو ئاخفتنى كر، من هن گههلبوو مروڤهكى ژ رهخ مهفه ئەف گوته گوت: كاكه تو به فارسى قسه دهكهى؟ ئەتو خهلكى ئيرانى؟

ئەز لى زفرىم و من هو لى نيرى من ديت چ جهى يارى و ترانه پيكرنى ل نك نهبوو هداميت وى نه بيت و وى چهندى بوون له وى دهه مى هزرا خوه من كر له دلى خوه دا من گوت: ئەف جاميره نه حهق نينه هو بيت به لى حهقى وى يه قى گوته بيت چنكى وا دياره ئەوى كهسى خهلكى بههدينان نه ديتيه و ئەوى گول ئاخفتن و په يقيت وان نه بوويه مخابن و گهلهك مخابن،

ئەز ھىشى ژ برائىن خوەيىن سۆران دكەم كوئەو من بەرگومان (متهم) ھەتاو ھژمار ۳۸ سال ۲، ۳۰ تەموز ۱۹۵۵.

د ھەلسەنگاندنا فان گۆتاران ئەم دكارين فان چەند تىبىنيان بەر چا فكه ين :-

• ئەفە يەكەمىن جار بوو نقىسنىن كرمانجى ژ بلى ھۆزانى د ناڤ رۆژنامەفانىيا كورديا ئىراقىدا بەلاڤدبن، لەوما دى بىنين ھندەك بى سەروبەرى و كىماسى كەتىنە د نقىسىناندا چ ئەفە ژ نقىسكارى بيت يان شاشىين چاپى و سەرپەرشتىيا چاپى بيت.

• نقىسكارى قىايە ب شىوازەكى گۆتارين خوە بنقىسىت خواندەفانىين سۆران باشتە لى تىيگەھن، ئەفە ژى بۆ وى چاخى كارەك پىروز و مفادار بوو.

• نقىسكارى د دارشتنا نقىسىنا خوە دا زىدەبارى دىيالىكتا سۆرانى ھەردو گۆڤەريين بەھدىنى بۆتاني بكار ئىناينە، ئامرازى كۆمكرنى ھندەك جاران يين و ھندەكان ژى ييت بكارئىناينە، تىكەلىيا نقىسكارى دگەل چاپكرين بەدرخانىيان باندۆرا خوە د قى مزارىدا ھەبوو.

• د وى قوناغىدا مژارا ھەڤگرتنا زمانى كوردى مژارەك گەرم بوويە ل سەر مەيدانا رۆژنامەفانىيا كوردى و كۆڤارا (ھەتاو) گرنگىيەك دايە قى مژارى و چەند نقىسكارين (ھاوار) نقىسىن د قى وارىدا بەلاڤكرينە.

لە ژىردا بنقىسن و بكەن بەنگھا (معرض) كۆمكرنا نىگاوان و ھەركەس ل دووف زانىنا خوە ھزرا خوە بەلاڤ بكتە، چنكى ئەم زمانى خوە لە ھەڤ نەدەين ئەم نەشىن بىژين ناراف و بندكەك يا ھەى.

ل فترىدا ھەرتىكى نىگاوهك و ھزرەك ھەيە د شىت ئاشكرا بكتە. ژبەر ھندى چ گونەھەك ل سەر من نىنە ئەز نىگارا خوە شۆر بكەم لە قى بەنگە ھىدا :-

ئەز مخابن دكىشم كو پترين خواندەفانىين سۆران چ پىتە بە لاكا باكوور ناكەن و ئەو خوە لە ھىربوون و فىلكرنا قى لاكىدا ماندى ناكەن، ھەكە بويرم ئەز بىژم ئەو چاف نقاندنى ژى دكەن.

لە فترىدا من گلەبىيەك ھەيە ژ خواندەفانىين سۆران، ئەو دزانن كو ئەم ژ وان پتر و زۆرتين :-

برائين من ئين سۆران دزانن كو تا نوكە رادىو بەشى كوردى گۆتار و بىژە و پەيف و زارىكرن (تمپىل) ستران و پەندو شىرەت و و بە لاكا سۆرانى بەلاڤ دكەت و چ رىك نادەت لاكا باكوور ژبلى چەند سترائين كىم، ژ رەخەكىدبشە گۆتار و نقىساندن و توورە (ادب) نا ئين بەلاڤكرن تنى بە لاكا سۆران، چ پىتە (اعتناء و اھتمام) بە توورە و گۆتار و نقىساندنين باكوور ناھىت كرن.

• دیاره نڤیسینین شهید ئەنوەر مایمی ل دۆر قی مژاری ب داوی نەھاتینە، لی بۆچی بەلاقرنا وان د کۆفاریدا راوہستایە...؟ نە کۆفاری ئاماژە پیکریە نە نڤیسکاری د جھەکیدە ئاماژە پیکریە.

• دیاره نڤیسکاری قیایە خوہ ژ گونەھبارکرنا ھندەکان بپارێزیت، د داوی خەلکا بەلاقبوویدا دبێژیت: ئەز

ھیچی ژ برائین خوہیین سۆران دکەم کو ئەو من بەرگومان (متھەم)... پەشیا نەکەن ژئی کیمە.

مە ب باش دزانی ھۆزانەکا شەھیدی دگەل بابەتی بەلاقکەین، بەلی ژبەر کیمیا جھنی کۆفاری مە ئەو بو دهلشەکا دی ھێلا.

ژێدەر و دەھمەن

فەرھەنگی روژنامەگەری کوردستان و عێراق، (سلیمانی - ۲۰۱۲)، بپ ۱۲۹.

۵- معصوم انور المایمی، مقدمه الاكراد فی بهدینان، (الطبعة الثانية، دهوك - ۱۹۹۹)، ص ۱۸ - ۱۹.

۶- د. کوردستان موکریان، کۆفاری ھەتاو پێشەکی و لیکۆئینەو، کۆفاری ھەتاو ۱۹۵۴ - ۱۹۶۰، (۲۰۱۰ - ھەولێر)، بپ ۵ - ۱۹. ئەف پێشەکیە بو سەرژنوو چاپکرنا ھەموو ھژماری کۆفاری ھاتیە نڤیسین.

۷- پێداچوونەک ب چاپا نوو یا ھەر (۱۷۸) ھژماری (ھەتاو)ی کو وەک پرۆژە یا ھابەشی بنکە ژ ئین و دەزگای موکریان ل سالا ۲۰۱۰ی ھاتیە چاپکرنا.

۸- ئەف ھۆزانە د دیوانا پێنج بەرگییا ئەحمەدی نالەند ب فی رەنگی ھاتیە: عەزیزێ دلەری جانێ ئەن تەشبیھی قودیکن.... شەرابا قەلب و میلاکا شرینی نازکی بویکی. بئیرە: باغی کوردا سەرجمی دیوانا ئەحمەدی نالەند، بەرگی (۴) کۆمکرنا و توێژاندن طە مایمی (دھۆک - ۱۹۹۸)، بپ ۱۷۹.

۹- یەک کردنا زمانێ کوردی، بە قەلمی مامۆستا أ. م، کۆفاری (ھەتاو) ژ ۳۸ سالی ۲ - ۳۱ تەوز ۱۹۵۵، بپ ۱ - ۲.

۱- موسەددق تۆفی، کۆفارا روڤامی فەکۆلینەک دیروکی رەوشەنبیری، (ھەولێر - ۲۰۰۵) ن بپ ۱۸ - ۱۹.

۲- بەری ئەنوەر مایمی سەیدا سالج یوسفی بەکەمین ھۆزان د ھژمارا ۳۹ یا ۱۵ شباتا ۱۹۴۲ و شیخ مەمدوحی بریفکافی ھۆزانەک د ھژمارا ۵۰ چریا پێشین ۱۹۴۲ یا کۆفارا ھاوار دا بەلاقکریە.

۳- (ھاوار - HAWAR) بەکەمین کۆفارا کوردی بوو ب تیبین لاتینی ژ ئالی میر جەلادەت بەدرخان (۱۸۹۳ - ۱۹۵۱) ھاتیە بەلاقکرنا، د ناڤەرا ۱۵ گولانا ۱۹۳۲ - ۱۵ تەباخا ۱۹۴۳ی ۵۷ ھژمار ھاتیە بەلاقکرنا، د ۲۲ ھژماری بەراھیندا ب ھەردو تیبین عەرەبی و لاتینی بەرھەم بەلاقکرنا، ژ ھژمار ۲۳ یشە تنی ب لاتینی بەلاقکرنا. بئیرە: موسەددق تۆفی، چەند بەرپەرەک ژ دیروکا روژنامەقانییا کوردی، پشکا دووی، (دھۆک - ۲۰۱۱)، بپ ۱۹ - ۷۵.

۴- گەلاوێژ: کۆفارەک وێژەیی زانستی رەوشەنبیری بوو، خوہدی ئیمتیاژی ئیبراھیم ئەحمەد و سەرئڤیسکاری وی عەلەئەدین سجادى بوون، د ناڤەرا ۱۹۳۹ - ۱۹۴۹ یدا (۱۰۵) ھژمار ژ بەلاقبووینە. بئیرە: ھسەن بارام:

مهلا نه نوهری مای و دهستنقیسا (الفردوس المجهول)

(خواندنهكا دانه نیاسینا دهستنقیسی)

جه میل شیلازی

دانه نیاسینا دهستنقیسی:

ناقئ دهستنقیسی: الفردوس المجهول.

ناقه پروكا دهستنقیسی: فه كۆلینهكا (دیروكي جفاكي نه ده بی) یه ل
دوور ده قهرا به هدینان ب گشتی و بهرواری بالا ب تاییه تی.
نقیسه قان: نه نوهر مای.

نه زمانی دهستنقیسی: ب نه زمانی عه ره بی هاتییه نقیسین.

سالآ نقیسینی: ۱۳۷۱ مشهختی / ۱۹۵۲ زایینی.

دیروكا نقیسینا پیشگۆتنی: ۱۹۵۲/۱۱/۲۸، بهرواری بالا -
نامیدیئی.

هژمارا به ریه ران: (۱۰۱) به په ر. (۱)

قه لافه تا وی: (۱۶سم × ۲۰، ۵سم).

ددیره کی دا گۆتییه: (په خنی لئ بگره و تو دشئ یی بو خو
فه گۆهیزی) (۲). (الفردوس/ بی به په ر).

كیژ پەرتووكا خۆ بەری نقیسیه؟

وهکی یا خۆیايه ههتا نهۆ (مهلا نه‌نوه‌ری مایی) ب پەرتووکا خۆ یا ب نافی (الأكراد في بهدينان)، كو فه‌كۆلینه‌كا دیرۆکی جفاکی ل دوور په‌یدا‌بوونا كوردان و بیروباوه‌ری‌ن وان، ره‌وش‌ت و تیتالین وان و ئەده‌بی ده‌قه‌را به‌ه‌دینان هاتیه‌ه‌نقیسین، یی به‌ریاس بووی، سه‌ر‌باری وی چ‌ه‌ندی ه‌نده‌ك به‌ره‌مه‌م‌ین د‌یت‌ژی ه‌ه‌نه، لی ه‌یش‌تا نه‌هاتینه‌ چاپ‌ك‌رن، كو په‌رتووكا (الأكراد في بهدينان) ل دو‌ی‌ف گۆت‌نا كۆ‌ر‌ی وی سه‌یدای‌ی (مه‌ع‌صوم نه‌نوه‌ر مایی) د‌ی‌ژ‌ی‌ت: ((پشتی كو ك‌ریه‌ د ه‌زرا خۆ‌دا ل دوور به‌رواری بالا بنقیسیت، ده‌ست ب نقیسینا خۆ‌ك‌ر، ل ده‌ست‌پ‌ی‌ك‌ی ب نافی «خلاصة تاریخ بهدينان من أول العصور حتى الآن» پاشی ك‌ره «خلاصة تاریخ بهدينان من أقدم العصور حتى الآن» كوم‌ك‌رن و نقیسینا (أنور مایی) ل سالا (١٣٥٧مش / ١٩٥٦ز)، و به‌رده‌وام ز‌ی‌ده‌هی ل سه‌ر ره‌ش‌نقیسا خۆ‌ك‌رن، هه‌تا كو ل سالا (١٩٦٠) ده‌لیقه‌ بۆ هه‌لكه‌فتی ل چاپ‌خانا (الحصان) ل (مویسل) بۆ جارا ت‌ی‌ك‌ی رۆ‌ناه‌ییا چاپ‌ی د‌یتی ب نافی (الأكراد في بهدينان)) (٣). و وه‌کی مه‌ به‌ری نهۆ ئا‌فری ب (الفردوس المجهول) ك‌ری،

كو سالا نقیسینا وی (١٣٧١مشه‌ختی / ١٩٥٢زایینی)یه، كو هۆسان خۆ‌یاد‌ب‌یت (الفردوس المجهول) به‌ری (الأكراد في بهدينان) هاتیه‌ه‌نقیسین ب (٤) سالا‌ن، لی هه‌تا نهۆ (فیرده‌وس) نه‌هاتیه‌ه‌ چاپ‌ك‌رن، وه‌ك ده‌ست‌نقیس مایه.

و ل جهه‌ك‌ی دی سه‌یدای‌ی (مه‌ع‌صوم) د‌ی‌ژ‌ی‌ت: (و یا پ‌ت‌قی گۆت‌ی یه‌ كو مه‌لا نه‌نوه‌ری د پەرتووكا «الأكراد في بهدينان» دا گۆتیه‌ه‌ه‌كو په‌رتووكا «تاریخ بروراري بالا جاهز للطبع»، كو ئە‌قه‌ه‌ راستیه‌كا گۆمان‌ب‌ره، به‌لی پا پشتی ز‌ق‌ر‌ینا من ژ دو‌یر‌ت‌ی‌خ‌ست‌نی (منفی) ل سالا (١٩٦٣)» من چو شوینه‌وار‌ین وی په‌رتووکی نه‌د‌یت‌ن (٤). ل جهه‌کی (مه‌لا نه‌نور) ل دوور ف‌ی‌ په‌رتووکی د‌ی‌ژ‌ی‌ت: (وقد فصلنا هذا البحث في كتابنا «تاریخ بروراري بالا» (٥) (٦). كو ب د‌یت‌نا من د‌ی‌ت گۆت‌نا (مه‌لا نه‌نوه‌ری) هه‌ر ب ده‌ست‌نقیسا (الفردوس المجهول) ب‌یت، چون‌كه‌ پ‌ت‌ریا ق‌ی ده‌ست‌نقیس‌ی ل دوور د‌ی‌رۆ‌كا به‌رواری بالا‌یه، هه‌ر وه‌کی وی بخۆ‌ژی گۆت‌ی: (بادینان عامه‌ و بروراري بالا خاصه‌)، كو ژ به‌ر‌په‌ر (٣٤) هه‌تا دو‌ی‌ماهی‌ی ل دوور ده‌قه‌را (به‌رواری بالا)یه.

ناقی ده‌ست‌نقیس‌ی:

ناقی ده‌ست‌نقیسا خۆ‌ك‌ریه‌ (الفردوس المجهول - المفقود) ئان‌كو به‌هه‌شتا

مەلەتێ عێراقی ژێ پێکدەهێت و هەر ژ کەشن وەرە پێکفە ژیاينه. پاشی ئافرێ ب چەندین کەسایەتیی ننگلیز و سویسی و... هتد دکەت ئەوین ب سەرکەفتینه بلنداهیی ن گۆپیتکا (نون کون) ل زنجیرا (هیمالایا) و هندەک گۆپیتکین دی و کا تۆشی چەندین بقیەیان بووینە، لێ دەست نەداهێلاینە، هەتا کو گەهەشتینە ئارمانجین خو. دویشدا ئارمانج ژ نقیسینا دیرۆکا بەهەدیان و دەقەرا بەرواری بالا، هەر خۆرستیا داروبار، چەل و چیا، ئاڤ و هەوا، دول و نهالین وئ، ئەو هاندایە ژ بو نقیسینا دیرۆکا دەقەرئ و هەمی نەهامەتی و زەحمەت و نەخۆشیین خەلکئ وئ دینیت، سەرباری ئەو ئاستەنگین کەفتینە د ریکا ویدا هەر ژ کیمیا هەبوونا ژیدەران کاودانین وی یین تاییەت، لێ دیسان ویژئ دەست نەداهێلاینە، بئ هیفی نەبوویە ب گەهشتن ب ئارمانجا خو. و ل دویمایا قئ پێشگۆتنی خواستیە هەر کەسە کئ پێزانینە کە هەبیت چ یا بچویک، ئان یا مەزن بیت، ئان هەر پەخنە کە ل دوور دیتنا مە هەبیت و بینیت نە یا بەر ئاقلە، مە پئ ئاگە هەداربکەتن و بگەهینیتە مە، دئ سۆپاسدارئ وی بین. (الفردوس/ ۱ - ۲)

ناقەرۆکا دەستنقیسی:

بەرزە، ئان نەدیار، هەلبەت ئەف ناقە نە ژ قالاھییە کئ هاتییە، بەلکو خۆرستیا دەقەرئ ژ لایئ کەسکاتی و داروبار و گول و کولیکا و دەنگئ کەو و ویچ ویچا چویچکا و هەش هەشا کانی و رووبارین ئ و ئاڤا وئ یا تەزی و خۆش و شرین، کەفتین بەفرئ و... هتد، ئەف هەمی سەخەتین هە وەک سەخەتین بەهەشتینە، لەوما قیایە ناقئ وئ بکەتە بەهەشتا بەرزە، ئان نەدیار. کو (مایئ) د بەرپەر (۳۷) دا قئ چەندئ دینیت: (هەژئ یە مەرۆڤ بێژیتە قئ جەئ بەهەشتا بەرزە - الفردوس المجهول - چونکە بئ هەرزە کاری مەرۆڤ دشیئ بێژیتە قئ پارچەیا عەردی بەهەشت، کو چیدیت ب شاشی ژ دەستین فریشتەیان کەفتیتە عەردی! یانژئ ئەفە بەلگە یە کئ گۆمانبیریت بو مەرۆڤا بسەلمینیت، هەر وەکی خودئ د پەرتووکی ن پیرۆژدا سەخەتین وئ کری ن، کو خودئ ئەو بەهەشت بو بەندین خو یین قەنج بەرەهە فکرییە) (الفردوس/ ۳۷).

دەستپیکا پەرتووکی:

د پێشگۆتنا قئ دەستنقیسی ب ناقئ دوو کەسان ئەوژئ (شەمال) و (عەدنەن) دەستنقیسەت و دینیت کو ئەو گیانی براهەتیا عەرەب و کوردایە، ئەوا کو

ا- كەسایەتی د قی نڤیسینی دا:

بەری هەر تشتەکی یا گرنگە خواندەفان بزائیت، کو ئەف دەسنقیسە بشیوازی فەگیران (چیرۆکی) هاتییه نڤیسان، کو کەسایەتیین سەرەکی د قی فەگیرانی دا (شەمال و عەدنان)ن. و وەکی ژ قی فەگیرانی خویا دبیت، (شەمال) نافەکە بو کەسایەتیا (مەلا ئەنوەری)، کو خۆ تیدا ب گیانی برایهتیی دگەل (شیعە مەزەهەب) ا ددائیت، هەر وەکو ددەهەمنی دا دایە خویاکرن: (شمال: بفتح الشین معناه الشعۃ^(۷)) (الفردوس/۱)، و نافی (عەدنان)ی نافی کەسایەتیا دگەل (مەلا ئەنوەری - شەمال)ی یە. کو ئەف چیرۆکە ژ (کولیژا مافان) دەستپێدکەت، وەکی تیدا هاتییه: (من گۆتە هەفالی خۆ - مەبەست پئ عەدنان - ه، پشتی کو ئەزموونین دویمایی ل کولیژا مافان^(۸)) ب دویمایی هاتین: تیدی دەم هات کو بەرەف باکووری بچین، ئەری تویی بەرەفەفی، کو ئەف شەفە بدەینە ری، ئەی خۆشتفی من عەدنان؟ پشتی خۆ دمن وەرکری، گۆت: (ئەز گەلەکی بەرەفەم، بەلی ئەز پێشنیار دکەم ئەم بەری بچینە مالا مە پاشی بەرەف وارگەهئ هەوە یئ خۆشتفی بچین) (الفردوس/۴).

بەرەف دەفەرا بەرواری بالآ:
د بەرپەر (۴ - ۱۵) د قان بەرپەراند، پشتی ژ کولیژا مافان ب خاتر خواستن دەرکەفتین و بەرەف دیوانیی چوون، قەستا مالا عەدنانی کرن، پشتی بێهنا خۆ فەداین، پشتی کو عەدنانی خۆ بەرەفەفکری بو گەریانەکی دگەل شەمالی بو دەفەرا بەهدینان، نەخاسمە ژ دەفەرا بەرواری بالا، ب خاتر خواستن ژ مالا عەدنانی دەرکەفتن و بەرەف پراوستگەها شەمەندەفری چوون و پشتی ب ریکەفتین بەرەف بەغدا شەمەندەفر کەفتە ری. پاشی ل بەغدا ژ گەریانەک ل ناف بازاری کرن و هەندەک پیتفی بو خۆ کرین، هەتا رۆژ هاتییه نیفا عەسمانی، پشتی بێهتەدانەکی ل جهی فەحەویانا (شەمال)ی پاشی خۆ بەرەفەفکرن بو بەرەف مویسل. ئانکو ئەم دشتین بێژین ژ بەرپەر (۴ - ۱۵) چیرۆکا هاتنا وانە ژ دیوانیی هەتا گەهەشتینە دھۆکی، پاشی ژ ویری بەرەف سکرینی باژیرکی سەرسنکی و دیارە چووینە قەسرا مەلکی ل سەرسنکی، پاشی بەرەف گۆندی قەدشی و بێیادی و سویلاقی هەتا گەهەشتینە کەلها ئامیدی (الفردوس/۴ - ۱۵).

نامیدی

دەبەرپەر (۱۵ - ۲۹) دەست ب کورتە

ب - دەستپێکرنا چیرۆکا وەغەرکرنا

دناڤه‌را سولتان سه‌لیم عۆسمانی و شاه ئیسماعیلی سه‌فه‌وی، کول وی ده‌می میر سه‌نه‌ئێ حاکمی ئامیدی ئاگیرێ بۆ چ ژ هه‌ردوو لایه‌نان نه‌دکر، هه‌تا کۆ زانی پڕانیا میرین میرگه‌هین کوردی ئاگیرێ بۆ سۆلتانی عۆسمانی کرینه، ئه‌وه‌ی ژێ ژ نوی پشته‌فانیا خۆ بۆ وان دیارکر. (الفردوس/ ۱۵ - ۲۹).

زانایان به‌رنیاس ل به‌هدینان

د به‌رپه‌ر (۲۹ - ۳۰) بابه‌ت ل دوور هنده‌ک زانایان نافدار و ئاشکه‌را ل ده‌ڤه‌را به‌هدینان نفیسه‌ و ئاڤری ب چه‌ندین نافین چه‌ندین زانا دکه‌ت، مینا: (شیخ ئه‌لئیسلام، شیخ عه‌بدولقادر ئه‌لجیلی، ئه‌بو ئه‌لسعود ئه‌لعمادی، شیخ محمه‌د شه‌رانشی، محمه‌د مایی، مه‌حمود به‌وسی سندی، محمه‌د ئه‌لخه‌طیب، ئیراهیم و مه‌حمود کیسته‌یی، عیماده‌ددین یدوه‌ی و...هتد)، کوه‌ژماره‌کا نافان ب ریزکرینه و کورتی ئاڤری ب وی چه‌ندئ کرینه کا ل دوور چ نفیسین هه‌نه. (الفردوس/ ۲۹ - ۳۰).

گه‌ریانه‌ک ل ناف باژیری ئامیدی

ل دویڤدا پاشی شه‌مال و عه‌دنان به‌ره‌ڤ مالا موفتی ئامیدی

دیروکا ئامیدی دکه‌ت، لای جیوگرافی و دیروکی پیکه‌ته‌یا جفاکی وی و که‌فاتییا ئامیدی و نافی وی ژ کویفه‌ هاتییه و ریزه‌یا ئاکنجیا و ده‌رگه‌هین که‌له‌ی و...هتد. ئانکو هه‌ر ژ چه‌رخێ نه‌ه‌ی به‌ری زایینی و هاتا نافئ ئامیدی ب (نامات AMAT) ده‌ستنفیسین ئاشوریان دا، کوه‌فتترین ژنده‌ر ب نافی وی هاتییه کرن، د تۆمارین شاهێ ئاشوری (شه‌مس ئادد) ئی پینجئ (۸۲۳ - ۸۱۰ ب ز)، ئه‌وه‌ی ل پاش بابئ خۆ (شه‌لمنصرئ سئ یئ) شاهاتی وه‌رگرتی (۹)، و برای وی (ئاشور دانن ئیلی) بزاف کریه شاهاتیئ ژ بابئ خۆ وه‌رگریت ل شوینا برای خۆ میراتگری وی یئ شه‌رعی. و دیسان شاهێ ئاشوری (ئاداد نداری) یئ سئ یئ (۸۰۵ - ۷۸۲ ب ز) کوپئ (شه‌مس ئاداد) ئی پینجئ دیسان به‌حسئ وی کریه و نوکه‌ل موزه‌خانا ئستانبۆلئ پاراستیه. پشتی چه‌ند دیتنن هه‌تا سه‌رده‌مئ بابلی ل دوور نافئ ئامیدی، دیسان هنده‌ک دیتنن نفیسه‌رین موسلمانان ژ مینا (یاقوت حه‌مه‌وی و حه‌مدوللا ه‌ مسته‌وفی و عیماده‌ددین ئه‌لده‌یله‌می) وه‌رگرتیه ل دوور دیروک و نافئ ئامیدی. پاشی هاتییه سه‌رده‌مئ میرگه‌هئ و ئه‌و میرین حوکمرانی ل میرگه‌ها به‌هدینان کرین، هه‌تا گه‌هه‌شتیه شه‌رئ چالديران سالآ (۹۲۰م‌ش/ ۱۵۱۴ز)

سه عیدتی حه جی شه عبانی یه. ۳-
مالا موفتی، کو نه و ماله کا دینی نه،
نه و دگه نه مه حمود نه له بهوسی
(الفردوس/ ۳۳ - ۳۴).

مه دره سه یا قوبه هان

رۆژا پاشتر خوار دکه فنه ئاقاری سوبلاقی
و گه پرانه کئی دناف مه دره سه یا
قوبه هان ژی دا دکهن، پشتی
گه پرانه کئی دناف هه می ژور و جهین
مه دره سی دا کرین، مانه حیبه تی
نه خاسمه عه دنان ژ فئی مه دره سه یا
نه وازه و وهک وئی نه هاتینه دیتن ل
ده قهری، چ ژ لاین بیناسازی و هونه ری
ئا فاکرنی فه، کو وه که چیا به کئی
خۆرستی دهیته دیتن!! و ب سه ده هان
زانا و فقه زاتین زیره ک و ب نافی
و دهنگ ژ فئی مه دره سی ئی جازه
وه رگرتینه. و گه شت و گه پرانا وان
ل فئی ده قهری ب دویماهی دهیتن و
به رهف ده قه را به رواری بالا دده نه ری.
(الفردوس/ ۳۵ - ۳۶).

کاروانی وان بو ده قه را به رواری بالا

شه مال و عه دنان ده ست ب گه پرانا
خۆ دکهن، بو به رهف ده قه را به رواری
بالا، ب ریکا سیلاف - گه لیئ مزویرکا،
پشتی سه ر دکه فنه سه ری ئامیدیئ
و سه ر وان کانییین ته زی و هه وایی

(محهمه د شوکری) چووینه، کو ل
وی ده می ماموستا بوو ل مه دره سا
(قوبه هان) و خه تیب و ئی مامئ
ئامیدیئ بوو. پشتی کو ل ده ف وی ژی
چاخشان دهنه کئی د کتیبخانا (محهمه د
شوگری) دا کرین، کو دبیزیت هنده ک
به رتووکتین نه وازه د کتیبخانا ویدا
هه بوون، وه کو (تفسیر الرازی/ ده ه
به رگ، الابانة فی الفقه وفروع الدیانة،
کو کوپیکرنا وئی فه دگه رهیت بو
۶۱۳مش/ ۱۱۷۴ز)، و ره شنقیسا نورالله
فی الفقه، کو خودانی وئی ژ مسرئ
هنارتیه دا کو لسه ر زانایین مه دره سا
قوبه هان بهیته نیشان دان و به لافکه ن
هه که ر دیتن یا هه ژیه. و نه فه ژی
وئی چه ندئ خۆ یاد که ت، کا مه دره سه یا
قوبه هان چه ند کتینج و کاریگه ریا
خۆ ل سه ر نافه ندین جیهانا ئیسلامی
هه بوویه، و په رتوو کخانا موفتی
باشترین و راستگوترین دانیدانه ل سه ر
گرنگیا زانستی ل به هدینان. پشتی
گه پرانه کئی ل نافی باژیرئ ئامیدیئ و
دیتنا چه ندین جهین گرنگ و دیرۆکی.
پشتی عه دنان پسارا نافی و ده نکترین
بنه مائین ئامیدیئ دکه ت؟ به رسفا وی
دهیته دان، کو سی بنه مائین ب نافی
و دهنگ ل ئامیدیئ هه نه، نه وژی:
(۱- مالا کتانی، مه زنی وئی بنه مائئ
حه جی تاها کتانی یه بابئ دکتور
حه سه ن کتانی و ماموستایان مه کی و
عصمه تی. ۲- مالا نه بی، مه زنی وان

جلك و كار و كووكى خه لكى

ده قهرى

هه ر ژ بابه تين به حس لى كرين، كارو كووكى خه لكى ده قهرى، كانى جلكى دكرنه به رخو، په سنا كارى زهلامى دكهت، كو شهل و شه پكين مه ر ه زى، چوخك و لاوه ندى، ئيشلهك و ئيلهك بكار دئيانان، هه ر وه سان ژنان ژى كراس و فيستان و ده رسوك، ئان پووشى و له وه ندى. (الفردوس/ ٤٧ - ٤٩).

لايه نى دىروكى يى ده قهرى

ژ بابه تين دى يين ب به رفره هى لسه ر راوه ستايى و به حس كرين، رويدان تين دىروكى يين ل ده قهرى سه ره لدان، هه ر ژ هاتنا بنه مالا مه لكائيزيان (بنه مالا حه جى ره شيد به گى به روارى) بو ده قهرى، ل سه ر ده مى (گلاى به گ) ل سا لا (١٠٠٥م ش / ١٥٩٦ز)، و پشته ريبونا (مير ئافده ل بالوكى) ل سا لا (١٠٣٠م ش / ٦١٠ز) ل دژى ميرگه ها ئاميدى و پشته فانى كرنا وى بو ميرگه ها هه كاريا، و گرنگ ترين ئه و رويدان تين دنابه را ميرگه ها به هدينان و ميرگه ها هه كاريا ن دا به حس كرينه، ژ وانژى دور پچكرنا كه لها بيتته نوبرى ژ لايى هيزين ميرگه ها هه كاريا ل

هين، كو هيشتا ئه و گوپيتكين چيائى هه مى د نخافتى بوون ب به فرى. پاشى ژ سه رى ئاميدى بو ناه ده شتى و به ركه فرى ب خوار كه فتن هه تا گه هه شتينه گوندى تروانشى. پشتى كو په سنا ده قه را به روارى بالا دكهت، كو بوچى ناهى به هه شتا به رزه (الفردوس المجهول) ناه كريبه، دويشدا هه ر ژ گوندى تروانشى ده ستيدكهت و په سن و سالوخه تين ده قهرى دكهت، و چه ندين بابه تان ل دوور ده قهرى به حس دكهت، وهك: ئه و گيانه وه رين ژ ده قهرى مشه ختكرين و يين مائنه لى. (الفردوس/ ٣٧ - ٣٩).

و تيكه م گه ريانا خو ل ده قهرى به حسى هندهك گوندين ده ورو به رين، تروانشى دكهت، وهك: بيتته نوبرى، مه غريب، دوسكان، هه له وه، سه رده شت، خوارى و... هتد. و هندهك ژ كارو كربارين وان گوندان و عاداتين وان به حسدكه تن. و گرنگ ترين كانزايين ل ده قهرى هه ين. و ئه و به ره ه مين چاندى و ده رامه تى ده يتته چاندى، گرنگيا وان بو ده قهرى، لى ئاريشا سه ره كى نه بوونا رىكا ترومبيلى يه، ژ بو فه گوهاستنا ده رامه تى چاندى. هه ر ژ وان تشتين به حسدكه تن، ئه و خواري تين ل ده قهرى ده يتته دروستكرن و به ره ه فكرن. و ريزگرتنا خه لكى ده قهرى بو ميتهفانان و مه ردينيا وان دگه ل ميتهفانان دا. (الفردوس/ ٤٠ - ٤٧).

د ھانا (عبدالرحيم به گئ) ھاتين، ل دويماهيئ پتريا زهلامين (ئيسماعيل ناغايي) ھاتنه كوشتن د وئ رويدانئ دا. ھەر ژ وان رويدانين به حسكرين، شھرئ دنافهرا به درخان به گئ و فھلين تيارئ و زهينه ل به گئ به رواري و شيخ محمدهئ ھرورئ، ئه وئ دنافهرا ۱۲۵۶مش / ۱۸۴۰ز - ۱۲۵۹مش / ۱۸۴۳ز) ب نافئ شھرئ تيارئ ھاتيه نياسين. و ھەر ژ وان رويدانين گرنگين به حسكرين رويدانا (۱۹۱۹ز) شھرئ (گھليئ مزويرکا) ژ لايئ (رھشيد به گئ به رواري) و مھزن و چھكدارين دھقھرا به ھدينان ل به رامبھر ھيزين بریتانی، كول دويماهيئ ھهمي ھيزا لھشكھرئ بریتانی ھاتيھ ژ نافيرن. (الفردوس/۵۴ - ۵۸).

مام عه زويئ بيتكاري و په حمه د دهستاني

ھەر ژ وان بابھتین د فی دستنفيستی دا ھاتينه به حسكرن، دوو كھسايه تيپن ب ناف و دھنگن ل دھقھرئ و ھهتا دناف دھقين فؤلكلوري ژئ نافئ وان ھاتينه، ئه وژئ ھھر ئيك ژ مام عه زويئ بيتكاري و په حمه د دهستاني نه، كو ئه قھ ژ ميړخاس و كھسايه تيپن دھقھرئ بووينه. شھمال و عھدنان ل ديوانا مام عه زو بيتكاري دبنه ميھقان،

سالآ (۱۰۸۴مش / ۱۷۶۴ز)، و رويدانا (چل قه دھري) كول دويث گؤتنا وي (چل قه دھري) بؤ ھھيامئ (۲۷) سالان حوكم ل به رواري بالا كريبه، ھھر ژ (۱۱۱۳مش / ۱۷۹۳ز)، پاشي ب فھرمانا حاكمئ ناميديئ، (گلانی به گئ كورئ زراف به گئ) كو ھيرشئ بكه ته كھلھا (بارؤخ) و ژ دھستين (چل قه دھري) بينتھف دھر، به رامبھر وئ چھندي وي بكه ته مير ل سھر دھقھرا به رواري بالا. پشتي كو (مير ئومھرئ زيباري) دھستئ ھاريكاريئ بؤ وان دريژكري، ل چيائئ گابنيركي شھرھكي مھزن دنافهرا ھيزين ميرئ ھھكارياب سھركيشيا (چل قه دھري) و ھيزين به ھدينان ب سھركيشيا (گلانی به گئ و مير ئومھرئ) رويدا، ژ فھرپنژا شھري ھيزين ھھكارياب سھركيشئ وان (چل قه دھري) ھهمي ھاته ژ نافيرن و ھيزين به ھدينان سھركه فتن ب دھستھه ئينان، ميراتيبا دھقھرا به رواري بالا ژ ھينگئ و ھره كھفته دھستين بنھمالا مھلكائيزيا (حھجي رھشيد به گئ به رواري)، ھھر ژ (۱۰۳۰مش / ۱۶۱۰ز - ۱۳۴۹مش / ۱۹۲۳ز) (۱۰)، (الفردوس/۵۰ - ۵۳).

ھھر ژ وان رويدانين گرنگ بين نافري پئ كرين، رويدانا كولانا قومريئ، ئه وا دنافهرا (عبدالرحيم به گئ به رواري) و (ئيسماعيل ناغايئ زيباري) دا رويدايي، پشتي ھيزه كا فھلين تيارئ و ناشويئ

واندا هەبن، کیمی و زیندەهی تیدا هەنە، لێ دەلیقی هەقبەرکرنی نینە (الفردوس / ٦٨ - ٧٨).

ژنا کورد

رۆلی ژنا کورد ژ بیر نەکرێه، بەحسی هەندەک ژنە شیرین کورد کرینە، ئەوین رۆلی سەرۆکاتییی وەرگرتین، ژ وانژی (تەبریژ خانم)، کو ئەو سەرکێشا (٢٠٠٠) شەرکەران بوویە د شەری تیاربا دگەل ئیرانیال سالا (١٣٣٧م/ش/ ١٩١٨ز)، ئەوا بەردەوام ژێ پشتهفانیا پیکهاتنەفەیی دناقبەرا هەردوو لادا دکر. و دیسان بەحسی (میریەم خانای بیدوهی) دکەت، کو ئەو ل سالا (١٩٢٦ - ١٩٢٧) وەک مەزن، ئان موختارا گۆندی بیدوهی بوو. هەر ژ وان میناکین ژنا وەرگرتین وەک: (شامیران)ا هەفژینا شیخ تاهیری ئامیدی دامەزرینەری تەریقەتا نەقشەبەندی ل بامەرنی، و (سارە خاتوین)ا هەفژینا شیخ تاهایی نەقشەبەندی، هەمان رۆلی (شامیران)ی گێپرایە وەک زانایەکا تەریقەتا نەقشەبەندی. و (مەیان خاتوین)ا داپیرا میر تەحسینی میری ئیزدیان، و (گولیزار خاتوین)ا هەفژینا سەید تاهایی نەهری، و (حەفصە خان)ا هەفژینا قادر بەرزەنجی، برایی بچویک یی شیخ مەحمودی کوردی، (ئاسیا تەوفیق وەهبی) ژێ سەرۆکاتی

هەندەک رویدان و سەرھاتی بۆ وان فەگێرینە، ئەوین ل دەفەری دیتین و رویداین. و پەحمەدی دەشتانی، ئیک ژ مێرچاکین دەفەری بوویە، کەسەکی ژبھاتی و مێرخاس بوویە و شەرەک دناقبەرا خەلکی دەشتانی و خەلکی چەلی دا رویدایە، پستی کو (١١) چەکدارین چەلی ل سەر دەستی پەحمەد دەشتانی دەینە کوشتن، پاشی پەحمەد ژێ دەیتە کوشتن!! (الفردوس / ٦٠ - ٦٥).

نەدەبی کوردی

عەدنان داخوازی ژ شەمالی دکەت، بۆ بەحسی ئەدەبی کوردی بکەت، ئەوژی ئەدەبی کوردی دکەتە دوو تا، ئەدەبی کلاسیکی، نافیی چەندین کلاسیکان هەر ژ جزیری تاکو ئەحمەدی موخلص و بیکەسی بۆب ریز دکەتن. و تایی رومانئیکی، دیسان قی تای ژێ جارەکا دی دکەتە دوو چەق، چەقی سترانان، و چەقی داستان و بەیتان، چەندین میناکان ل سەر هەر تایەکی و چەقەکی دئینیت. (الفردوس / ٦٥ - ٦٧).

تیاری و بنەمالا مارشەمعونی

هەر وەک د پەرتووکا (الأکراد فی بەدینان)دا کا چاوا بەحسی فەلین تیاری و بنەمالا مارشەمعونی کریه، ل قیرە ژێ جارەکا دی ب دریزی بەحسی وان کریه، لێ رەنگە جوداهی دناقبەرا

ئیکه تیا ژنێن عێراقی وه رگرتیه ل قی سهرده می. (الفردوس/ ۷۸ - ۸۰).

چهند بابته کین دی

هندهك بابته تین دیتژی هاتینه به حسکر، ژ وان (گونه هکاری ل به هیدینان) کانی ئاوی گوننه هکاری ل ده قهری چاوا بوویه، نه خاسم ژ لای عه شیره تین (ئه رتۆشی، قشویری و شیرکی)، یین به رده وام ب سه ر ده قهری دا دگرتن و دزی و تالان و کوشتن دکرن!! و ژ بابته تین به حسکرین داخوازا گشت خه لکی به روارای بالا ژ بو گه هاندنا ریکا ترۆمبیلی بو ده قهرا وان، داکو ژیارا وان خوشت و ب ساناهی تر ل بهیت. هه ر ژ بابته تین به حسکرین ئه وژی ژن خواستن و سه روبه ری ژن خواستن و ژنئینان ل ده قهری چاوایه، وهك ییگۆهورکانی و قه له ن (نهخت) و ره قانندن و... هتد. دیسان سه روبه ری به هیان کانی ل ده قهری چاوایه و چ جوداهی دناقهرا به هیین مه سیحی و مؤسلمانان دا هه نه. و چهنده کی ل دوور شیخین ماین و ته کیا ماین کورتیهك دایه وی بنه مالا شیخین ماین ته ریکا وان یا دینی. هه ر ژ وان بابته تین به حسکرین، ئه و زانستین دهینه خواندن و بکارئینان ل ده قهرا به هیدینان وهك: (التفسیر، الفقه، الأصول، النحو و الصرف، الحدیث،

أصول البیان، البدیع والمعانی، ألمنطق، الأدب، ألكلام، علوم ألهیئة، الأفلاك، الحساب، الهندسة والحكمة، الفلسفة) کو ییتقی بوو ل سه ر زانایین دینی دقان هه می زانستان دا شه هرهزا بییت. دویشدا کورتیهك دایه مه دره سا ماین یا دینی، کا کهنگی و چاوا هاتیه دامه زانندن، ئه ف بنه مالا شیخین ماین ژ کویقه هاتینه گۆندی ماین؟! و دویمهیک بابته تی به حسکر، مه دره سین زانستین دینی نه، کانی چهند مه دره سه یین خواندنا زانستین دینی ل ده قهری هه نه، وهك: (کیسته، رویسی، شه رانش، کاشی، شوشی، سویرچیا، قوبه هان و... هتد). و دیسان ئاقری ب چه ندین زانایین ب ناف و دهنگین ده قهری کریه. دیسان به حسی هندهك گۆندی دی یین ده قهری کریه، وهك: بیدوه، ئوره، بناقیی، سه ره پۆ، دیشیش، قومریی، هرۆری و کیسته). و دویمهیک بابته تی هاتیه به حسکر، ل دوور هندهك کارین سنعه تکاری نه ل ده قهرا به هیدینان، ئاقری ب هندهك وان کانزایان کریه یین ل ده قهری ئیناینه ده ر ژ عه ردی، وهك: ئاسن ل سه رگویزا و گابنیرکی، و دروستکرنا شه ل و شه پکا ل ده قهری، ول قیره دیاره په رتووک ب دویمه می نه هاتییه، ئان به ره پرین دویمه میی به رزه بووینه. (الفردوس/ ۸۰ - ۱۰۱).

ژێدەر و دەههمن

(مافان) نه خواندیه، تنی ئەقە د فەگپرانێ دا وهك چیرۆك هاتییه، چونكه هه‌موو ئەو كه‌سێن مینا: (صادق بهانه‌ددین ئامیدی، مه‌عصوم مایی و ئیسماعیل بادی و...هتد)، ل سه‌ر ژیان و به‌رهه‌مین وی نفیسین، كه‌سه‌کی نه‌گۆتییه كو‌ل كولیژا مافان خواندیه، به‌لكو تنی هزره‌كا ئاشۆپی به‌ دناڤ چیرۆكێ دا.

(٩) ل دویف گۆتتا مامۆستا (رێبه‌ر مایی) ژى ب قى ئاواپی دیروكا وان تۆماركریه: (شه‌لمه‌نصرى سێ پى/ ٨٥٨ - ٨٢٤ ب ز)، و (شه‌مس ئىددى پێنجى/ ٨٢٨ - ٨١٠ ب ز)، و (ئاشۆر دان یى سێئى/ ٧٧٢ - ٧٥٥ ب ز)، و (ئه‌دد نیرارى سێ پى/ ٨١٠ - ٧٨٣ ب ز). (بنێره: رېبر جعفر أحمد البروارى، الحملات العسكرية الآشورية على كوردستان)، الطبعة الأولى، (دهوك: ٢٠١٢)، دار الموكریانى للطباعة والنشر، ص(١٧٢)).

(١٠) سالا زاینی ب شاشی نفیسیه (١٦١٠ ز)، نه‌بوخۆ یا دروست (١٦١٠ ز)ه.

(١١) هه‌رچه‌نده هندهك ژ فان دیروك و ناڤ و رویداتین د قى ده‌ستنفیسی دا هاتین، هه‌ق‌دژن دگه‌ل یین د په‌رتووكا (الاکراد فی به‌دینان) دا هاتین، لى ل قیره ده‌لیقه نینه ئاڤرپى پى بکه‌ین، به‌لكو مه‌ د نفیسنه‌كا خۆدا ب درێژى به‌حسکرینه، بنێره: (کومه‌كا فه‌كۆله‌ران، ژ دیروكا میرگه‌ها به‌دینان، جه‌میل شیلازی، هندهك رویداتین دناڤه‌را میرگه‌ها هه‌کارى و به‌دینان دا ل ده‌فه‌را به‌روارى بالا، چاپا ئیکى - ٢٠١٩، ژ وه‌شائین رێفه‌به‌ریا گشتی یا ره‌وشه‌نبیری و هونه‌رى - ده‌وك، و زانکویا ده‌وك - سه‌نته‌رى بېشکچى بوّ فه‌كۆلینین مرؤفايه‌تى، بپ(١٨٤) - ٢٠٩).

(١) به‌ره‌په‌رین (١٨، ١٩، ٢٠، ٢١)، ژى ددیار نینن و د به‌رزه‌نه، و به‌رپه‌ر (٢٤) د دوو به‌رپه‌ران دا دووچارکی هژمار هاتییه نفیسین (له‌وما دبنه ١٠١) به‌رپه‌ر، و ژ به‌رپه‌ر (١٠٠) وێقه ژى دياره نه‌هاتییه هه‌م‌کرن، تان لاپه‌رین وى به‌رزه‌بووینه، چونکه ددیرا دویمه‌یا به‌رپه‌ر (١٠٠) دا هاتییه: (حیاکه (شال شبك) اللباس الذي يلبسه رجال...)، و به‌رپه‌ر ب دویمه‌ی هاتییه و رسته ژى نه‌هاتییه هه‌م‌کرن، له‌وما خۆیايه دویمه‌یا قى ده‌ستنفیسی ژى رهنکه گه‌له‌ك یا کیم بیت.

(٢) المایی، الفردوس المجهول، بپ(٠).

(٣) بنێره پێشه‌کيا په‌رتووکا: (الاکراد فی به‌دینان)، أنور المايي، الطبعة الثانية، مطبعة (خه‌بات)، (ده‌وك: ١٩٩٩)، پێشه‌کيا وه‌رگێرى، بپ(٨)).

(٤) المایی، الاكرد فی به‌دینان، بپ(١٢).

(٥) هه‌ر ئەو ژێدەر، بپ (١٥٩).

(٦) هه‌ر ل دوور قى په‌رتووکى سه‌یدایى (مه‌عصوم) دبیژیت: ((ئه‌ف په‌رتووکه دناڤه‌را سائین ١٩٥١ - ١٩٥٤ هاتییه نفیسن، به‌لى رۆناهی نه‌دیتییه و ده‌ستنفیس به‌رزه‌بوویه پشنى گرتنا نفیسه‌رى ل ١٩٦١/١/١٥ و ده‌ستنیکرنا شوپه‌شا ئیلۆنى ل ده‌فه‌رى و ئەو نه‌هامه‌تیین ب سه‌ر ده‌فه‌رى دا هاتین. (هه‌مان ژێدهرى بۆرى، بپ(١٥٩)).

(٧) وه‌سا خۆیايه، ئارمانجا مایی ب ناڤى (شه‌مال)، ژ دوو لایفه‌یه، تیک/ ب مه‌ره‌ما (شیعه) کرییه، دوو/ ب مه‌ره‌ما (باکور) کو (مایی) خه‌لکى باکور - شه‌مال - ئى عتراقى به، ئەف ناڤه بو‌خۆ دانايت.

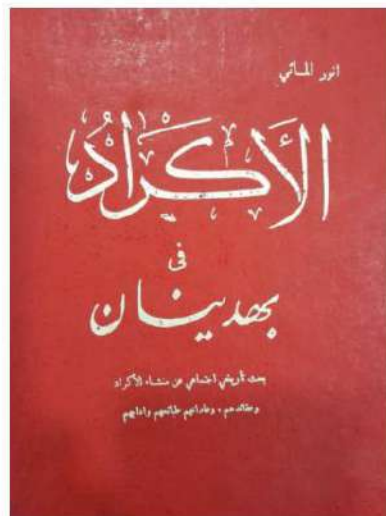
(٨) هه‌ر بۆ زاین (مه‌لا نه‌وه‌رى) ل (کولیژا

پيشگۆتتەك بۆ كتيبا (الاکراد فى بھدينان) يا مەلا ئەنورى مايى

تەرجەمەكەرن: كۆشان نىجسان

مەسوم ئەنور مايى

هزرا داناا كتيبي

جه و چياييت ناسي، ئاقهكا بوش، داروبار و فيقيه كئي مشه، شوينواريت ديروكي كو ههتا نه فرؤ ژي پشكهكا وانا يا دياره، بهختي ده قهرا بهرواري بالا بووينه. دهستي نهزان و نهويت ههستا ديروكي نه، گههشتينه گهلهك ژ فان شوينوارا ل ده قهرئي، دهياميت ديروكي دا هاتينه تيكدان و خرابكرن، هندهكا نهف شوينواره ييت تيكداين دا كو خرابييت خو پي فه شيرن، هندهكا ژي مفا ژ بهريت وان وهرگريه دا كو خانييت خو پي ئافاكه، ئان ژي جهيت فه وهواندنا ته واليت (حيوان) خو پي چيكه، هندهك ژي وهكي بيروباوه ب في كرياتي رابووينه، وهسا هزر دكهن كو ب ريكا ژنافرنا شوينواريت «كافرا» دي خلمهتا خودي مهزن كه.

ل سه ر في دهستوداري ژي را، گهلهك ژ نهنتيكه و شوينوارا هه فركي ل سهر مانا خوكر، ل گهلهك ده قهريت بهرواري بالا شكهفتيت نه خاشندي و كه لهيت بچويك ماينه، كافلييت وان كه لها ههتا نه فرؤ ژي ماينه. كافلييت كه لها «قؤمريي» ئان نهوا دهندهك ژيدهرا دا ب «كه لها هرؤري» دهيتته نافكرن، ههتا نه فرؤ يي هه فركيي دگه ل به فر و بارؤفا دكهن، بهري نوكه ژي هه فركي دگه ل سهرداگرا (غزاه) دا

دكر، شوينواريت كه لها «بالؤكا و بي ته نويري» ههتا نه فرؤكه ژي ماينه، يا ب ساناهيه ئه م جهي كه لها «بارؤخي» و كه لها «شيلازا» بزايين، ژبهركو ل دويف سالؤخيت ديروكي نه وه جهه زيندان بوون، هه ر كه سي دهافيتته تيدا چ جارا ژي دهرنه دكهفت، ل ده قهرا بهرواري بالا نهوا خه لك ب «دويرگهه» دنيا سبت، ئانكو يا ب زه حمه ته مروف بگه هيتي، وهكي ژوره كا شهش ره خه، بهريت وي پتري (تونه كئي) نه، گهلهك جوان هاتينه نزين، مروف هه سيديي پي دبهت، ييدقييه ئه م پرسياركهين ب چ ئاميره نهف بهره هاتينه بلنذكرن و ل جهي وان هاتينه دانان، نه و چ هيزا هندا مهزن بوو كو نهف بهره گه هاندينه وان جها؟ هه كه ده ليفه بو ته چيبوو و ته سه ره دانا ده قهرا بهرواري بالا كر، يا فره تو سه ره دانا گونديت «ديرشيش و قؤمريي و هرؤري» بكه ي، دي گهلهكا ژوان دويرگهها بي زه حمهت بيني... گهلهك ديوار ب وي قه لافه تي و مه زنيي ل هندهك جها ماينه، نه فان تشتا و فه گيران و چيقانو كيت ل سه ر نه زمانئ خه لكي ده قهرئ دهاته نه گوئن، «ئه نوهر محمه د تاهر مايي» پالدايه دا هزره كا كو ير د ديروكا ده قهرئ و وان شوينوار و كافلا دا بكهت، نه خاسمه كو نه وي

شەهەرەزاییەك هەبوو، ژبەرکو كورئ دەقەرئ بوو ژلایەكیشە، دناقبەرا خاندنگەهیت دینی و مزگەفتا گەریایە. ژلایەكیندیفە و دوی هەيامی دا وەکی خۆرستئ وی قەكۆلین ل سەر زانستیت دینی دکر. چاقیت وی چ د دیت وی خرغەدکر، چ قەبەر چاقیت وی دکەفت بگرە ژ دەهمەن و نافەرۆکیت کتیبیت کەفن، چیرۆک و قەومین و چیقانۆکیت گۆهیت وی هایژئ دبوون، هەمی خرغەدکرن. ل سالیت سیهادا ژ چەرخی بیستئ وەکی حەژئکرن دەست ب شۆلئ خۆ کرێه، پاشی هزرا نفیسینئ ل دەف پەیدابووێه، بەلکی رۆژەك بهیت و بهینە بەلافکرن. بەلئ قەومینا پالدا تیکودو، داخازی ل سەر زانست و رزقی زیدەتر لیھات، هەتا سالا ۱۹۳۹ئ دەمئ ل گوندئ «شیروانا مەزن» وەکی سەیدا هاتیە خەبتاندن، وی ژ خەلکی دەقەرئ هایژئ بوو کو کۆنجالکا «پیرەفات» چ بسەری وی کەسی دئینیت ئەوئ دچیتە دناقد، وەسا دیاردکر کو هەر کەسئ وێرەکیئ بدەتە خو و بشیت بچیتە دناف «خۆرمەتا وەلیا پاکژ پیرەفاتئ» دا نازفریتەقە، بیروباوەریت وی بیت ئیسلامی و عەقلئ وی یئ قەکری و پێزانینیت زاتئ وی، باوەری ب وئ چەندئ نەبوو کو مری دشین ساخا بکوژن، ل قیرئ دگەل

جھیلەکئ هشیارئ گوندی کو نافئ وی «نوری» بوو، ب شۆلەکی رابن کو کەسئ بەری وان نەکر بوو، ئەوژئ هەفرکیا پیرەفاتییە، هەر ئیکی ژ وان دەبانجەك ژ رەنگئ (بەرابیل) دگەل زەخیرەکئ باش دگەل دابوو، زیدەبارئ گلۆپەکئ (ئەلەمتریک) ب پاتریت هەشک شۆلدر. پشتی ب ریکا کۆلانکەکا تەنگرا شیاین بچنە دناف شکەفتئ دا، پاشی کەفتنە دجەهکئ بەرتەنگ دا، د شیاین دا نەبوو تیرا بزقرنەقە، خو چەماندە ئەردی و ل سەر زکی چوون، پاشی بریار دا «پیرەفاتئ» ئەوا د لثیت و بەرەف وانقە دەهیت ب دەبانجیت خو فیشەکا تێوەرکەن، ل دەستپێکئ «نوری» دا دانیتئ، هەکە زەخیرئ وی خلاس بوو دا «ئەنوەر» دانیتئ، هەتا کو نوری دشیت دەبانجا خو باردکەتەقە، هۆسا هەر ئیکئ شازدە فیشەکا تێوەرکرن، ئانکو ب سیه و دو فیشەکا شیانە بیرەفاتئ، کو بیرەفات بخۆ مارەك بوو، چل و چوار پیا یئ درێژ بوو، ستوریا وی قەدارئ رەهنئ زەلامەکئ ئورته (عادئ) بوو، رەنگئ وی رساسی بوو، ل سەر سەرئ وی شاخک هەبوون، وەکی پرچی بوون، ئانکو پرچی وی وەکی شاخکا بوو. پشتی ئەف کریارا بچەرگ کری، دناف شکەفتئ دال «خزینئ» گەریان، ئەوا ل دویت چیرۆک و چیقانۆکا ئەف

حكومهتی قهستا وی دکر، نهخاسمه
 نهویت دگهل (وهسی و مهلکی)
 دهاتن، کو ههرسال بو گهپرانئ
 دهاتنه ههرسنکئ و سوپلاقی. ل روژا
 ۲/تهباخی/ ۱۹۵۴ سهرۆکئ دیوانا
 مهلکی، پهیکهک بو هیژا محمهده
 شوکری موفتیئ نامیدیئ هنارت، نهفه
 ژئ دهقی وئییه:

فهزلهتا محمهده شوکری موفتیئ
 نامیدیئ خودئ پ پارێزیت

پشتی سلافا و دلۆفانیا خودئ، ئەم
 هاتینه ئاگههدارکرن کو هوین
 کهسهکی د نیاسن کو د شکهفتهکیفه
 تابویتهکا کهفن یا دیتی، کهلهخهک
 دناقدا بوو، هندهک جهیت بلند دقیت
 بچنه شکهفتا ناخبری، هیقیدارین وی
 کهسئ مه ئاخری دایئ ب هتیرنه
 سهرسنکئ، دا کو ل سهر قئ مژاری ب
 راوستین، د دهمهکی زوی دا ههکه د
 شیان داییت، سوپاس و سلاق ل سهر
 هه وه بن.

دلسۆژ

هاریکاری سهرۆکئ دیوانا مهلکی

۲/تهباخی/ ۱۹۵۴

رهنگئ مارا زیرهفانیئ لی دکهن،
 چهند جهئ حیهتیئ بوو دهمی
 دۆشکهکی درێژۆک و ب سهروبهر
 ل دۆماهیئا شکهفتئ دیتی. پشتی
 گهلهک زهحمهت بری، نهو بهره ب
 نامیریئ نهمازی شکاندن و راکرن،
 پهرده ل سهر کهلهخهکی مومیاکری
 راکر، برهخهه فالاتیهک ههبوو کو
 جهئ کهلهخهکی دی یئ چاقهریکری
 بوو. بهلی جارهدادی نهو کهلهخه
 نخافتهفه، نهوهری ههمی چههنگ
 و نیشان و ئاقریت خو قهیدکرن و
 بو ههفالی خو یئ ئیزیک (محمهده
 بههجهتی نهسهری) فریکرن، کو وی
 دهمی ل بهغدا بوو، پاشی محمهدهی
 ل ریفهبهریا شوینوارا دانهف
 سالۆخفانا، بهرسقا وان ژئ نهو بوو کو
 میرهکی میدیا (نافئ وی ناهیته بیرا
 من) ل ویرئ هاتییه فهشارتن، وی
 وهسیهت کربوو کو ژنا وی ب رهخهه
 بهیته فهشارتن.

ئهف چیرۆکه ماقهشارتی، نهوهر ژ
 خاندنگهها ناخبری هاته فهگۆهاستن،
 پاشی تاشاندن (تعلیم) هیلا، خو ب
 هندهک شۆلیت دی فهکر، هندهک
 گریدای ژیانئ بوون و هندهک ژئ
 گریدای سیاسهتی بوون، وی نهف
 چیرۆکه بو ههفالی خو یئ خاندنی
 «محمهده شوکری» موفتیئ نامیدیئ
 فهگیرابوو، نهو ل دهقهرئ یئ
 ناقداربوو، کهسیت پله بلند ییت

شانازی پێ دكر، هيفيا وي ئەو بوو
نەمازێ تیدا بکەت.

گرنگيا وهشاندا کتیبی د

وی قوونای دا:

بێخس، کتیبخانا کوردی د وی وهختی
دا و نۆکه ژێ ژ کیمیا ژێدهریت کوردی
د نالیت، نهخاسمه ژێدهریت پاقر
و دویر ژ تیکشیلانی و فهگوهاستنا
هاتوباتی، راما نا وی ئەوه کو
کتیبخانه یا پیدقی بنیاته کێ زانستی
و دوکو مینتییه، هەر چه ند د قی
هه یامی دا هه لشکافتنیت باش
ییت هاتینه کرن، به لئ هه ر پیدقی
پشته فانیه کا زانستی یا بهیزتره.
نهخاسمه کو یا پیدقییه دیروکا کورد
و کوردستان ب ده ستیت کوردیت
دلسوژ و هویر بهیتته نفیسین، دویربن
ژ فیراندنی دا کو بو ژێدهریت بیانی
نه زفرین، هه که تاگری ژێ تیدا
نه بیت به لئ پا ژ دویرکه قتن و شاشیا
زانستی و قه ومینا د قالا نین.

هۆسا کتیبخانا کوردی د وی هه یامی
دا، سیناهیا تۆمیده کێ ل سه ر دیروکی
دیت، هه رچه نده هنده ک کتیبیت دی
تیدا هه بوون، وه کی «شه ره فنا ما»
میر «شه ره فخانئ بتلیسی» و «دیروکا
کورد و کوردستانئ» یا خودئ ژێ رازی
«محهمه د ئەمین زه کی»، «میرگه ها

هۆسا هیژا محهمه د شوکری ل
سه ر پشتا وی په بیکئ ئەف ریزه
نقیسیبوو ((ئه و که سه دیروکفان مه لا
ئه نوهرئ ماییه. شکه فت ژێ شکه فتا
بیره فاتیه)).

فان تشتا و گه له کیت دی پتر مای
پالدایه دا به رفره هکرنئ د قئ چیری
دا بکەت، نهخاسمه پشتی ماده کئ
به رفره هه خرغه کری، هه قالیت وی
ل ده قهرئ و میسل و به غدا گه له ک
پشته فانی وی کر، دا کو د قی پرۆژه ی
دا پاشقه نه هییت و به ره ق پیش
بچیت.

هۆسا ده مئ ئیه تا وی ئەو کتیبه کئ
ل سه ر «به رواروی بالا» چیکەت، کتیب
خۆ به ره هه فدر ئەوا ل ده ستپیکئ
ب ((خلاصه تاریخ به دینان من اول
العصور حتی الان)) پاشی ((خلاصه
تاریخ به دینان من اقدم العصور حتی
الان)) نافکری، خرغه کرن و دانان:
ئه نوهر مای ۱۳۷۵مش_ ۱۹۵۶زا، پاشی
به رده وام ئەو پیزانییت ب ده ست
دکه قتن ل سه ر کتیب خۆ زیده دکرن،
هه تا سالا ۱۹۶۰ کو ده لیقه بو
چیبووی و کتیب وی ل چاپخانا «حصان»
ل میسلئ و ل ژیر نافئ ((الاکراد فی
به دینان) هاته وه شاندن و بو جارا
ئیکئ روئاهی دیتی.

هۆسا بو جارا ئیکئ خه ونا وی ب
جههات، خۆ کره دنا ف ریزا دیروکفانا
دا، ئەو سالۆخه ته یئ وی دقیا و

به هدينا» يا خوډوډي ژي رازي «صهديق ده ملوډجي»، زيده باري ناڤه روډكا چهنه كتيبيت كه فن، وه كي «صبح الاعشي» يا «قلقشندي» و «مسالك الابصار» يا «ابن فضل الله العمري»، «رحله نوليا چه له بي» و «غايه المرام في تاريخ محاسن دار السلام» يا نفيسه فان «ياسين العمري»، ژبلي چهنه كتيبيت دي كو ب رهنگه كي كورت ئاڤري دايه ديروك و قهومينييت ده ڤهري.

ڤن كتيبي پشكهك ژ ڤن ڤالاتي تژيكر، خلمه ته كا باش دا وان كه سا ييت دڤيت پيزانييت خو زيده تر لي بكن، بوويه ژنده ره كي باش كو ده له لكافتن و ليگه ريانيت كتيب و ڤه كو لينفانا ئاڤري پي ده پته كرن، بو شاگرديت ليگه ريانيت ديروكي و ييت دي بوويه ري به ره كي ليزڤريني.

چارهكا دي چاپكرنا كتيبي و گرنگيا وي:

پشتي كو نوسختي ڤن كتيبي د كتيبخانا دا نه ماين، حكومه تي ژ هه مي كتيبخانييت گشتي و ناڤه ندي كيشاين، ژ لايي پويته پيكر و ليگه پيت ديروكي گه له ك داخازي ل سهر ڤن كتيبي هه بوو، هنده كا ب ريكا هه ڤاله كي خو نوسخهك ب ده ست خوڤه دينا، ژ بهركو وي ده مي

ئاميرييت نه سخكرني نه بوون، ب ده ست دهاته نفيسين، پشتي ئاميرييت نه سخكرني مشه بووين، خوډانييت كتيبخانا و ل دويف داخازيا هنده كا نوسختي ڤن كتيبي ده ريخستن، ژ نيشكه كيڤه و ل سالا ۱۹۸۵ من زاني كو خوډاني كتيبخانا «بدليسي» ل به غدا نوسخهك ژ ڤن كتيبي يا هه ي، دا داخازييت خنده فانا ب جه بينيت، وي كتيبي «نه سخ» دكه ت، پشتي ل بهرده رگه هي من پرسيار ژي كري ئه ري ئه ڤه راسته، ل ده ستپيكي مانده لكر، وي ئه ز نه دنياسيم. به لي پشتي من گروڤ و شاهد نيشا داين كو ب ڤن چهندي رادبيت، من ديت گه له ك تي كچوو من بخو زاني كو يا ل ده ڤ هه ي، من گوتي كو من ژي نوسخهك ژي دڤيت، ژلايي مه ڤه من ده ستويري دا يي كو ههر كه سه كي نوسخهك بڤيت بلا بده تي.

بو ميناك ل سهر ڤن چهندي، به ري وي وه ختي ل سالا ۱۹۷۷ ئه ندامه كي (جڤاتا زانستيا كوردي) خو گه هانده مه، داخاز ژ مه كر كو بهي لين كتيبا (الاکراد في بهدينان) چارهكا دي بهيته چاپكرن، به لي ده ستوداري وي وه ختي يي هاريكار نه بوو كو ئه م ل سهر ڤن چهندي رازيبين، مه ئه گه ري نه رازيبووني بو وي كه سي روهنكر و مه داخازا لينه گرتني ژي كر، دا نه كه ڤينه بهر نقينك و هافيتني، دا كو

دانهری کتیبی ژ هەمی وان کەسیت بریندارکری، ب پارێزین. هۆسا مه تیک ژ دەلیفیت ب بەا ژ دەستدان. ئەفرۆ و پشتی بەروویاف خۆش بووین، بزافا روشەنبیری ل کوردستانێ چست لی هاتی، پشتەفانیا باش و کتیبخانا کوردی یا پیدافی فی ژێدەری ب بهایه، مه بریار دا کو جارهکا دی چاپکەینهفه و پافێژینه د ناف کتیبخانا دا. ژ هەژی گوتنیه کو هیژا (نیچیرقان بارزانی) هەمی لیچووئیت وی ب ستوی خۆفه گرتن، پشتی ئەندامی لیژنا نافەندی (پارتیا دیمۆکراتا کوردستانێ) هیژا (شەوکهت شیخ یەزدینی) پیشکیشی وی کری، هەوجه ناکەت بدەینه نیاسین ژ بەرکو بو پشتەفانیا روشەنبیری و روشەنبیرا خەمساری نەکریه، نەخاسمه کو وی بخۆ گەلە کتیب ل سەر دیروکا هەفدەم هەنه، هەندەک ژ وانا ژ دانانا وینه و هەندەک ژ ی تەرجمەنه. هیقیه ئەم هەمی شیابین ئەرکەکی دیروکی یی دانهری کتیبی و دیروکا کوردا ل سەر ملیت خۆ راکهین.

دەنگەدانا چاپا ئیکی یا کتیبی:

ئەف کتیبه کەفته بەر نقینک و پویته

پیکرن و هەلشکافتنی، ژ تەعن و ئیرشا یا بی باهر نەبوو، نەخاسمه ژ لای وائفه ئەوئیت نەفانەکا کوره ل سەر کورد و چەفەنگیت کوردا هەمی، شۆلی وان ئەو بوو هەمی زەحمەتیت کوردا برین ژ نافەرۆکا وان فالاکەن، د چافیت خەلکی دی دا وەکی تشتەکی بی بەا لیکەن، ب هەمی ئالفا تەشویها وی بکەن. ئەف چەندە ژ لای هەندەکا ژ وائفه چیبوو، نەخاسمه وەختی ئەنوەر مایی ل مەیدانی نەیی بەرەفه.

بو هەر دیروکفانەکی نەکەفیتە بەر خشی و ل سەر ب کارئینانا ژێدەریت هویر، مایی ل سەر دانانا کتیب خۆ کەفته بەر نقینکا، رهئیا وی ل سەر (میریت سیفدینا) و خش ئیخستنا سەر نفشی وانا (ئال عەباس)ی، کەفته بەر ئیرشیت هەندەکیت دی، ژ وانا ژ ی عەرەبەرئیس (عبدالمعمر الغولامی) خۆدانی کتیب (ئورتافی شمال العراق ۱۹۱۹-۱۹۲۰م)، دیسان (محفوظ محمد عمر) ئەوی کوردیا خۆ مانده لکری، د کتیبیت خۆ دا (اماره بهدینان العباسیه) و (العباسيون بعد احتلال بغداد) خۆ بو مالباتا (میریت سیفدینا) دزقربینتەفه، ژ هەژی گوتنیه کو هەردو تیزیک و خزمیت ئیکن، ئەف چەندە گرۆفه کرنه (اثبات) کو نەفانانا وانا یا دژوار بو «ئەنوەری مایی» بو دو

ئەگەر د زفریت: یا ئیکى وه شاندا
 پوژناما (جریده) (الحقیقه_راستی)
 ل میسلئ، مایی دگهل هه قالئ خو
 یئ پارێزقان (جهرجیس فه تحوالله)
 پشکداری د وه شاندا ئی پوژنامئ
 دا کریه، ل وه خئی «بزافا شه وافی»
 هنده کا «جهرجیس فه تحوالله»
 ب یاریکرن ب که له خئی کوشته کی
 گۆنه هبارکر، به لئ ئەف گۆنه هبارکره
 یا بئ بنیات بوو و چ راستی ژ بو
 نه بوون. ئەگه ری دویئ کو گوگوتکا
 (ادعاء) میریت سیفدینا د هه لدیرو
 خو د زفرانده سهر (ئال عه پاسی)،
 مایی دیت کویا به رئاقلتر ئەوه دا
 خو د ریزه کا بلندا چاقتیت کوردا
 دا ببینن، ژ بهر قئ چهندي وان
 ئەف گوگوتکە دکرن. ژبلی ئەوا
 مه به حسکری، نه فیانا غولامی بو
 مایی بو وی چهندي دزفریت، کو
 غولامی گوگوتکە هه لدیرو ل سهر
 وان ییزانینا ییت مایی ژ نفیسینه کا
 (محمد رووف غولامی) د گوڤارا
 (الطریق) ل ساللا ۱۹۳۴ز وه رگرتین، ئو
 ئەو نفیسینه بو ئیکى دی دزفرانده فه،
 ئافرپی دایئ کو ئەو نفیسینه ل ساللا
 ۱۹۳۳ به لاف بوویه.

ژ بهرکو مایی که سه کئ کوردی
 وه لاتپاریز بوو، ل سهر هنده ک که سا
 وه کی هه فدژ یئ حسیب بوو، ژ بهرکو
 وی به ره فانیه کا مهزن ژ ته خا پاله و
 پتیا خه لکی دکر، ل به رامبهری وان

سهر کینشیت زالم رادوه ستا ئەو ییت
 کوته کی ل خه لکی ساده و ژار دکر،
 ژ بهر قئ چهندي مایی د چاقتیت
 «غولامی» دا که سه ک بوو ب دژی
 ئیسلام و عرۆبه تی راوه ستایه!!،
 که سه کئ وه لاتپاریز بوو!!، بیهنا
 ژیکفه بوونئ ژ کتیبای وی دهات، وه کی
 ههر کورده کی کو داخازا حه قیت خو
 ییت ملله تینئ بکهت، دا ب قئ رهنگی
 گونه هبارکه ن، ژ بهرکو وانا ئیته ته کا
 خراب و نه فیانه کا مهزن به رامبهری
 کوردا هه بوو. ژ بلی فان هه ردو
 ئەگه را ئەز چ حه قه تیت دی ناینم
 بو وان په یقیت بکیرنه هاتی ئەو ییت
 د کتیبیت خو دا ل سهر ئەنوه ری
 نفیساین. دیسان هنده ک نفیسه فائیت
 نه دیار ل بن سیبه را حکومه تیت
 عیراقی د قیا ژ پاقریا دیروکی و قه درئ
 مایی کیمبکه ن. بیخش ئەو که سه ژ
 لایئ ده ستگه هیت خراییت رژیم قه
 دپالدا ییوون. به لئ ئەف هه می بزاقه
 نه شیان ل سهر مایی و کتیبای وی یا
 بچویک ب سهر که فن، ل قیره پیدقیه
 ئەم هنده ک ژ وان خالا روهنکه یین:
 ۱_ دانهری کتیبی نه که سه کئ
 نه کا دمی بوو، ئانکو ئەوی هنده ک
 ژاری د لیگه ریان دیروکی دا هه بوو،
 رهنگه کئ زانستی بو هه لشکافتن و
 لیگه ریان و دویقچوون و نفیسینئ
 ب کارئینانا، ژ بهرکو خوری خاندنا
 وی خاندنه کا دینی بوو، ئەو ژ فان

مه‌دره‌سیت نۆی ده‌رنه‌که‌فتبوو، به‌لکی بتنی ئیجازه‌ د‌زانستیت دینی دا هه‌بوو.

۲_ ژێده‌ر و ما‌کده‌ریت پێد‌فی وه‌کی نۆکه‌ ل به‌رده‌ستێ دانهری نه‌بوون، به‌لێ نه‌و بو‌و کتیبیت که‌فن و ده‌ستفیس و نا‌قه‌رۆک و ده‌همه‌ن و نه‌و قه‌ومینیت تیدا هاتینه‌ قه‌ید‌کرن د‌زفیری، زێده‌باری نه‌و مووزه‌خانیته‌ نه‌و دشیا بچیتێ، وه‌کی مووزه‌خانا میسلن، نه‌و گو‌فاریته‌ نه‌مازه‌یی ب‌ شۆینوارا‌فه، وه‌کی گو‌فارا (سوومه‌ر) و ییت دی.

۳_ مفا ژ (۹۲) ژێده‌را وه‌رگریه، د‌ نا‌قه‌را کتیب و گو‌فار و بیرهاتن و شه‌جه‌ریت مالباتا بوون، پشکه‌ک ژ وان ب‌ هنده‌ک نه‌زمانا بوون کو‌ وی نه‌و نه‌زمان نه‌دزانی.

۴_ ژبلی نه‌زمانی کوردی و عه‌ره‌بی وی چ‌ نه‌زمانیت دی نه‌دزانی، زێده‌باری کو‌ پێچه‌ک ب‌ نه‌زمانی فارسی ژی د‌ نا‌خفت، د‌ هنده‌ک په‌یقیت نه‌زمانی ده‌قه‌ری د‌که‌هشت، نه‌وی رافه‌په‌یقیت به‌رده‌ست ب‌ کاردینان، زێده‌باری ته‌رجۆمانیت ب‌ به‌رامبه‌ر و هنده‌ک ژ وه‌ختیت خو‌ بو‌و هاریکاری وی ته‌رخان د‌کر.

۵_ ده‌ستوداری وی یی ژیری یی هاریکار نه‌بوو کو‌ شو‌لی خو‌ به‌یلت، دو‌یفچووون و گه‌ریانێ ب‌که‌ت، دا خشی ل‌ سه‌ر ژێده‌ریت خو‌ نه‌هیلیت و پتر

زێده‌که‌ت.

۶_ د‌ گوندی وی دا چ‌ کتیبخانه‌ نه‌بوون کو‌ ل وه‌ختی پێد‌فیدا لێ بزفیریت، بتنی هنده‌ک کتیبیت کیم هه‌بوون، نان ته‌ویته‌ ل سه‌ر ره‌فاتکیت وی هه‌ین، به‌لێ ل‌ سالا ۱۹۴۵ هه‌می هاتنه‌ ژێ وه‌رگرتن، ده‌می نه‌مری ده‌سته‌سه‌رکنا وی ده‌رکه‌فتی و به‌ره‌ف کوردستانا تورکیا‌فه ره‌فی. دیسان وی خو‌ د‌ گه‌هانه‌ پسمامی خو‌ (شیخ مه‌زه‌ر کورێ شیخ ته‌هایمی) و کتیبیت وی د‌برن، نه‌خاسمه‌ ته‌ویته‌ قو‌رتالبووین و خر‌قه‌کرین پشتی سو‌ننا گوندی مایێ ل‌ سه‌رده‌ستی ئنگلیز و هیزیت تیاریا‌فه ل‌ سالا ۱۹۲۴ز.

ب‌ فی په‌نگی مایي ده‌ست ب‌ شو‌لی خو‌ کر، گه‌ریانا خو‌ یا نه‌مر و تژی زه‌حمه‌ت ژ فان ژێده‌ریت به‌رده‌ست، ده‌ستپێکر. ژ هه‌ژی گو‌تنبیه‌ کو‌ مایي د‌ کتیبیا خو‌ دا (الاکراد فی به‌دینان) نا‌فیری دایه‌ کتیبیا خو‌ (تاریخ به‌رواری بالا) کو‌ بو‌و چاپ‌کرنی یا به‌ره‌فه‌، نه‌قه‌ژی راستیه‌که‌ چ‌ خشی تیدا نینه، پشتی نه‌ز هاتیمه‌ ئازاکرن و نه‌ز ل‌ سالا ۱۹۶۳ ژ دو‌یرتیب‌خستنی (منفی) فه‌گه‌ریام، من چ‌ ژ شو‌ینوارکیت وی نه‌دیتن و نه‌ز نزانم چ‌ ب‌ سه‌ری وی هاتیه‌. د‌ راستی دا دانانا فسی کتیبی (مه‌ره‌م دیرو‌کا به‌رواری بالا) پشتی کتیبیا ئیکێ هات، کو‌ کتیبه‌کا سه‌رکه‌فتی بوو، نه‌خاسمه‌ پشتی مادده‌کی دیرو‌کی

و پیدقی ژیدەر نههینه بهسکرن،
 گرۆقه که ل سەر جهی روشه نییرین
 دانهری و نقیسینا وی یا راست، یان
 ژی هندهک بهاییت دی ژئی دچن!!
 ژ وان خالییت دی ئەوی ل سەر مایی
 هاتینه گرتن، نهبوونا شکلیت وان
 دهستنیس و ژیدهرا یی مایی نافرې
 پیکری، یا زانیه کو پتیا کتییت
 وی هه یامی ئەف رهنگی شکلا تیدا
 نهبوون، ژبهرکو شکلکرنا وان یا ب
 زهحمهت بوو، ئامیرییت نهسخکرنی
 د وهلاتی دا نهبوون. هندهکیت
 دی دویچچوونا مایی دکر ل سەر وی
 چهندی کو وی گریدانا مالباتا میر
 (سیفیدینا) ب مالباتا (عهباسیا) فه
 روهن نهکریه، ئەفه ژی شروقهکرنهکا
 بهرناقله و ئەو گرۆقییت وی ئیناین
 گلهک ب هیزبوون، هەر چهنده
 پشکهکا وان شروقهکرنا ییت وی
 بخۆبوون. مایی گوتبوو کو مالباتا
 نافرې بو مالباتا عهباسیا نازقرن. ل
 قیره ئەز دی گرۆقهکی ئینم کو مایی
 یی راستبوو، کو شهجهریت مالباتا
 سهراوستانهکا هویر تیدا نهبوو،
 ژ بیخهمی و تهزویرکرنی د فالا
 نهبوون، (شهجهرا زیوکی) ژ گوهرین
 و دهستکاریی ژلایی نهزانا فه قۆرتال
 نهبوو، د (شهجهرا زیوکی) دا، چهقی
 شیخییت (زیوه) و (ئهلیلی) خو بو
 شهجهرا مهزنا عهباسیا دزقرینهفه،
 ل دویف دهستنیسهکی کو ل سالا

یی بهرفرهه کهتیه بهردهستی وی،
 د قیا شۆلی خو پتر بهرفرههکهت،
 کتیبهکا فهگر (شامل) ل سەر دیروکا
 دهههرا ئامیدی و میریت سیفیدینا
 و میرگهها وان دانیت، ئەوا ل سالا
 ۱۲۵۹مش_۱۲۶۲زا هاتیه خهبتاندن و ل
 سالا ۱۲۵۸مش_۱۸۴۲زا ههلوهشیای.
 وهکی مه ل سلال گوتی کو مایی
 و کتییا خو ژ نقینکا(رهخنا) قۆرتال
 نهبوون، پشتی مرنا وی ب چهند
 سالا ژی ئەف نقینکه بو هاتن،
 هندهک جارا مهرهما وان بریندارکرن
 بوو، دییت هندهک ژ وانا ژ رهخی
 حکومهتیفه د پالدایین، ئەفه ب تنی
 مگریتهکه و نه حیجهتهکه بو وان
 دهنگیت بلند دئینین. هندهکا ژ وان
 دیت کو بهرچپرکرن و ئەکادمیهت
 د مایی دا نهبوون، ئەو د ریکییت
 ههلهشکافتنییت زانستی دا یی ژاربوو،
 وهسا دیاردکر کو ههروهکی ههمی
 دیروکشان ژ پشکا دیروکی دهکهفتینه،
 ههمیاشه هادیت بلند ییت ههین،
 ل دهستیکی ژی میر (شهرفهخانی
 بهدلیسی) و (محهده ئەمین زهکی)
 و ههمی دیروکفانییت عهههبا ییت
 کهفن و نوی ژ ئەکادمییت ئیکی
 بوون! نقینکا دی ئەوا ف مایی
 دکهفت ل سەر کیمیا وان ژیدهرا
 بوو ئەویت ب کارئیناین، وهسا دیاره
 کو (۹۲) ژیدهه ب کیرقی مهههمی
 ناهین، همبزرنا ژیدههرا و بی حیجهت

١٢١٠مش ژ نوی هاتیه نفیسین، تیدا هاتیه:

((مه‌لکیت تورکا ب سەر به‌غدا و تهریزی دا گرت، وانا دڤیا نفشی خه‌لیفیت عه‌باسی فه‌برینن، به‌غدا ما دبن ده‌ستی وانفه، به‌ری هولاکو مه‌ریت، ل هه‌یامی خیلافه‌تا مالباتا (عه‌باس)ی شه‌ملکه‌کا پیغمبه‌ری (س) دگه‌ل نه‌ه مییت ره‌یت وی هه‌بوون، ئەو شه‌ملک و می دانه (ئال عسمانی)، پاشی بو قوسته‌نتینی هاتنه فریکرن. ب شه‌هده‌یا کومه‌کا زاناییت حه‌یده‌ری د شه‌جه‌را مه‌ دا هاتیه نفیساندن کو «سولتانن مه‌زنی به‌نی ئومه‌یه» ژ رفیشتا ئیمام عۆسمانییه (خ.ر)، بیخس و بی دوه‌ره‌کی سولتانیت قوسته‌نتینی ژ رفیشتا ئیمام عۆسمانییه خودی ژۆ رازیبت)). من ده‌قی وی شه‌جه‌را ناڤبری بو هه‌وه فه‌گۆهاست، دو نوسخیت وی ل ده‌ق من د پاراستینه، من ژ نوسخا ره‌سه‌ن نه‌سخرینه، ئەوا ل ده‌ق شیخ (صه‌دیقن محمه‌دی) ژ شیخیت زیوکیا، پاراستی، ب فی ره‌نگی ب ساناهی نفیسه‌فانن شه‌جه‌را زیوکی سولتانیت (ئال عۆسمان) کره‌ نه‌قییت (عۆسمانی کورن عه‌ففانی).. چ پینه‌قیت ئەوا بو فانا چیبوو ب سه‌ری بیت دی ژ ی هاتی.

فی زه‌لامی ب هه‌می شیانیت خوڤه‌ خلمه‌تا گه‌ل و ملله‌تی خو یا کری،

تشتی ژ هه‌میا به‌اتری مروقی هه‌ی روحا خو یا پاقر یا پیشکیشکری. ل سەر دۆزا ملله‌تی خو هاتیه شه‌هیدکرن، ده‌می سه‌رکیشیا کومه‌کا چه‌کدارا دکر، قه‌له‌می وی د ده‌ستی دی دا بوو، ئەوی هه‌رده‌م خه‌بات پیدکر. ئەری ئەفان چه‌فه‌نگیت دلسوژ دی ل کیفه‌ بینی، بیت وه‌کی وی ژ هه‌ژی هندیه‌ کو پشتی مرنی فبه‌ر ته‌عن و بریندارکرنی بکه‌فن، یان ژ ی هه‌ژی هه‌ر په‌یقه‌کا دلسوژن کو هه‌رده‌م مینن ساخ. د بلندکرنا روئی ملله‌تی خو ل کوردستانن و ژ ده‌رفه‌ قه‌ت خه‌مساری نه‌کریه، سمینارا وی ل سەر کوردا ل «یانا ملله‌تینی ل په‌کینی» گروڤن ژ هه‌میا دیارتره‌، وه‌ختی ژ به‌غدا ده‌رکه‌فتی و هه‌تا فه‌گه‌ریابه‌فه‌ ل سالا ١٩٥٩زا کاروکۆکی وی یی کوردی ل به‌ر بوو، د گه‌ریانا خو یا چینن و ئیکه‌تیا سوڤیتی جار و ئورپا و لبنانی کاروکۆکی کوردی ل به‌ر بوو باشترین گروڤه‌کره‌، دیسان ب کاروکۆکی خو یی کوردیقه‌ چاڤیکه‌فتنا سه‌رکیشی چینن (ماو تسی تۆنگی) کربوو. هه‌تا وه‌ختی دویرتیخستنی ل سالا ١٩٦١ ل (قلعه‌ صالح) وی وه‌ختی خو ژ قه‌ستا نه‌دبر، ل ویری ژ ی وه‌ختی خو بو خاندن و نفیسنی دانا‌بوو، کتیبه‌ک ل سەر (ده‌وله‌تا ئەیۆبی) دانا‌بوو، (کورد د دیرۆکی دا) نافونیشانیت کتیبه‌کا دی

ئەزمانى كوردى و عەرەبى فەھاندن. هەندەك شەرىت خۆ د رۆژنامەيىت كوردا دا بەلافكرينه، وەكى پۆژناما (رۆناھى، ستېر، رۆژا نوى) كو مالباتا بەدرخانيا دەردتتختن.

زیدەبارى قى چەندى مایى دگەلەك پۆژنامە و گوڤارىت عىراقى دا بەلافكرينه، وەكى پۆژناما (صدى الروافد)، (فتى الموصل)، (گەلاوئىژ)، (رۆناھى)، (هەتاو)، (خەبات)، (روشهنبىرى نوئى)، (التقدم - پيشكەوتن) و چەندىت دى. ژبلى ئەوئىت وى د پۆژناما (راستى_الحقيقه) دا بەلافكرين. ل سالا ۱۹۶۱ پيکولا دەريخستنا رۆژنامەكى كر، ئمىيازنا پۆژنامى ب نافتى (ترازى_الميزان) ب دەستخوڤه ئينا، بەلى پشتى (رشيد عالى گيلانى) ژ حوكمى چوو، ئەو پرۆژە هئىلا، ديارە كو وى گريدان د وى وەختى دا دگەل هەبوون، ژبەركو ب دژى مەلکا و رژيما مەلكى بوو، كو مایى ب خۆ ژى ئەو رژيمە گەلەك نە دڤيا.

ڤيانا مایى بۆ رۆژنامەيى، هيفيهكا وى ب جهئينا، وى هەردەم دڤيا پۆژنامەكى دەريخيت، ئان هەر پشكدارىي دەريخستنا وئى دا بکەت، وەختى دەليفه بۆ وى دگەل هەڤالى وى يى پاريزقان سەيدايى (جەرجيس فەتحوالله) چيىووى كو ل سالا ۱۹۵۹زا رۆژناما (راستى_الحقيقه) ب ئەزمانى

بوون كو ژ دو پشكا پيكدەهات، بەلى مخابن پشتى حوكمى (عەبدولكەريم قاسم)ى نەماى، ئەو كتيبه ژى د هەندەك دەستا دا بەرزەبوون كو چ ژ بهايى وان نەدزانى. ئەف زەلامە و ميناكىت وەكى وى، پيدڤيه جهيت روشەنبىرى و ديروكى پويتهكى مەزن ب كولتورى وان بکەن، نەهئىلن مروڤيت دلسوژ بکەڤنە دبن خشى دا، د هەمى هەلکەڤتتيت مللەتينيى دا ئاڤريى بدەنى، وەكى خەتيرىت ريكا ئازا و حەقيت مللەتينيى بهينه سەخلەتكرن، ئەو ژ هەژى هەر تشتهكى باشن.

بزاڤا روشەنبىرى و پۆژنامەى

ئەنوەر مایى هەر ژ بچيكاتيا خۆ دزانى كو دى بنەتارا وى دناڤبەرا قەلەمى و كتيبى و قورتاسيى دا يىت، د قى چەندى دا ئەم دبينين كو مروڤهكى باوهرىيى بوو، حەز ژ كتيبى دكر، حەز ژ تىپ و پەيشا دكر، ژبەركو ئەو كليليت هشيياركريننه و دى ستيرا وى گەش كەن. پاشى بەرەڤا دانان و ترحومڤه چوو، گوتن و ئاخفتتيت بەرى خۆ خرڤهكرن. حەش شعرا كر و شعر فەھاندن و وەرگرتن، شەرىت خۆ ل سەر مللەتى و هەندەك ژى ل سەر ڤيان و ئەڤينداريى و فەلسەڤى گوتينه. ب

سەر (شیخ ئادی) و شعرا وی (دی) تۆ دەمهك پيشكيشكرن، ههتا نۆكه ژى ب دهنگى وى نهو پهيقه يال دهق من پاراستيه. ل ویرى هندهك نفیسهفانا نفینك ل مایى گرتن، د گوت كو مایى شعرهك ب خو یا فهاندى و بو تیکى دی یا زفراندییهفه، وهكى د گوت كو شعرا (دی) تۆ دەمهك) بو شیخ (ئادی) زفراندبوو، دیسان شعرا (میرم جهحفه) بو (بابهراخى ههمهدانى) زفراندبووئه.

بوچی مایى دی ب قى چهندى رايیت، نهري بهرژهوهندا وی تیدا چیه، نهري دی چ مفای ژ قى چهندى وهگریت؟ ژ نيشكه کيفه و دهليفه بو من چیبوو، ب شههدهيا هه ر تیک ژ (موصهدهق سینو تۆقى و فههیم عهبدوالله و عهبدولکهريم فندی) ل سالا ۱۹۹۴زا وهختى من ئەف پهيقه دنفیسين، شاهدهكى هيشتا ساخ (خودى عمرى وی دريژکته) نهوژى سهيدايى ناقدار (مهلا خهليلى مشهختى) بوو كو ل دهقهرا (چرهي) بوو، وهختى مه بهحسنى نهوهر مایى دکر، وی بهحسنى وان ههردو شعرا کر، دیارکر كو وی تیک ژ وانا د کتیبخانا (بادى) فه دیتيه، نهوا سهر ب مالباتا (مهلا نهحمهدى بادی فەقى) فه، نهوا ل سالا ۱۹۶۱ و ل وهختى رابوونا شوړشا نیلۆنى، ب دهستیت هیزیت چهتا هاتیه سۆتن. یا دی ژى ل گوندهكى

عهرهبی و کوردی دهريبخن، مایى سهرفهگیریا پشکا کوردی ژى دکر، هژمارا تیکى ژ رۆژناما (راستی- الحقیقه) ل رۆژا ۱۹۵۹/۵/۷ دهركهفت، هژمارا دۆماهيى كو هژمارا (۲۴) بوو، ل ۳/نیسانا/۱۹۶۰ دهركهفت، ل ۶/تهباخا/۱۹۶۰ ژ لایى وهزارهتا (ئیرشادی) همتیازا وی هاته راوستاندن. پشتی رۆژناما راستی ژ دهريخستنئ راوستای، مایى چوو بهغدا و ل ویرى بو دهستهكا نفیسينا گوڤارا (رۆناهی)، نهوا سهيدايى (حافزى قازى) دهردتبخست، دیسان ل رۆژناما (خهبات) نهزمانحالى (پارتيا ديموکراتا کوردستانى) نفیسين بهلافدكرن، ههتا ل رۆژا ۱۹۶۱/۱/۱۵ هاتيه دهستهسهركن، پاشى بو دهقهرا (قلعه صالح) ل پاريزگهها (ميسانى) هاتيه دویرئبخستن، ل ویرى ژى نفیسينيت خو بو رۆژنامه و گوڤارا نه راوهستاندن، بهلكى بهردهوام نفیسين و گوڤاريت خو بهلافدكرن، گرۆقى مه ژى نهوه نهو گوڤارا د هژمارا پيگهه یا (۶-۵) گوڤارا (رۆناهی) دا ل سالا ۱۹۶۱، وهختى چيرپهكا نهدهبی ل سهر (عبدالصمد بابكى) بهلافكرى.

ل سالا ۱۹۵۹ مایى پشكدارى د کۆنگرى تیکى یى سهيدايیت (معلمین) کورد ل شهقلاوا کر، دیسان ل وی جهی (مههم شهقلاوا) پشكدارى د کۆنگرى دویى دا کر، ل ویرى ژى پهيقهك ل

- مۆكرىانى) دەردئىخست پىنجىا د ا
 ۴- پوژناما (صدى الروافد) يا مىسلن
 پىنجىادا
 ۵- پوژناما (خەبات) پشتى چەند
 ھەيشا ژ دەركەفتنى
 ۶- پوژناما (الزمان) ۱۹۵۹
 ۷- گوڤارا (الثقافه الجديده) ۱۹۵۸
 ۸- پوژناما (البلاد) ئەوا (ره فائيل
 بهطى) دەردئىخست ۱۹۵۹
 ۹- گوڤارا (رؤناھى) ئەوا (حافزى
 قازى) دەردئىخست ۱۹۶۰-۱۹۶۱
 ۱۰- پوژناما (الشعب) ل چىنى ۱۹۵۹
 ۱۱- پوژناما (پرافدا) يا سوڤيىتى ۱۹۵۹
 ۱۲- پوژناما (راستى_الحقيقه) ۱۹۵۹-
 ۱۹۶۰
 ۱۳- گوڤارا (پىشكەوتن_التقدم)

.....

- ۱۴- پوژناما (الراى العام) يا (محمد
 مەدى الجواھرى) ۱۹۵۹
 ۱۵- پوژناما (فتى العراق) ل مىسلن
 دەردكەفت
 ۱۶- پوژناما (نصير الحق) ل مىسلن
 دەردكەفت
 ۱۷- پوژناما (الرايه) ل مىسلن
 دەردكەفت

مەعصوم ئەنوەر مایى

۱۹۹۸/۱۲/۱

ئىزىكى خابىرى ل قەزا (زاخۆ)
 دىتبوو، پشتى وى ئەو ھەردو شعرە
 نەسخكرين، ل سالا ۱۹۴۴ ل ئىسڤنى
 (شىخان) دانە دەستى مایى.
 ل دوماھىيى ژى من باوەرىا ھەى، كو
 ھەر تىشتەكى مایى نڤىسى بىت، ئان
 د پوژنامە و گوڤارا دا بەلاڤكرىت، ب
 ئەمانەت يا ژ ژىدەرا ڤەگوھاستى،
 بەلى كىماتى ئەو ە كو د وى وەختى
 دا ئاڤرى نەدايە ھندەك ژ وان ژىدەرا.

پوژنامە و گوڤارىت مایى ڤەرىڤىت خو ڤىت ئەدەبى و ھەزرى و دىروكى تىدا بەلاڤكرين.

ئەم نەشپىن وان ھەمى پوژنامە
 و گوڤارا دياركەين ئەو ڤىت مایى
 ھەلشكاڤتن و گوڤارىت خو تىدا
 بەلاڤكرين، ژبلى ئەو ڤىت مە ل
 كىتېخانڤىت گشتى و نەمازەى دىتېن،
 ئەو ژى:

ژ ئاڤى پوژنامى، ئان گوڤارى

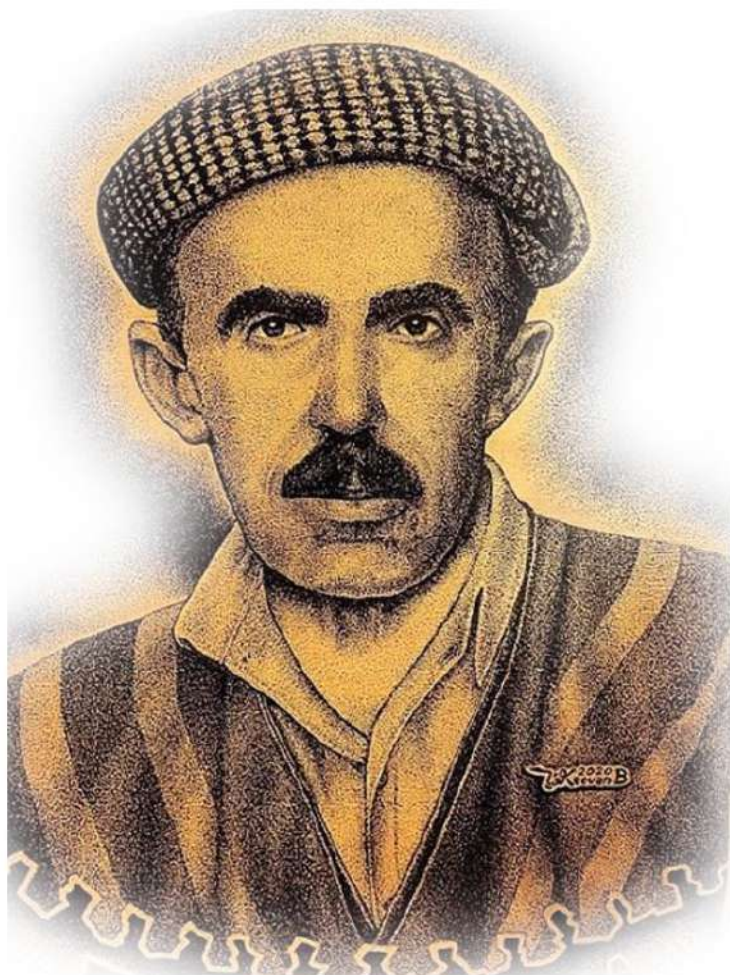
سال

- ۱- گوڤارا (رؤناھى) ئەوا بەدرخانىا
 دەردئىخست ۱۹۴۳
 ۲- گوڤارا (گەلاوڤژ) ئەوا (عەلئەددىن
 سوڤادى) دەردئىخست ۱۹۴۸
 ۳- گوڤارا (ھەتاو) ئەوا (گىوڤى)

مهلا نه نوهرئ مایئ
 (۱۹۱۳ - ۱۹۶۳)
 که نکه نه کئ بیبه ثل و
 خودان هیثیئت مه زن بوو

خالد دیره شی

وي، مهلا وهه لبه سستفان و وه لاتپه وروه ر
بووینه و نهو بو وی بووینه ئیلهامه کا
بهیز کو جودا هزرا خود ره وشا جفاکی
و دینامیکی و بزاف و لقیئت ویدا
بکته.

مهلا نهوهر هه ر ژ لاونیا خو یی
قیای ژ خه لک و دهو ر و بهریت خو
یی جودا بیت، هه می تشتا وه کی وان
هزر نه کته و نه مینته د ئیک قالبدا،
ژ خورته ک و گه نه گئی پر بزاف، بهر
ب دویقچوون و لیگه ریانا زانست و
زانینا، ژ مه لایه گئی دیندار و خودنیاس
و ته قواداره گئی هزر تخویبگری، بهر
ب عرفانی و خودنیاسینه کا کویر و
هزریت فه کری فه چوو، گه لک تشت
ل پشت خوهیلان و بهر ب سه رکیشیه کا
ب بزاف و سهرکه فتی، کاروانی خو دارئ
و ئیدی پشتی وی قوناغئ نه ما که سه ک
و مرؤفه کی نورمال، ژ خوینگه رمیی
بهر ب که سه گئی دانا و زانا چوو و
بو بازییه گئی بلندفر و ل سهر کومتیت
بلند دادا و ل سهر نهیا، پشتی ل رؤژا
(۲۴/ئیلونا/۱۹۳۶) ده ستوریا (اجازه)
زانینیت دینی ل سهرده ستئ زانایئ
ناقدار (شوگری نه فهندی) موفتیئ
نامیدیئ (۱۹۲۸ز، وه غه ر کرن)، ل
نامیدیئ، وه رگری، ره وشا ژيانا وی یا
جفاکی دهیته گوهورین و پشتی ژنا وی
یا ئیکئ ژ نه گه ری بچویکبوونی وه غه
دکته و ل دویف وه غه را ویدا ب شه ش
هه یفا بچویکئ ویژی دمريت، هه ر د

دبیت گه لک ژ مه وه سا هزر بکه ن
کو مه لا نهوهرئ مایی تنئ مه لایه ک
و پیشمه رگه یه ک بوویه و هند، به لئ ل
دهمی مرؤف ل ژیان و ژیار و ره وشا
فی مرؤفی دنیپریت و دهه لشکیفت،
سه ر ژنوی ل سه ر مرؤفی پیتفی دبیت
کو لیزفرینه گئی دهزر و دیتنیت خودا ل
هه مبه ری وی بکته و بی ئیک و دوو
دی دیتنیت مرؤفی هیته گوهورین و
قوتبه گئی گه لک مه زن دی که فیته بهر
سینگئ مرؤفی و سه ر ژنوی دی زانیت
کانئ نه فی مرؤفی چکریه و که سه گئی
چه ندی مه زنه و چه ند ئاشقئ وه لاتئ
خو بوویه و کانئ چه ند د وی نه شقیدا
یی مه ست و سه رگه ردان بوویه و هه می
ژیئ خو مه زاخیه بو خلمه تا گه ل و
وه لاتئ خو و قوربانیت وی سه خمه راق
وی نه شقئ داین چه ند مه زن بووینه.
پاوستگه هیته ژیارا مه لا نهوهری،
گه لکه کن، نه وه کی مرؤفه گئی ساده و
نورمال ب ئیک سه مئا ژیانئ، هه تا مرئ
کاروانئ خو هاژوتییه. مرؤفه گئی گه لکه
هزر تیژ و دیتنیت کویر بوویه، هه ر د
لاوینی و دزاکینیا خودا ب کویری هزرا
خو ددهو ر و بهریت خودا کریه، دیتنیت
وی بو دهو ر و بهریت وی ژ دیتنیت
هه ر که سه گئی دیتر دجودا بووینه. راسته
وی پاشخانه کا ره وشه نه زریا مالباتئ
هه بوویه، کو نه فه کینجه کا ئیکسه ر
دکته سه ر که سینیا هه ر مرؤفه کی، کو
باب و باپیر و گه لکه که سیت نیزیکی

وئ سالیئا و ل رۆژا (۱۹۳۶/۱۲/۱۸) ژنا دوینی دینیت و پتر دکه فینه بهر بارئ گرانئ ژیارئ و بهر پرسیاریا وی مهزنتر لئ دهیت و پشتی قن قوناغئ، مهلا نه نوهر هم ژ نه چاری و بو ده باره کرنا ژیارا خو، هم ژ وی وه کی ئەشق و ئەقینهک، ل گه لهک گۆندیئ ده قهرئ دبیته مهلا و ئەفه دبیته قوناغا وی یا دوینی پشتی ژ شاگردی و خاندنا دینی خلاس دبیته، کو پتر تیکه له لی خه لکی بیته و گه لهک مرؤفا بنیاسیت و ل سه ر گه لهک تشتا هه لبیته، به لئ ئەو به رده وام ل تشت نو ی دگه ریا و خو نه دهیلا دتیک قابدا، له وا ئەف کارئ وی ده ستینکری، گه لهک درئژی نه کیتشا و هزرا خو دهندهک شولیت دیترا دکر، د وی لئگه رپانا خودا پئحه سیا کو وه زاره تا مه عارفئ ل به غدا ئیختباره کئ ب که سیته خوینده فان و زانا دکته، هه ر که سیته تیدا به سه رکه فت، دشیت ل خاندنگه هیته فه رمی بهیته دانان و ده رسا ببژیته و ببیته سه یدا و ئیکسه ر ئەو فه ستا به غدا دکته و دچیته وه زاره تا مه عارفئ (تربییه) و داخازا خو پئشکیش دکته و پشتی هنگی ئیختبار پی دهیته کرن و ژ کوما ب سه دان که سان ئەو و دو که سیته دیتر به سه ر دکه فن و ل دو یفدا ب فه رمانا وه زاره تا نافئینایی وه ک سه یدا و ده رسببژ دهیته دانان و هنارتن بو شیروانا مهزن و

چه نده کئ ل وئری دینیت، پاشی دهیته فه گۆهازتن بو گۆندی بارزان و پاشی بو ناف ره فه ندۆکتیت هه رکیا، به لئ ئەف کاره ژ ی گه له کئ ب دلئ وی نه بوو و نه شیا خو پئفه گریده ت و ل سالا ۱۹۴۱ ده ست ژ کارئ خو به رده ده ت و دیسا قه ستا به غدا دکته و ب ریکا هنده ک هه فالیت خو بزاقئ دکته ره شید عالی گه یلانی ببینیت و پشتی نیاسینئ، جاره کادی وه کی فه رمانبه ر ل دائیرا ته موینی ل ئامیدیئ دهیته دانان و سی سالا ل وئری دینیت و دهیته فه گۆهازتن بو قه زا شیخان و هه تا سالا ۱۹۴۵ ل وئری دینیت و ژ بهر گفاشتتیت حوکمه تی و ترس ژ گرتنی، ده ست ژ کارئ خو به رده ده ت و دچیته گۆندی خو (مایئ)، به لئ ئەفه گه لهک نافه کیشیت، ل وئری ژ حوکمه ت به لا خو ژئ فه ناکه ت و به رده وام ل دوی دگه ریت و پولیسیت مه خفه را کانیماسی بزاقئ دکهن بگرن، به لئ ئەو زوی ب بزاقا وان ده سیته و خو نا ئیخیته دده ستادا و قه ستا ژوریئ کوردستانی دکته و دچیته نک هنده ک نیاسیت مالباتا خو و ل سالا ۱۹۴۶ ب نه په نیفه فه دگه ریته ف گۆندی خو. دقان هاتن و چوون و گه رپانیته خو دا ل فان ده قه را، تیکه له لیته وی دگه ل گه لهک که سیته ره وشه نه زر و سیاسی و جفاکی، مکوم دبن و ل سه ر

گوردە و دیرۆکا کوردستانی ب تەقایی، نەخاسمە یا دقەرە بە هەدینان و هەر زوی بزاقریه کو، ئەو وی دیرۆکی قەژینتەقە و دەست ب نقیسینا دیرۆکا دەقەرە بە هەدینا کریه و بەرکاری وی خەبتینی دیتە پەرتوکە کا پری پیزانینیت دیرۆکی بناقی (کورد ل بە هەدینان) کو بو جارا ئیکی بوو پشتی شرەفناما شرەفخانێ بدلیسی، ب ئەمانەت و ب قەلەمی کوردەکی وەلاتپەرە دیرۆکا قی دەقەرێ دەیتە نقیسین، کو هەتا نۆکە ژێ بوویە ئیک ژ ژێدەریت گەلەک باش بو هەمی دیرۆکان و فکولینیت میژوویی ل سەر قی دەقەرێ و پاشی ل دویفدا چەند کتیبەکی دیتیت دیرۆکی دنقیسیت وەکی (الفردوس المجهول/ المفقود، مژدەها روژ، جلو، مەتەلوکی کوردی، گولزەر، مەولوودا پیغەمبەری و ژ ئەگەرێ پەوشا وی و مالبات و وەلاتی وی یا ئالۆز و خراب، گەلەک بەرکاریت وی ییت بەرکەفتی بەرزە بووینە و هەتا نۆکە ماینە بی سەر و شوین.

دیسای مای د واری روژنامەقانی دا کارەکی گەلەک مەزن کریه و هەلبەست و گوتاریت خو دگەلەک روژنامە و کوفاریت کورد ل دیمەشقی و عەرەبا ل میسل بەلاف کرینە، بەلی کەلادی وی ب قی ئیکی نەشکەستیه، لەوا ب فەر دیتە کو ئەو بخو کارەکی روژنامەقانی بکەت و پشتی گەلەک بزاقیت مەزن، ئەو دگەل هەقالی خو یی فەلە،

گەلەک تشتا هەلدییت و پیزانینیت وی دگەلەک بیاقادا بەرفرەه دبن، ژ وانا بزاقیت سیاسی ل کوردستانی و کۆمیت پەوشەنەزری و بزاقیت روژنامەقانی، نیاسینا گەلەک کەس و مالباتیت بنافودەنگیت کورد و عەرەب و مەسیحی و ژ قەرێژا قان گەریان و دویچوونیت وی، پیدحەسییت کانێ بارەکی چەندی گران و فەر دگەقیتە ل سەر ملیت وی و دزانیت گەل و وەلاتی وی چەندی پیتقی کەدا وی و گەلەکی و ییە، لەوا هەر ل دەسپیکێ ئەو دەردي خو و وەلاتی خو ب هەلبەستی دەر دپریت و دەست ب فەهاندا هەلبەستی دکەت، ژ وانا ژێ گەلەک پەستییت (سرود) وەلاتینی دقەهینیت و دکەقنە سەر زاری خەلکی و پشتی قی قوناغی دزانیت کویا ل سەر وی پیتقی ئەو دگەلەک واریت دیترا ژێ بخەبتیت و قالاتییه کا مەزن دگەلەک بیاقادا دینیت و خو دگەهینیتە گەلەک کەسیت سیاسی و خەباتکەر و پەوشەنەزرا، سەرباری دویچوون و چاف سورکرن و زیندانکرنا وی ژلای دەرستەلاتداریا مەلکا قە، ئەو پتر ل سەر قیانا خو بو وەلاتی رژددییت و ئەو پتر دەیتە هاندا کو شیانیت خو بدەتە کاری ژبو سەرکەفتن و گەهشتن ب ئارمانجیت خو.

ئیک ژ وان تشتیت بو وی بوویە مەرەق و ل دویف گەریای، خرقەکرنا پیزانینا بوویە ل سەر دیرۆک و بنەتارا نفشی

هونەرمندهند ئەسلیکا قادر

نقیسهفانی بناف و دەنگ
 جەرگیس فەتحوڵا شیان
 رۆژنامەکی ل باژیری میسل
 ب نافی (راستی) دەرییخن و
 ب ریکا فی رۆژنامی شیان
 پوییی راستی و جانی کورد
 و کوردستانی و مروۆینی
 نیشا جفاکا عەرەبی و
 دونیایی بدەن و بەرسینگ
 هەمی شوۆینی و نەیاریت
 کوردا بگرن و ئەف رۆژنامە
 دیتە مینبەرەکا ئازاد
 بۆ قەلمیت نازادیکاز و
 مروۆدۆستا.

ل سالا ۱۹۵۷ هەتا ۱۹۵۹ی،
 مەلا ئەنوەری گەلەک جارا
 سەرەدانا بەغدا کریه و
 د وان سالادا چەند جارا
 سەرەدانا رادیویا کوردی ل

بەغدا دکەت و تیکهلیت وی دگەل
 خەباتکەریت وی خوۆش دبن و ئەو
 ژێ گەلەک حەژفی رادیوی دکەت
 و دبینیت کو ئەو خوۆش دەلیقهیه ب
 ریکا وی خزمەتا هونەر و پەوشەنھزریا
 وەلاتی خوۆبکەت.

ل سەر فی چەندی مەحفۆز مایی
 دبیزیت: د وان سالا دا مەلا ئەنوەر
 گەلەک جارا سەرەدانا رادیوی دکەت
 و هونەرمندهند فەخری بامەرفی، ل ویری
 دبینیت و هەلبەستا خوۆ یا بنافی

(وەلاتی مە کوردستانه) ددەتەفی و
 دیارە کو پشتی هنگی فەخری وەک
 پەستە (سۆد) بۆ رادیوی قەید
 دکەت و جارەکی مەلا ئەنوەر کچا خو
 (پەروینی) و (فەوزیا) کچا عەبدولا
 سەدیقی، کو ژیی وان چار پینج
 سالبوون، دگەل خو دبەتە بەغدا و
 پاشی دبەتە رادیوی و وەک کۆرس
 دگەل فەخری بامەرفی سۆدا وەلاتی مە
 کوردستانه و دی وەرن گولا بچینن، وان
 سترانا دبیزن.
 هەلبەت مە هەمیاز دکر کو

ئه و ژ رادىويا به غدا گوهلئ ببوو و مه هندەك گوهورين تيدا كرن و گوته، نانكو وه سا ديار دبیت كو په یقیته هستا ئەسلیكاین گوۆی یا بناقئ وهلاتئ مه كوردستانه، په یقیته هه لهبەستا مه لا ئەنوهري ماینه، یاكو ژ لایئ هونهرمه‌ند فه‌خري فه هاتیه گوۆن و هه‌ر دسه‌ره‌دائیت خوۆا بو رادىويا كوردی ل به‌غدا مه‌لا ئەنوهري هه لهبەستا (زوله‌یخا) دایه شه‌مال سائیب و خه‌ج و سیابه‌ند ب نقیسین دایه هونه‌رمه‌ند عیسا به‌رواری.

نانكو بو مه ديار دبیت كو مه‌لا ئەنوهري مایی، خودان هزريت جودا جودا بوویه و یئ قیایی ده‌می بیافادا وئ قالاتیا هه‌یی پر بکه‌ت، نه‌كو بتنی ب ئیک سرت و سه‌مت بچیت و وه‌کی هه‌می مروؤفا بزیت وه‌زر بکه‌ت.

په‌ستا وه‌لاتئ مه كوردستانه، ئەوا ژ لایئ هونه‌رمه‌ند (ئه‌سلیكا قادر) فه‌ل رادىويا ئیریقانی تومارکری و گه‌له‌ک ناف و ده‌نگئ خوۆل هه‌می پارچیت كوردستانئ هه‌ی و گه‌له‌ک که‌سا دگوۆت یا فه‌ر و پیتشیه‌ کو ئەف په‌سته‌ ببیته‌ په‌ستا (سرؤدا) نیشتمانی یا كوردستانئ، ژ به‌رکو ئەف په‌سته‌ یا پره‌ ژ هه‌ز و قیانا وه‌لاق و بکیر هه‌می ده‌م و ده‌ورانا ده‌یت و هه‌می خه‌لکئ قئ وه‌لاق خوۆ تیدا دبینن و یا دویره‌ ژ ته‌عه‌سوب و نفشپه‌ریسیئ و گه‌له‌ک ب هه‌یه‌جان و ژ دل و ب گه‌رمی هاتیه‌ ستراندن و گوۆن. ل سه‌ر په‌یقیته‌ قئ په‌ستی مه‌حفوۆ دبیزیت: به‌ری چه‌ند سالا من هونه‌رمه‌ند ئەسلیكا قادر ل هه‌قلیری دیت و من پسارا خودانئ په‌یقیته‌ وئ په‌ستی ژیکر و دبه‌رسفیدا گوۆت مه‌

ژیدەر و ده‌همەن

و بوۆ ده‌می ۲۰ سالا کارئ ده‌رسبیزئ ل ئیریقانی دکه‌ت و پاشی ۶ سالا ل وه‌زاره‌تا ره‌وشه‌نه‌زری و فیرکرنئ ل ئەرمینیا ده‌خه‌بتیت. ئەسلیكا دبیته‌ که‌سه‌کا خوشتفی ل ده‌ف هه‌می که‌سا و ناف و ده‌نگیا خوۆ وه‌ردگریته‌ و پاشی ده‌چیه‌ رادىويا كوردی ل ئیریقانی و گه‌له‌ک ستران و په‌ستیت فۆلکلۆری و وه‌لاتپه‌روه‌ری ل وئیری فه‌ید دکه‌ت و دبیته‌ ئیک ژ بناقوده‌نگه‌رین سترانیئ ل سه‌روبنیت كوردستانئ و پشته‌ هنگی سترانیت وئ ل هه‌می رادىوییت كوردا ده‌پنه‌ گوۆن، نه‌خاسمه‌ په‌ستا وئ (وه‌لاتئ مه كوردستانه‌).

-هه‌ژمارا فه‌یسوکی یا هونه‌رمه‌ند ئەسلیكا قادر.

- الاكراد فی به‌دینان، انور المائئ، مقدمه‌ الطبعه‌ الثالثه‌، ده‌وك، ۲۰۱۱، ص ۳۱، ۳۲.

- مه‌درسه‌یا مایی، ئیسا عییل بادی، ته‌هران، ۲۰۲۱، بپ ۱۳۹، ۱۴۰.

رؤژناما ئەفرۆ، هه‌ژمار ۲۲۹۶، ۲۰۲۲/۲/۲۶، بپ ۱۲

- ئەسلیكا قادر، ل سالا ۱۹۴۵ئ، ل گوۆندئ (ئه‌خزارا) ل ده‌فه‌را ئەله‌گه‌زا ئەرمه‌نیا، ژ دایکبوویه‌ و پشته‌ خاندنا خو‌یا ده‌ستپیکئ ب دویمه‌هیک ئینای، دگه‌ل مالباتا خوۆ ده‌چنه‌ ئیریقانی و ئەده‌ب و توپه‌یئ كوردا ده‌خوینیت و فیری ئەزمانئ ئەرمه‌نی دبیت و دیسا دگه‌ل هندیدا توپه‌ و ئەده‌بی رۆسی ده‌خوینیت و خاندنا کولیزئ ب دویمه‌هیک دئینیت

مەلا ئەنوەرى ماى و رۆژنامەقانىا كوردى

گوڤارا (پيشكەوتن / التقدّم) وەك نموونە

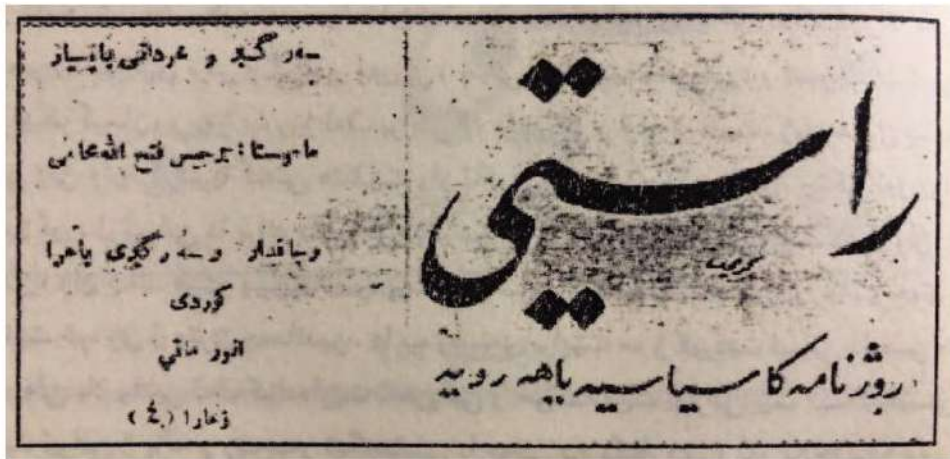
هېرش كەمال رېكانى^(١)

مەلا ئەنوەرى ماى (١٩١٣_١٩٦٣) وەك ئىك ژ كەسايەتییىن دیار بیىن بەھدینان، كەسايەتیهكا چەندین بواری بخۆڤه گرتی، میژوونقیس، نقیسەر، وەرگیپر، هۆزانقان، پیشمەرگه و خەباتكەر، رۆژنامەشان، د قى فەكۆلینى دا مە ئالیى وى یى كارى رۆژنامەقانى هەلبزارتى یه و ژبەر كود چەندین رۆژنامە و گوڤاران دا ب زمانىن كوردى و عەرەبى بابەت و هۆزان بەلاڤكرینه، لەوما ل قىرى مە بتنى ئىك گوڤار وەك نموونە وەرگرتى یه، ئەو ژى گوڤارا (پيشكەوتن/ التقدّم) ه (١٩٥٨_١٩٦٣) یا كو ژلاىى نقیسەر و رۆژنامەشان مەمەد برىفكانى فە دەردچوو، ئەف فەكۆلینه بزاقه كە بۆ پیداجوونا چەندین هژمارىن گۆڤارا «پيشكەوتن / التقدّم» نەخاسمە ئەو هژمارىن قى فەكۆلینى (٢٠_٣٩) بخۆڤه گرتى و مەلا ئەنوەرى ماى پشكدارى تیدا كرى و نقیسین بەلاڤكرین.

ئه نوهر مایى و روژنامه فانی :

یه، ئیکهه ژماره ل ۷ گولانا ۱۹۵۹
دهرکهفتى یه، و دووماهیك ژماره یا ۲۴
ل ۳ نیسانا ۱۹۶۰ دههچوویه (۲).

ئیک ژ کارین دهستیکی یین مهلا
ئه نوهری مایى د بواری نغیسین دا، ژ
پیشه ئانکو دهستیکیا وی ب بهلافکرنا
هۆزان و گوتاران د روژنامه و گوشارین

دوو : پشكداریا وی د روژنامه و گوشاران
دا وهك نغیسهر و هۆزانفان...هتد. وهك
روژنامه یین: الحقیقه _ راستی، خهبات،
الزمان، البلاد، التقدم، الرأي العام،
صدی الروافد، فتی العراق، نصیر الحق،
الشعب یا وهلاتی چینی، براقدا یا
تیکه تیا سوقیتی ... هتد، و گوشارین:
هاوار یا میر جهلادتهت بهدرخان،
رؤناهی یا کامیران بهدرخان، رؤناهی یا
حافز قازی، گه لویژ، هه تاو، پيشكهوتن/
التقدم، دهنگی گیتی تازه، الثقافه
الجديدة، الادیب العراقي...هتد.

کوردی دا دهستیکیه و پاشی د چهن دین
روژنامه و گوشارین عه ره بی ژى دا
پشكداری کریه، هه ژى یه بیژین مهلا
ئه نوهر د بیاقتی روژنامه فانی دا ب دو
کاران رابوویه:

تیک: کارکرن وهك ئه و بخۆ پشكهك
ژ روژنامه یی، ئانکو سه ره پشهت، ئه و
ژى سه ره پشهتیا پشكا زمانى کوردی
(کرمانجی) ل روژنامه یا (الحقیقه _
راستی) ئه و ل باژیری میسل دهردچوو،
ئه ف روژنامه یه دگه ل نغیسهری ناقدار
پاریزه ر جه رجیس فه تحوللاه ده ریخستی

ناڤین ئەنوەر مایێ د پۆژنامه‌شانیی دا،

مایێ ژ وان کهسان بوویه یێن ب گه‌له‌ک ئاوا و ناسناڤان پشکداری د نڤیسینین پۆژنامه‌فانی دا کری بۆ هه‌مونه وه‌ک: (مه‌لا ئەنوەر، پێبه‌ر - پێه‌ری کوئه‌فه وه‌ک ناسناڤی خۆیی ئەه‌ده‌یی، ئانکۆ شعری ژێ بکارئینایه‌، انور المای، الملا انور المای، مامۆستا ئەنوەر، (أ.)، ئەنوەری مای (...).

کورتە دانەناسینه‌ک بۆ گۆڤارا «پیشکەوتن» / التقدم:

تیکه‌م هه‌ژمارا وی ل (٢٨ شوباتا ١٩٥٨ز) ب قه‌لافه‌تا (٤٢ × ٢٩سم) ل به‌غدا ده‌رچووویه (٣) و ئەف گۆڤاره‌ یا هه‌فتیانه‌ بوویه هه‌روه‌کی ل سه‌ر به‌رپه‌رپی ده‌ستپێکن ده‌اته نڤیسین (کۆوارێکی هه‌فته‌یی گشتی یه‌ - مجله‌

اسبوعیه عامه‌ باللغتين الكردیه و العربیه) ب هه‌ردوو زماتین کوردی (کرمانجیا ژووری / به‌هدینی و کرمانجیا ژیری / سۆرانی) و عه‌ره‌بی ده‌ردکه‌فت، ل پشتی شوپشا ١٤ تیرمه‌ها ١٩٥٨ هه‌ر ژ هه‌ژماره (٦٥) ژ گۆڤاری بوویه پۆژنامه و ل شوباتا ١٩٦٣ هاتیه‌ داڤیخستن. (٤)

مه‌مه‌د بریفکانی کی بوو؟

مه‌مه‌د بریفکانی

بەرھەم و کارین بریفگانی یپن رۆژنامەشانى:

د بەردەوامیا کارى خۆی ئفیسینى دا
چ وەك ئفیسەر، یان رۆژنامە ئفیس ئەف
پەرتووك و رۆژنامە و گۆڤارە چاپکرینە و
دەریخستینە:

أ- پەرتووك:

- _ نفيات من القلم، بغداد ۱۹۵۰. (۷۱)
بەرپەر.
- _ حقائق تاريخيه عن القچيه البارزانيه ،
بغداد ۱۹۵۳. (۴۲) بەرپەر.
- _ الخدمات الاجتماعيه في العراق ، بغداد
۱۹۵۶. (۸۰) بەرپەر.
- _ فەرھەنگا كوردی-عەرەبی ، بەغدا
۱۹۵۶، (کرمانجی و سۆرانی یە) (۶۹)
بەرپەر (۷).
- _ الاكراد في القرن العشرين، بغداد ۱۹۶۸
(پشكا ئىكى) (۸).

ب - رۆژنامە و گۆڤار:

- ۱_ رۆژنامەیا «الجبل»
رۆژنامە یەكا رۆژانە یا سیاسى گشتى
بوو، ئىكەم هژمارا وى ل (۱۹ رەبەیعئەول
۱۳۶۷مش _ ۳۱ كانوونا دووی ۱۹۴۸ز)
دەرکەفتى یە، كو ل چاپخانا (الاعتماد)
ل بەغدا هاتیە چاپکرن (۹) .

ناڤى وى (محەممەد كورئى عەبدوللأه)
ى یە ، ل سالا ۱۹۱۵ز ل باژئیرئ مىسل
هاتیە سەر دونیایئ، خاندنا خۆ یا
سەرەتایی و ئافنجى هەر ل مىسل ب
دوو ماھیک ئیناینە، بۆ ماو یە كئ كورت
بوویە سەیدا و پاشى بوویە فەرمانبەرئ
رئڤە بەریا توبتنئ (انحصار التبغ) كو
بۆ ماوئ دەھ سالان بەردەوام بوو
(۱۹۳۵-۱۹۴۵)، پاشى دچیتە بەر خاندنا
كۆلیژا ماف (حقوق) و ل سالا ۱۹۵۰ب
دوو ماھیک ئینایە (۵)، ئىك ژ ئەندامئین
بەرچاڤئین (یانەى سەرکەوتنى كوردان)
بوو، كو رۆل هەبوویە دگەل چەندین
كەسایەتئین كورد ل بەغدا ل سالا ۱۹۵۴
جارە کادی دەستوورناما فەکرنا یانەى
ب دەستڤەبئین (۶) ، ئافھاق د مەیدانا
ئفیسین و رۆژنامە فانیئى دا دەستەكئ
باش و خزمەتە كا هەژى پئشكئش کریە
و ژ پئشەنگئین رۆژنامە فانییا بەھدینان
دەیتە هژمارتن، ئانكو د شئین ب
دامەزئینەرئ رۆژنامە فانییا بەھدینان
قەلەم بەدەین، چونكى دەریخستنا گۆڤارا
(پئشكەوتن/ التقدّم) ل سالا ۱۹۵۸ز و
هەبوونا بەرپەرەكى بناڤئ (بەشى بادینان
یان بەشى بادینانى) باشتئین بەلگە یە بۆ
ڤئ چەندئ، بەھایئ هەر کرینا هەر دوو
بەشئین كوردی و عەرەبی ب (۲۵) فلسان
بوو، هەر وەسا چەندین گوتار ل سالتین
حەفتئیان ژ سەدسالییا بیستئ د رۆژنامە یا
ھاوکاری دا بەلاڤکربوون، ل سالا ۱۹۷۳ ل
بەغدا چوو یە بەردلۆڤانییا خودئ.

۲_ رۆژنامەيا «الأيام»

رۆژنامەيەكا رۆژانه يا سياسى سەربەخۆ بوو، ل سالا ۱۹۵۴ ل بەغدا دەركەفتبوو، خودان ئيمتياز (محەممەد بريفكانى) و ريفەبەرى بەرپرس (شەهابەددین شىخلى) بوو(۱۰).

۳_ گوڤارا «پيشكهوتن / التقدم»، بەرى نوکە مە بەحسنى قى گوڤارى کرىه.

۴_ رۆژنامەيا «التقدم / پيشكهوتن»

رۆژنامەيەكا هەفتيانە يا سياسى بوو، ب عەرەبى و کوردى بوو، (محەممەد بريفكانى) و (يونس ئىبراهيم) و (صەبيح عەبدولغەنى) سەرنقىسەريا وى کرىه، ل ۲۷ چريا دووى ۱۹۵۷ از ئيمتياز وى هاتيه وهەرگرتن و ل سالا ۱۹۵۹ ل بەغدا دەرچووويه و ل ۷ کانوونا دووى ۱۹۵۹ بوويه رۆژانه و ل ۸ شوباتا ۱۹۶۳ هاتيه راوهستاندن(۱۱).

۵_ رۆژنامەيا «اخبار اليوم»

رۆژنامەيەكا هەفتيانە يا سياسى بوو، خودان ئيمتياز (محەممەد بريفكانى) و

سەرنقىسەر (سەليم تەها تکریتی) بوو، ل ۳ خزيرانا ۱۹۶۴ از ئيمتياز وى هاتيه وهەرگرتن(۱۲).

۶_ رۆژنامەيا «الاخبار»

رۆژنامەيەكا رۆژانه يا سياسى بوو، هەندەك قوناغان دا بوويه هەفتيانە، بتنى بەرپەرهكى وى ب کوردى بوو، خودانى وى (محەممەد بريفكانى) و (کامل ئەلمەشەهدانى) و (صەبيح عەبدولغەنى) سەرنقىسەريا وى کرىه، ل رۆژا ۸ کانوونا ئىكى ۱۹۶۵ از ئيمتياز وى هاتيه وهەرگرتن و ل ۱۷ چريا ئىكى ۱۹۶۷ از هاتيه راوهستاندن(۱۳).

ئەنوەر مایى و گوڤارا
پيشكهوتن / التقدم:

سەيدا ئەنوەر مایى ژ وان نقىسەرین چەلەنگ و چالاک و چەقەنگ بوويه ل بەهدينان کو ژ بەرچاقترين نقىسەرین گوڤارا پيشكهوتن بوو، ل دويف ئەو

له ميژووي كه قن دا (۱۵) ژ نقيسينا
نقيسه ر و ميژوونقيس (ئه نوهر مايي)
هاتيه به لافكرن.

هژمار: ۳۹، رۆژا شه مبي ۲۰ كانوونا
تيكي ۱۹۵۸ بابه ته كي دירוكي بناقي
(بادينا له ميژووي كه قن دا) (۱۶) كو
پشكا دووي يه ژ تمامه تيا بابه تي ژلايي
نقيسه ر و ميژوونقيس (ئه نوهر مايي)
هاتيه به لافكرن.

بابه ت و نقيسينين د گوڤارا پيشكه وتن
دا يين هژمارين وي دنافه را (۲۰_۳۹)
دا هاتينه به لافكرين ب قي ره نكي ل
ژرينه:

هژمار: ۲۰، رۆژا شه مبي ۹ ته باخا ۱۹۵۸:
د قي هژماري دا بابه ته كي دירוكي ل
دور (مه هدي ئاكره يي) (۱۴) ژلايي نقيسه ر
(ئه نوهر مايي) هاتيه به لافكرن.
هژمار: ۳۳، رۆژا شه مبي ۸ چريا دووي
۱۹۵۸ بابه ته كي دירוكي بناقي (بادينا

ليستا بابەتین ئەنوەر مایي

مێژوو	ژماره و لاپەر	ناقی بابەتی	نقیسه	ز
٩ آب ١٩٥٨	٢٠، ص ١ و ٦	من بطون التاريخ : دهوك في فلك التاريخ	أنور المائي	١
	٢٠، ج ٧	به شی بادینان : مه هدی ناكره یی	ئەنوەر مائی	
٣٠ آب ١٩٥٨	٢٣، ص ٣	من بطون التاريخ : عماديه _ (آميدي) في دفة التاريخ _٢	أنور المائي	٢
٦ ايلول ١٩٥٨	٢٤، ج ٢	من بطون التاريخ : عماديه _ (آميدي) في دفة التاريخ _٢	أنور المائي	٣
٤ تشرين الاول ١٩٥٨	٢٨، ص ٣	ملحات عن الادباء الاكراد	أنور المائي	٤
٢٥ تشرين الاول ١٩٥٨	٣١، ص ٣ و ٧	اسطوره خالده من الادب الكردي : سيابه ند	أنور المائي	٥
١ تشرين الثاني ١٩٥٨	٣٣، ص ٦	تاريخ العشائر في العراق : من أين نزحت العشائر الباديانية ؟	ئەنوەر مائی	٦
	٣٣، ص ٦	تاريخ العشائر في العراق : من أين نزحت العشائر الباديانية ؟	أنور المائي	
١٥ تشرين الثاني ١٩٥٨	٣٣، ج ٢	به شی بادینانی : بادینا له _ مێژووی كهفن دا _٢	ئەنوەر مائی	٧
٢٠ كانون الاول ١٩٥٨	٣٩، ج ٦	به شی بادینانی : بادینان له مێژووی كهفندا	ئەنوەر مائی	٨

هامش

- (1) بهرپرستی سه‌نهری قوبه‌هان بۆ فه‌كۆلینین به‌لگه‌نامه و ده‌سنتقیسان ل به‌هدینان.
- (2) بۆ پتر پیزانیان ل دۆر قئی رۆژنامه‌یی و گوتاریین مه‌لا ئه‌نوه‌ر مایسی. بنیڤه: عبدالفتاح علی بوتانی، جریده الحقیقه _ راستی اول جریده عریبه کوردیه فی مدینه الموصل دراسه و توپیق، گ 1، مگبعه خه‌بات _ دهوک، من منشورات مجله متین، (دهوک : 1998).
- (3) کهمال مه‌زه‌هر ئه‌حمه‌د، تیگه‌یشتنی راستی و شویتی له رۆژنامه‌نوسی کوردیدا ، چاپخانه‌ی کۆری زانیاری کورد، (به‌غداد: 1978)، ل 242.
- (4) هه‌مان ژێده‌ر، ل 242.
- (5) چپایی، نقیسه‌ر و رۆژنامه‌نقیس محمه‌د بریفکاتی 1910-1973، گوڤارا دهوک، ژ (3)، نیسانا 1998، ل 3.
- (6) یانه‌ی سه‌رکه‌وتنی کوردان: ئه‌ف یانه‌یه ل رۆژا 30 ئه‌یارا 1930 ل به‌غدا هاتبوو دامه‌زاندن، کو ده‌ستورنامه ژ وه‌زاره‌تا نافخۆ وه‌رگرتبوو، ئارمانجا وئ به‌لاکفرنا زانین و ره‌ۆشه‌نبیری بوو دناف گه‌نجین کوردان دا و بلندکرنا ئاستی وان یی زانستی و ره‌ۆشه‌نبیری، و رۆل د چالاکی و ژيانا سیاسی یا کوردی دا ژ هه‌بوویه، په‌یوه‌ندیین باش دگه‌ل کۆمه‌لا خویوون ل سووریا و لبنانی و دگه‌ل کۆمه‌لا هیوا

به‌ری، ل ۳ ، ب شاشی فه ده‌ریخستنا
تیکه‌مین هژمارا وی روژا (۳۱ ئیلونا ۱۹۴۸ز)
ده‌ستیشانکریه .

(۱۰) چیاپی، ژیده‌ری به‌ری، بپ ۳_ ۴.

(۱۱) هه‌مان ژیده‌ری، ل ۴.

(۱۲) هه‌مان ژیده‌ری، ل ۴.

(۱۳) چیاپی، ژیده‌ری به‌ری، ل ۴_ ۵.

(۱۴) مجله پێشکه‌وتن/ التقدم، ع (۲۰)، ۹.

ب ۱۹۵۸، ص ۷.

(۱۵) مجله پێشکه‌وتن/ التقدم، ع (۳۳)، ۸.

تشرین پانی ۱۹۵۸، ص ۲.

(۱۶) مجله پێشکه‌وتن/ التقدم، ع (۳۹) ، ۲۰.

کانون الاول ۱۹۵۸، ص ۶.

هه‌بووینه، هژمارا ئه‌ندامین وی هه‌تا سالا
(۱۹۶۰) گه‌ه‌شتبوو (۲۱۵۹) ئه‌ندامان، ئه‌ف
یانیه هه‌تا سالا ۱۹۶۳ به‌رده‌وام بوو. بۆ

ژیده‌تر بنیتره: عبدالفتاح البوتانی، نادى
ارتقاو الكورد و موقف الحكومات العراقیه
من نشاگاته، مجله دهوك، العدد (۲۶)،
نیسان ۲۰۰۵، ص ۱۰۰ و ۱۰۱.

(۷) وه‌صفی هه‌سه‌ن، چاپکری یین خه‌لک
ده‌فه‌را به‌هدینان ژ سالا ۱۹۳۵ تا ۱۹۹۵ز،
گۆفارا فه‌ژین، ژ (۴)، هافینا ۱۹۹۶، ل ۶۷.

(۸) هه‌ر ئه‌و ژیده‌ری، ل ۶۶.

(۹) جریده الجبل، العدد (۱)، السنه الاولی،
السبت: ۳۱ کانون پانی ۱۹۴۸، نفیسه‌ر
(چیاپی/ موسه‌دهق تۆفی) ، ژیده‌ری

لیستا ژیده‌ران

- _ ۱_ مجله پێشکه‌وتن / التقدم :
- _ ع (۲۰) ، ۹ آب ۱۹۵۸ .
- _ ع (۲۳) ، ۳۰ آب ۱۹۵۸ .
- _ ع (۲۴) ، ۶ ایلول ۱۹۵۸ .
- _ ع (۲۸) ، ۴ تشرین الاول ۱۹۵۸ .
- _ ع (۳۱) ، ۲۵ تشرین الاول ۱۹۵۸ .
- _ ع (۳۲) ، ۸ تشرین پانی ۱۹۵۸ .
- _ ع (۳۹) ، ۲۰ کانون الاول ۱۹۵۸ .
- _ عبدالفتاح البوتانی ، نادى ارتقاء الكورد
و موقف الحكومات العراقیه من نشاگاته ،
مجله دهوك ، العدد (۲۶) ، نیسان ۲۰۰۵ .
- _ ۲_ ب زمانى كوردی :
- _ چیاپی ، نفیسه‌ر و روژنامه‌نفیس محمه‌د
بریفکاتی ۱۹۱۵_۱۹۷۳ ، گۆفارا ده‌وۆک ، ژ (۳)
، نیسانا ۱۹۹۸ .
- _ وه‌صفی هه‌سه‌ن ، چاپکری یین خه‌لک
ده‌فه‌را به‌هدینان ژ سالا ۱۹۳۵ تا ۱۹۹۵ز ،
گۆفارا فه‌ژین ، ژ (۴) ، هافینا ۱۹۹۶ .

- _ ۱_ په‌رتووک :
- _ ۱_ ب زمانى كوردی :
- _ كه‌مال مه‌زه‌ه‌ر ئه‌حمه‌د ، تیکه‌یشتنی
راستی و شوینی له روژنامه‌نوسی کوردیدا ،
چاپخانه‌ی کۆری زانیاری کورد، (به‌غداد :
۱۹۷۸).
- _ موسه‌دهق تۆفی ، گۆفارا رو‌ناهی
۱۹۶۰_۱۹۶۲ ، بنکه‌ی ژین ، (سلیمانی :
۲۰۱۴).
- _ ۲_ ب زمانى عه‌ره‌ی :
- _ عبدالفتاح علي بوتانی ، جریده الحقیقه _
راستی اول جریده عربیه کوردیه فی مدینه
الموصل دراسه و توپیق ، گ ۱ ، مکعبه
خه‌بات _ دهوك ، من منشورات مجله متین
(دهوك : ۱۹۹۸).
- _ ۲_ گۆفار :
- _ ۱_ ب زمانى عه‌ره‌ی :

نه لیبوما شکلیت تایبتهت ب باده‌کی فه

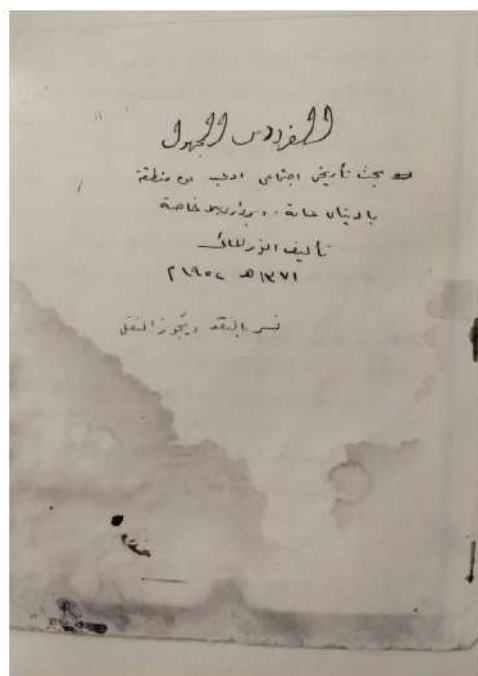
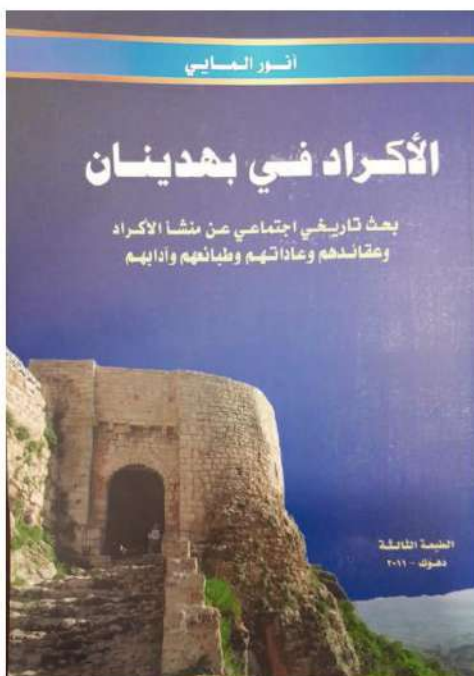
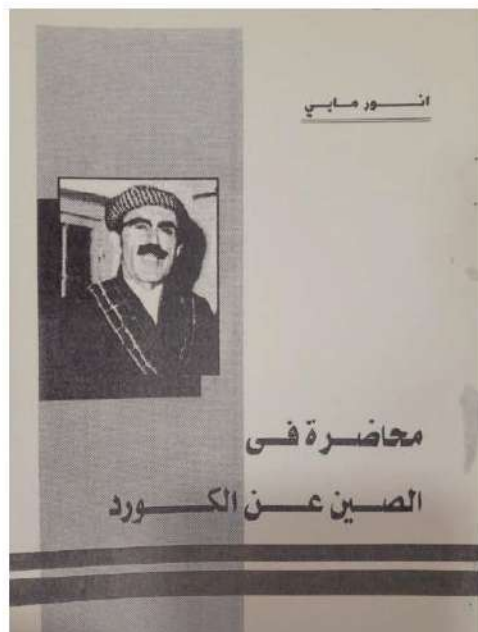
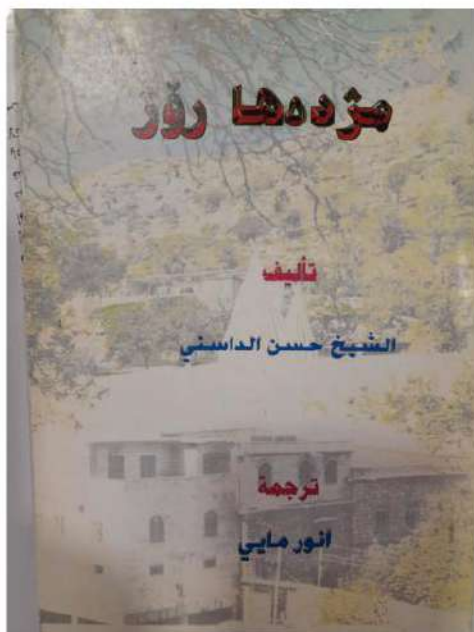
ههلا نه زههري مایي ل وهلاتي
چيني، ل سالا ۱۹۵۹ي

ههلا نه زههري مایي و شاندي عيراقی دگهل سه روکي چيني

- ۱۲ -

بەک نە شینا بگرههین چه جاز
 ماکای هه ژبێر اوان بکێن دیاژ
 بای وی پیتە بە کسێ ژوان نەگز
 آفریک جازکی بە ایکی نە کور
 ژ بو عبید المطلب بان گوینی
 خالی عبیدالله لیدت کێر مینی
 عبید المطلب نازێ کر بە
 زی بهزی آئینه یانوخاستنه
 چیرا خێد کێریت لوفه هه به
 آئینه کێر و هه به
 ناز کوسما و هه ش دایر اوه
 یا هزی عبیدالله زه هه اوه
 به جمالو هین شرنو به آر
 دیم درو شوخو و شنگ نازوست
 دل نواز بگه نازو قند لب
 کس نبو شیرین تره از گیلا و هه
 ره بیزم لوجمالو معرفت
 دایکا محمد نبه او هه
 سهانو عبید المطلب

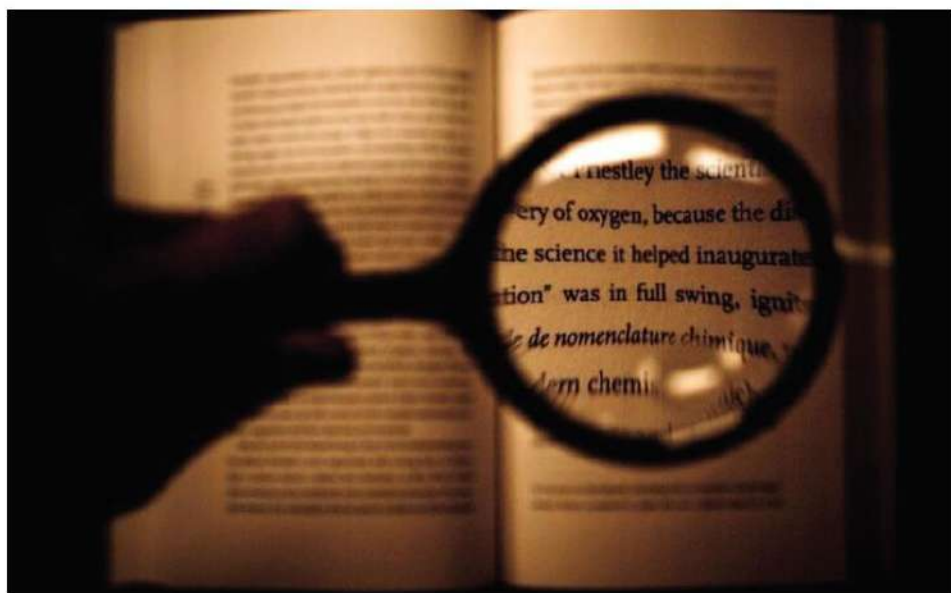
یه ره رهک ژ مه ولوید نامه یا نه نوهر مایی

رېرەۋىت رەخنىيا ئەدەبى

دئير داود فەتاح
زانىنگەھا نەورۇز، پشكا كوردناسىي

بەلى ئەف داگىركرنە نە بوو سەدەمى
 نەھىلانا، فەلسەفە و تورەيى مەزنى
 ل ناف گرىكا كەڭن ھەي. بەلكى بۇ
 رۇمانا بوو ژىدەرى ئىلھام و بەلاقبونا
 زانست و مەعرفەتتى. چنكى رۇما
 خودان دەسھەلاتەكا مەزنا لەشكەرى
 بوو و دشيا ھەر جھى قىابا بستىنيت.
 لى كومقەبوونا ھىز و زانستى پىكقە،
 ھىزەكا بى تخرىب بۇ دەسھەلاتا وان
 ژى پەيدا بوو.

ھەر ژ دەسپىكا پەيدا بوونا ئاكنجىگەھىت
 مرۇقانىيى و ئافەدانىي (حضارة)،
 ھندەك پرەنسىپ (سەرىپىن) و بنىاتا
 خوە دناڭ ژيانا مرۇقى قۇتا، وەكى
 ئەزمانى، قانونىي، دىنى، ئەخلاقى،
 عەدەتا و مالدارىي... ھتد. ئەدەب و
 ھونەر دياروكىت بەيژىت كەڭنارىت
 مرۇقانىيىنە، چاخ بۇ چاخى ئەف زانستە
 پىشكەفتى و كەڭلى خوە راھىلايە.
 ئەف گوھەرىنە ژى قەرىژا پەيدا بوونا
 رەوشەنھىزىت جودا بووينە. وەكى
 «دىرۇك، جفاك، دىن، سىياسەت،
 قانونىن، ئابوور، تاشاندن (پەرورەدە)
 و فەلسەفە... ھتد.» چنكى ئەدەب
 و ھونەر زوبىزوى ژ ژيانا مرۇقى
 ناھىن جوداكرن، قان ھەمى دەلىقنىت
 مەعرفى و زانستى راستەراست كىنچ
 لسەر تەڭھىيا ھونەر و ئەدەبى،
 نەخاسمە رەخنا ئەدەبى، ھەيە.

وەكى ديار بەركارىت ئەدەبى ژبەر
 سەدەمىت ئافراندىن ژى پەيدا بووى،

مرۇف و مرۇقاھى بەرى دىرۇكەكا
 كەڭنارن و خودان سەربۇر و ژيانەكا
 پىرى ئاستەنگ، ئالۇزى و كوتەكىنە. لى
 خوەشىي ژى جھى خوە يى نەمازە د
 قى قوناغا دىرۇكى دا كرىە. د قى وەختى
 دوپر و دىرژدا، ژيانا مرۇقى ژ ئافراندىن
 و دەستەنگىنىي دوپر نەبوو. چەرخ بۇ
 چەرخى و سال بۇ سالى و رۇژ بۇ رۇژى
 مرۇقا قىنا (ئىرادە) سەرھلبوونا ژيانى
 ھەبوويە. قىچا چ مرۇف قوناغەكى
 دا دبوو بەنىي خۇرستى و نەشىايە
 خوە ژ ترسا وى خلاسكەت. ئان ژى
 ل چاخەكى دى مرۇف ھىدى ھىدى
 بسەر خۇرستى ھلدبوو دقا ب وى
 خۇرستى پىدقنىت خۇ پەيداكەت و بۇ
 دەمەكى دى ھلبگرىت. وەكى چىكرنا
 ئامىرە و پىدقنىت مرۇقى وەكى مالى،
 كاروكوكى و ئامانا. لى ھەر ئەف
 سەرھلبوونە ژى يا بەرفەبرىبوو. بەلى
 ئىدى مرۇف ل قۇناغەكا دى باشتر د
 خۇرستى گەھشت و شىا مفايەكى
 باش ژى بكەت و سەربۇرەكى باش ژى
 ژى دەسكەفت. پىخش (پىشك) ئەف
 قۇناغىت دىرۇكى ھەمى بەرى مەژىي
 مرۇقىنە، ئو بوونە سەدەمى پەيدا بوونا
 كلتورەكى بەرفرەھ و ھەر مرۇف و
 مللەتت ل ھەر دەرى ھەي مفا ژ قى
 سەربۇرا خوە يا دىرۇكى كر، ئان ژى
 بىژىن، مفا ژ سەربۇرا مللەت جىرانى
 خوە، ئان دوپتر كرىە. مىنا داگىركرنا
 يونانى ژ ئالىي ئىمپەراتورىا رۇمانىقە،

(عەردنىگارى)، مېژووىسى و ئەخلاقى و ژيانا ھەرۇيا مەرۇقى. كو رۇمان ژى وەكى رەنگەكى نوى يى ئەدەبىي ئالاقەكى بېھزى ئەقى تەعبىرى بوو. ب قى پېشكەفتنى ئىدى ئايدىبولوژىي جھى گەلەك بابەتا گرت و تورە بوو ئالاقەكى تەعبىركنى ژ ئايدىبولوژىيەت جوداجودا. وەكى رەخنا قەزەنى (رەد فىئەل) دېئىت: ئەم دىئىن ئايدىبولوژىي ب رىكا ھونەرى بزىن. ھەكە ھات و ئەف بەرکارە يى لىوازىت، ھنگى ئەو لىوازى ژ جفاكى، چنكى دىت لىوازىيەكا سىياسى، ئان جفاكى و دىرۇكى د ناف وى كەتواری دا ھەبىت و ئەف بەرکارە ژ وى لىوازىيا دەسنىشانكرى ھاتىتە وەرگرتن.

پېشكە قان ھەقپكى و بگروپكىشا ھەمىيا، ھونەر د ناف خوەدا چارچوقە و تخوبىكر و كره ئامىرەك، دا پى بگەھىتە دەسكەفتىت دىاركى. چىبوننا بەرەيى راسمالىي يى كولىنىال و بەرەيى ھەقپكىي ماركسىي، سەدەمىت سەرىشكىت لىوازىبوننا قان مەدرەسىت (ئەكولىن) سىياقى و رىبازى بوون. چنكى سىياسەت و تورە و ھونەر و تاشاندن ئەو گرانتىن چەكىت شەرىت سارىت ناقەرا بلوكا دقەومىن بوون. ھۆسا ئەدەبدوست و تورەقانا ھەزدكر مەرىفەتى و تەقاهىيا زانىستى، نەخاسمە تورەى و ھونەرى، ژ قى ھەقپكىيا چ چارەلېنەبن قۇرتالکەن و

لدوىف گەلەك مەدرەسىت (ئەكولىن) رەخنىي (نقىنكى) يىت كلاسىك ھاتنە پىشان و كىنجا ئەقى رەخنى لسەر بەركارى ئەدەبىيا باش بوو. دەھىتە گوتن، كو نقىنكىگرتن (رەخنەكرن) ل بەرکارەكى، نافراندنەقە يا وى بەركارىيە. مىنا خاندنگەھىت رەخنا مېژووىسى، كىنجدەرى (ئىنطىياعى)، جفاكى، رەوشتى (ئەخلاقى)، ساىكولوژى (ھناقى)... ھتە. ئەقان خاندنگەھا (ئەكولان) پويەكى مەزن ب قان تىكستا ددا. ئانكو ب نىرنا سەرىشكىت ئەقان مەدرەسا (ئەكولان) بەركارى ئەدەبىيا ب كىنجدەكا دەرقەيى دەھىتە نافراندن. وەكى رەخنا جفاكى دگوت: «ئەدەب تەعبىرى ژ جفاكى دكەت، ئان ژى وەك (مەدام دوستال / ۱۷۶۶-۱۸۱۷) ھەزدكر كو ئەدەب ب گۆھرىنا جفاكا دەھىت گۆھۆرىن.» ئان ژى بىزىن بەرۇقاژى ژى ئەف تەعبىرە يا دروستە. د قوناقەكا دەسپىكىندا مەرۇقى ب رىكا ھەلبەستى تەعبىر ژ ھەز و داخازىت خوە كرىيە. ئان ژى دەمى دىارۇكەكا خۇرستى يا ب ترس دقەومى، وەكى بېشەلەرز، فولكان، ئان ژى با و بارۇقەكا بېھز دىت ب رىكا قى تۆخمى (عنصرى) تەعبىر ژ وى ھىزى كرىيە يا ژىدەرى وى يى مېتافىزىكى يى نەدىار. لى د چاخەكى دىدا، ئىدى ژيانا مەرۇقى و دورماندورى نقىسەقانى بوويە ژىدەرى نافراندنى لىك وى، وەكى بابەتت تىت توپوگرافى

و ئاخافتن)، (سانكرۆنى و دياكرۆنى-
التزامن وعدم التزامن- بهه فدهمى و
بتهه فدهمى) و (دال و مه دلول- نيشادهر
و نيشاداي)» نه بهس فهقه تيانه كا
مه عريفى د كويريا زانستى ئە زمانفانىي
دا چيكر، بهلكى جههكى تاشكه را د
زانستيت سوسيو لوژى، ئە نسرۆ پۆلوژى،
ساپكولوژى، ره خنا ئەدەبى و هندهك
دهليقيت دى ييت مه عريفيدا چيكر.
لدويىف ره خنا فورمى (شكلى) تيدى
تيكست ژ جفاك، ديرۆك و هه مى
پيكره ريت (فاكته ريت) جفاكى و
ئايدولوژيايى ييت ده وره را دهيت
جوداكرن. هه تا وى هدى كو نفيسه فاني
خودانى بهركارى ژ پشتگرنا بهركارى
خو فه دبيت. هه ر لسه رقى چهندي
رؤلان بارت دييژيت: ده مى بهركار ژ
نفيسينى خلاسدبيت، ئيدى نامينيت
ملكى نفيسه فاني، چنكى «ره خنه گریت

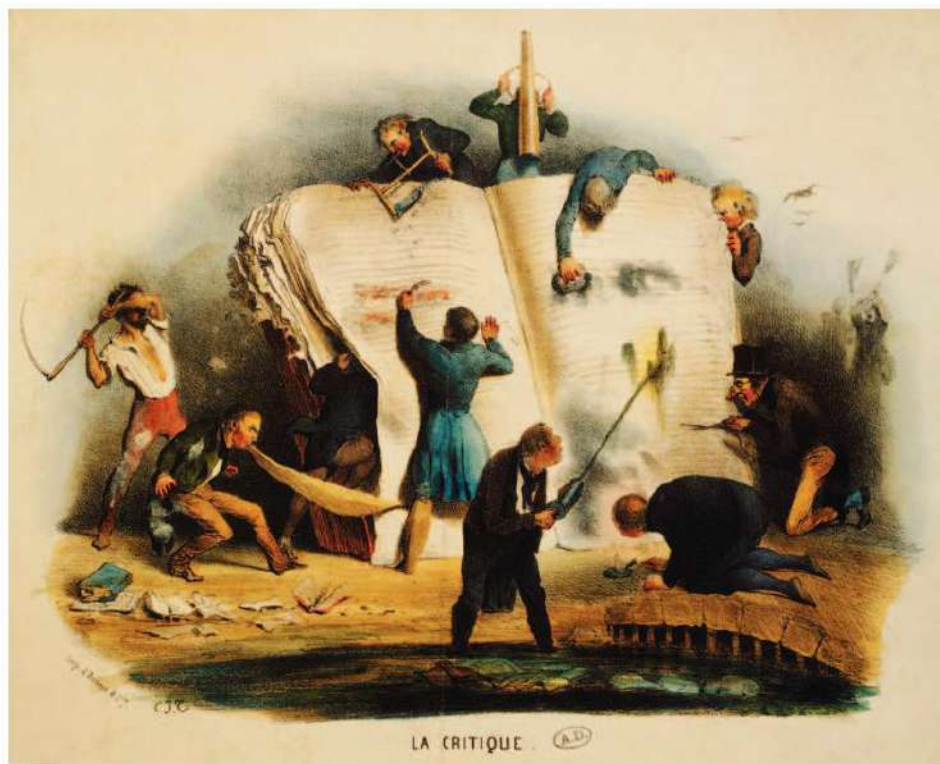
بهرى ئەدەبى ببيتە ملكى خوه بتتى
و بو ئايدولوژييت ژي كجودا نه بيته
ناميره. له وا ره خنه گرا (نقینكه را) بهرى
گه ميا خوه گوھۆرى و فيا توره ي ژ ده ریا
هه فركيا ئايدولوژى ده ربيخن، فيجا بهر
ب دنيا نافخوه يا تيكستيفه چوون و
ئە زمان كره فه رترين و مه زترين ئالاقى
رافه كرنا بهرى ئەدەبى.

ده مى خاندنگه ها فورماليستى
يا ئويرسى و بنياتكرنى (بنويوة)
په يدا بووين. فان ههردو مه دره سا
(ئە كولان) مفايه كى مه زن ژ ئە زمانزانى
سويسى، دى سوسيرى (۱۸۵۷-۱۹۱۳)،
كر و ب ريكا ديتنيت وى ييت لسه ر
ئە زمانى، وان تيكستى ئەدەبى نقينككر
(ره خنه كر) و رافه كر. دى سوسيرى
(De Saussure) ب ريكا بكارئينانا ريبا
(ميئتود) بنياتكرنى (بنويوة) و ده سهه ليا
سى لايتت فه ريت ئە زمانى: (ئە زمان

پېشكېتىشدىكى ت .
 رەخنا ئەدەبى
 رەخنا مېژووويى يا شكلىيەت (Formalist)
 ئويس
 رەخنا رەوشەنەزى
 رەخنا بىياتكرنې يا جفاكى (البنيوية)
 رەخنا ژنكانين (النسوية)
 رەخنا كىنجەدرى (ئىنطىياعى)
 رەخنا نوى
 رەخنا سايكولوژى يا ئىلوبى
 رەخنا رەوشتى (ئەخلاقى) سىمپولوژى
 لدويىف ئەقى نەخشەي، ديار دىيت
 كو رەخنا ئەدەبى وەكى ھەر رەنگ و
 تۆخمەكى ئەدەبى يا پىرپەنگە و ئەقە
 ژى ب دەمىقە گرېدايە. چىكى دەم د ناف
 جفاكىت ژىكجودادا دىيتە سەدەمى
 پەيدا بونا ھزرىت ژىكجودا. ھەكە ئەم
 ل دىرۆكى فەگەرن، دى بىنين كەقنارى
 (كلاسيزم) ب درىژاھيا ۱۳ چەرخا د
 تورەيى رۆژئاقايى دا يا بەردەوام بوو
 و پاشى رۆمانسىزمى و رىاليىزم ھاتن

نوى دى دست ب بەركارى كەن و ژى
 خلاسېن، چونكى ب دىتتا وان بەركار
 بخۇ دىتت بەردەقكىا خو بەكەت، ئو
 دويرى نقىسەقانى و رەوشىت بەركار
 ژى پەيدا بووى و ژىنگەھا نقىسەقان
 تىداژىاي، خو بەدەست خواندىت
 پىرپەنگ و ژىكجوداقە بەردەت،» ل
 قىرى ژى دەسھەلاتداريا ئەزمانى و
 پويىتەيى وى ديار دىيت، چىكى ئەو
 دەلالەت و چەقەنگىت ئەزمان د ناف
 خوھدا دھوونت، دىنە سەدەمى
 ھندى گەلەك خواندن بو ئەوى بەركارى
 بېنە كرن. چىكى ب دىتتا وان «چەند
 جارىكرنا ھەقوكەكى، ئان پىتەكى،
 دىيت مەعنايەكى بەدەت و پەردى
 ژ سەر رويىق فەشارتى و نەپەنىق
 چەند ئاليەكا راکەت» ھەر ژبەر قىق
 چەندى ژى رەخنا سەمتا نافەكى
 پويىتەيى خوھ د دنيا مەركەزىا تىكستىدا
 دكەت و گەلەك خواندنا پىخەمەت
 بەركارى دكەت و راقەكرنىت جودا

قەرپژا وی تشته کی نوی چیدییت. هەر لسهر فی چهندی گۆتتا فهیله سوفی ئەلمانی (مارتن هایددیگەر) دهیته بیرا مه، دهما دیژیت: (پامانا تخویبی بدویماهیاتن نینه، به لکی بهرده وامیا وی تشته لی ب رهنگه کی نوی و تازه). ئەف گۆتتا فه لسه فی گه له کا ب مهعنایه و بانگی تشته نوی د ژیانن دا دهه لدیریت و ئەف ئیکه ژی ب قانونین و حالن ژیانن دهیت دهسینشان کرن. نانکو تشته نوی ههروهه ره تکرنا سه بهردایا تشته بهریا خوه نینه، به لکی پتیرا جارا تشته نوی ئافراندا سه روشنوی یا تشته کی که فناره، وه کی چاوا گه له ک جارا هنده ک خالییت

و جهن وی گرتن. وه که دیار ژی پهیدا بوونا هه ر تشته کی نوی، هه فرکا تشته که فنه، لی ل قهرپژا دویماهیئی تشته نوی سه رده کفیت و جهن خوه دکته، وه کی چاوا مۆدیرنیزما (نویاتییا) ئەورۆپی هات هه فرکیا هه ر تشته کی بهری خوه کر و شیا جهن خوه د ناف توره یی رۆژنافیی و ئەورۆپی و پاشی یی دنیا یی هه مییدا بکت. بئشک هه می گاقا هاتنا تشته نوی ره تکرنا سه بهردایا (موتله ق) تشته بهری خو نینه. به لکی گه له ک جارا تشته نوی مفای ژ تشته که فن دکت، ئو وان خالییت بهیز بو خوه ژیدگریت و دگه ل ریبازا خوه یا نوی تیکه لدکت و ژ

ھەفېشك د ئاقبەرا ھندەك مەدرەسەيت (ئەكولەيت) ئەدەبىي يەتتە مۇدەرنىزىمەيت رۇژئاقايدا دىيىنەن. ئانكو بىئەتەي پامانا قىي گونىي ئەو، كو گەلەك جارا تىشتى نوي مفاي ژ تىشتى كەفن دكت. لى ئەو يەك ژ وىي راستىي ژى دويىر ناكەقەيت، دەمى بىيژىن ھندەك جارا تىشتى نوي ب تەمامى ھاتىبە پەتكرن. ئەقە گرەيداي رەوشەيت جودا يەتتە چاخەكەي دياركرىبە.

مەرەما مە ژ قىي گونىي، ھاتنا وان سەمتەيت رەخنەيى (نقىنكى) بوون، يەتتە مفا ژ سەمتەيت بەرى خوە كرى و ب تىكجارى ئەو رەتەنەكرىن. چنكى رەخنا پىشتى نويخازىي (Post Modernism) تىدى كىنجا خوە دەتە خوەندەقانى و لدويق تىگەھىشتى و زانىنا وى بەركارى راقەدكت. بو مىناك، ھەكە ل پۇمانا تەقلىدى (كلاسيك) بىنپرىن، دىي بىنەن قەگىرەك (راوي) ھەمى تىشتا، بوويەرا، جە و دەمى دزانەيت و كەسىنەيا دىئاسەيت و وبتىي پىشكەشى وەرگرى دكتە و وەرگر ب پەنگەكەي بابەتى وى چەندى وەرەدگرەيت. ب قىي تىكىي ژى فەركارى رەخنەگرى دىي بىتە ئەو، ل ئەوان پىكەرا قەكولەيت، ئەوئەت كىنچ ل چىكرن و ئافراندا تىكستى كرىن. ھۇسا رەخنەگر نەشەيت چ پرىارا بەدەت و بەس دى رەخنەيا وى يا راقەيىي يەتتە. لى ھەكە سەكەيىنە (پۇمانا نوي يا فرەنسى) و (پۇمانا

يىلاھشىيارىي- ب ئەزمانىي ئىتالىي: Rinascimento))، دىي بىنەن قەگىرەكەي چ نەزان، بوويەر، كەسىنەيا، جە و دەمى پىشكەشى وەرگرى دكتە. لى ئەف پىشكەشىكرنە بو وەرگرى دىي يا ئالوز و دەوسبەرزە و بزەھمەت يەتتە و دقەيت ئەو يىي چەلەك و رەھوان يەتتە، دا بىشەت ئەوا پۇمانقىسى گوتى بخوئىنەيت، تىبگەھت و پاشى خواندن و راقەكرەيت خوە لسەر بەدەت. چنكى ئىدى تورە ژ وى چارچوقەي دەرەكەفەيە، كو زاراقەكرنا كەتواري و خۇپرستى يەتتە. بەلكى تورە كرىارەكا ئەدەبىي و ھونەرىبە. ئو ئەزمان سەركىشىا قى رولى دكتە. رەخنەگر و خاندەقان نەچارەبن، ئەوان كود و بەندەيت د نەف تىكستى ئەدەبىيدا ب پامان و راقەكرەيت جودا بخوئىنەن و راقەكەن. ل قىرىي بازا (مستەوايى) چىكرنى يا نقىسەقانى دەھىتە ھەلسەنگاندن نەكو نقىسەقان و دەردورا وى. لى رەخنا ئەدەبىي ھەر ل قى تىخويىي ژى نەپراوہستە، بەلكى ھندەك سەمتەيت نوي دەرەكەفتى و ئارمانجا وان تىكەلكرنا ئاقبەرا سەمتەيت سىياقى و ئەزمانىي بوو، ئانكو ب دىتتا وان بەركارىي تورەيى ژ قەرىژا نقىسەقانى و دەردورا وى دەھىت ئافراندن، لى نەبەت ئەف ئافراندنە بىي خولقاندنا ئەستاتىكى و ھونەرى بەھىتە ھەلسەنگاندن. ژ وان سەمتە رەخنەيا رەوشەنەزرى، ژنكانى (نسوي) و مېژوويا نوي بوون

كو بهرکاری وهكى كریاره كا هونه رى و مه عریفى دهه لسه نگیئن.

پشتى ره خنا ئەدەبى و پهیدا بوونا گه لهك خاندنگه هیت ره خنى ییت ژیکجودا بهر ب پیشفه چووین، ئیدی ره خنا ره وشه نهزرى ژ بهر گه لهك پیکه ریت زانستی و مه عریفى پهیدا بوو. نارمانجا هاتنا وئ، شوینگرتنا ره خنى و ره هوانیژیی (بلاغه) پیکفه بوو. ئەفه ژى لسهر بنیاتی ئافا کرنا ریبازه كا نوى بوو، ریبازا ره وشه نهزرى بهرده فکیا وئ دکر، یی پویته ب نشان کرن و سیاقیت ره وشه نهزرى ییت فه شارتی دکهت و د سیاقه کئ ره وشه نهزرى، جفاکی، سیاسی و دیروکی دا لیفه دکولیت، ب ره نگه کی کو بهیته رافه کرن و تیگه هشتن. ئەف ره خنه یا ب ریبازا هه لوه شاندى یا (جاك دریدا) داخبار بوو، یی کو لسهر هه پاندى، بژاله کرن و ژیکه پرتاندى دراوه ستا. لئ مه رهم ژى دیار کرنا هه فدژیا و ژیکجودا هیی ب ره نگه کئ زه لال، هه رفتى و پاشئیحستى نه بوو. به لکو نارمانج ژى ده رتئخستنا ریکیت ره وشه نهزرى ب ریکا تیکستى و گوتارا بوو. چ ئەو سیاقیت ره وشه نهزرى پشتگۆهفه هاتبنه هافیتن، ئان ژى د دیار کرى و ده سه لاتدارین، ب ریکا فه گه ریانى بو سیاقى لیفه گه رى (مرجع) ئ وان یی ده رفه.

ئەف چهنده یا د مارکسیا نوى، دیروکیا نوى، مادیا ره وشه نهزرى، ره خنا

کولونىالی (داگیرکه رى) و ره خنا ژنکانى یا ب ره نگه کئ ره وشه نهزرى، یا ل هه مبه رى ده سه لاتداریا نقشى نیر به ره فانیی ژ ژنکئ دکهت، بکینج بوو. هوسا تیکست ب ته مامى ژ جفاکی، ئان ژ له وان فاکته ریت تیکست ژى هاتیه نافراندن جودا نابیت، ئو ئەو سه دەم لئک وه رگری دبنه کود و کلیل بو رافه کرنا وى تیکستى یی کو ژ فان ژیدهر و لیفه گه را په ییدا بوو. لئ خالا بنگه هى یا رافه کرنا فان کود و سه ده ما ئە زمان بخوه یه. لدویف خاندنگه هیت پاش نو یخازى تیکست ژ کومه كا ره وشه نهزرى ژیکجودا پیک دهیت و پیدفه تیکست لدویف فان مه عریفه تا هه ميا بهیت رافه کرن. مینا کا فئ چهندى ژى توخمى رۆمانیه. هه که به ریخوده ینه پیکه اتا رۆمانى، ئەم نه شین رۆمانى زویبزوئ ژ جفاکئ فه قه تینین، چنکی رۆمان به رى میتروپول و جفاکئ مودیرنه، له وا رۆمان یا ژ پرس و ئاریشیت جفاکی، سیاسی، ئابوورى و ره وشتى و... هتد قالا نینه. له وا نفیسه فان نه چاردییت هه وارا خو د فان مزاریت هه نئ ییت پررهنگ بیخیت و بکه ته هیقینى بهرکارى خوه. ب فئ رهنگى رۆمان و بووبه ریت وئ ژ کومه كا مه عریفه ییت جودا جودا پیکه دهیت، لئ تیکست دکه فیه بهر ده ستئ خوه نده فان و ره خنه گران، پیدفه تیکست لدویف فاکته ریت (پیکه ریت)

لنك رۆمانقىسى بووينە ژىدەرى
ئافراندىن بېينە دياركرن و تىكست
لدويڭ وان بېينە شروڭقەكرن.
ئەقە ژى شەرتهكى فەرى رەخنا
رەوشەنەزىيە. ھەكە ل پۆمانا
(مىرنامە) يا نقىسەقانى كورد (جان
دوست) ى بىنپىرىن، دى گەلەك
مىناكىت ب قى پەنگى دەست
مە كەفن. كو مژارا سەرىشكا

پۆمانى ھەقركيا كەسىت رەوشەنەزى
دگەل دەسھەلاتى، ۋەكى ۋى ھەقركيا
د ناڭبەرا (ئەحمەدى خانى) و مىرى
بازىدى دا (ئەقدلفەتاحتى پسىانى)
كرى، كو خانى مىرى سويچداردكەت و
ۋى دكەتە سەدەمى پاشقەمانا كوردا و
ھارى دوژمنا دكەت و پويته ب تاشاندن
(پەرۋەردە) و فېربوونا ئەزمانى دەيكى
ناكەت و لنك مىرى بەھايى مىشا ژى
كەسىت زانا و رەوشەنەزى پتەر، ئو
ھەتا دويمايھى خانى دەست ژ سېرەيى
(مەوقفى) خوە يى رەوشەنەزى
نابەردەت، ھەتا قۇرباننى دەستى
جاھىلىيى و زوردايى دىت.

ئەگەر ئەم ل دوپرگەھىت (مرصد)
جودا ل قى مژارى بىنپىرىن، خانى بخو
ۋەكى كارەكتەرەكى رەوشەنەزى و ب
سېرە د ناڭ پۆمانىدا دەھتە دىتن،
چونكى ئەو چ ھزرا بو دەسھەلاتى و
جفاكى گرتى ناكەت و ب ئاشكرايى و
بى ترس مىرى و جفاكى رەخەدكەت و
ئەق سەرەدەرىيە ژى عەينى ئەو پامانە

يا نقىسەقانى نافدارى ئەمريكى يى
ژ رھا خو فلستىنى (ئەدوارد سەئىد)
دبىزىت: «نايىت رەوشەنەزى ژ چ
دەسھەلاتا بترسىت و فەرە سېرەيى
خوە ئاشكرا بو دەسھەلاتى دياركت.»
دىسا ژ لايەكى دىقە ئىكپىزىيا كوردا د
پۆمانى دا پامانەكا دى دستىنىت و جان
دوست دياردكەت سەدەمى سەرىشكى
پارچەبوونا كوردا ئەئىكپىزىيا مىرىت
كوردان بخوھىيە، ئو ھوسا ژ زاردهقى
خانى قى پەياما سىياسى بو جفاكى
كوردا يى نوى ب بەر دەرى ۋەردكەت.
ئان ژ لايى تاشاندنى (پەردوۋەردەيى)
قە مژارا خواندن و نقىسىننى ب ئەزمانى
دايكى مژارەكا دى يا بەركەفتيا قى
پۆمانى يە. ئەق چەندە بناسە
جاھىلى ل ناڭ كوردا بەلاڭدبىت. ھوسا
ئەق مژارىت ھەنى، يىت رەوشەنەزى
بووينە پاشخانەكى (بەگگەرۋەندەكى)
مەعريفى يى خورت بو پۆمانا
ناڭھاتى. ھوسا دشىين قان خالىت بو
نقىسەقانى ژ ئالىيت سىياسى، ئابوورى،
رەوشى و تاشاندنى (پەردوۋەردەيى)قە

بوۋىنە رېڭەكەر و ئېلھام، راقەبەكەين و پامانىت جودا ژى دەرىيىخىن. ئانكو رەخنا رەوشەنھەزرى ب خۇرستى خوە يى كەلەژانى (مەعنەوى) و روحانىقە، خوە ديا مەعنائىت ژېكجودايە ژ بنياكرنى بۆ ئەنسرۇپۇلۇجىيائى بۆ پشتى بنياكرنى قېراھاتىە. لى دقئىت بزنان رەوشەنھەزرى ل ناف ئافەدانىا بۆ دو پشكا دەھتە لىكقەكرن:

۱. پارچا مادى و تەكنىكى، دېئزە قى پارچى تەكنولۇجىيا (Technologie).

۲. پارچا مەعنەوى، رەوشتى (ئەخلاقى) و داھىنەرى، دېئزە قى چاندى-كولتورى (Culture).

ب قى رەنگى دگەھىنە وى دوېماھىيى كو رەوشەنھەزرى، تىگەھەكى بەرفرەھى تەفاهىە. ئەف تىگەھە بۆ كومەكا زانستىت مروفائىنى دزفرتەقە و مزارىت دىرۆكى، سىياسى، جفاكى،

رەوشتى، داھىنەرى و ھونەرى، ئەدەبى و فەلسەفى... ھتە، قەردكەقن. ئەقە ژى بۆ ھندى دزفرت كو رەوشەنھەزرى تىگەھەكى كومكەرە. ھۆسا «رەوشەنھەزرى تىشتەكى تەفاهىيى كومەكا مروفانە، يىت د سىستەمەكى جفاكى يى دياركرىدا دگەلىك تىكەلدېن، ئو ژ قى دوېرگەھى دىتىن بېئزىن، رەوشەنھەزرى شكلەكە ژ شكلىت تىكەلكرنا مروفان».

يەك ژ بەرنىاسترىن پىناسىت ئىدوارد تايلىورى (۱۸۳۲-۱۹۱۷) دېئزىت:

كولتور كومەكا ئالۆزە ژ زانىنا، باوەر، ھونەر، قانونىنا (زاگوننا)، ئەخلاقىاتا، عادەتا و ھەمى رەوشت و تىتال و سەردەرىا يىت كەت (فرد) وەكى ئەندامى جفاكى ژ جفاكا خوە ھىندابىت و ھەمبەر وى جفاكى پىگرى فەركار و بەرپىسارىا خوە دىت.

ژىدەر

عەزىز كەردى: ئەدەب و رەخنە. چاپخانا (الحوادث)، بەغداد ۱۹۷۴، ۵۰. پ.
جمیل الحمداوى: نظریات النقد الأدبی فی مرحلة ما بعد الحداثة. ص. ۷۴. من موقع (www.alukah.net).
عبدى حاجى: چەند تیورەكین رەخنا ئەدەبى. پ. ۱۰۰
محمود روح العالمینى: زمینە فرهنگ شناسى. انتشارات عطار، تهران ۱۳۶۸، ص. ۱۷.

عبدى حاجى: چەند تیورەكین رەخنا ئەدەبى. دەزگەھى سپىرىز پى چاپ و وەشانى، دھۆك ۲۰۰۸، ۳۰. پ.
نەوزاد ئەحمەد ئەسودە: ئەزمونى خۆئىندەنەو چەند لاپەرەبەكى رەخنەبى. دەزگای چاپ و پەخشى سەردەم، سلیمانى ۲۰۰۶، ۹۶. پ.
انتصار نجیب جوقى: شعر و مېژوو «پراكتیزەكرنا مېتۇدا رەخنا مېژووى لسەر ھۆزانا نوو یا كوردى، دەقەرا بەھدینان (۱۹۷۰-۱۹۹۱)». دەزگەھى سپىرىز پى چاپ و وەشانى، دھۆك ۲۰۱۶، ۳۷. پ.

دهنگ و پرهنگی کوردا د شه‌هنا ما فیرده‌وسی دا

سه‌نمان نهیلی

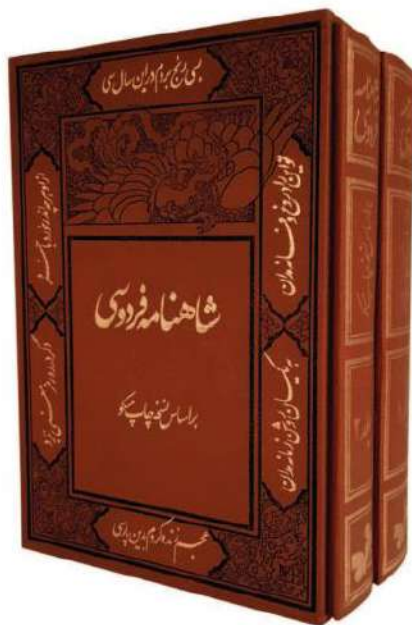
کورتیا ژيانا فیرده‌وسی

ئه بولقاسمّ فیرده‌وسی هۆزانقائ ب حه‌ماس و مه‌زنئ ئیرانی، د ناقه‌را سالیئ (۳۲۹-۳۳۰ مش) دل گوندئ (فاز یا پاز تابران توس) ژدایکبوویه، ئو ژ مالباته‌کا که‌قنار و ره‌سه‌نا وی ده‌قه‌ری بوویه.

ئیلها ما شه‌هنامئ ژ وی چه‌ندی وه‌رگرتیه کو ئه و ده‌می جفاکئ چاندنئ بزاف دکر ره‌سه‌نیا ره‌وشت و تیتال و که‌لتوری خو پارێزیت، هه‌ر چه‌نده هنده‌ک دبیزن کو شه‌هنامه ب ده‌ستوریا (سولتان مه‌حمودی) هاتیه نقیسین، لئ ئه‌قئ چه‌ندی ناکوکی یا لسه‌ر هه‌ی، چونکی ده‌می فیرده‌وسی هۆزان دقه‌هانندن هیشتا (سولتان مه‌حمودی) حوکمداری نه‌وه‌رگرتبوو، فیرده‌وسی د ژین (۳۵) سالییدا ده‌ست ب شه‌هنامئ کر ئانکو ل سالا (۳۶۵ مش)، ئو فیرده‌وسی د ناقه‌را سالیئ (۴۱۱-۴۱۶ مش) دا وه‌غه‌رکریه.

شه‌هنامه ژ لایئ ره‌نگورویباریقه:

هه‌تا نوکه نه‌هاتیه زانین کا فیرده‌وسی چاوا فیّری خواندن و نفیسینئ بوویه، لئ شه‌هنامه گرؤفه‌یه و دیاردک‌هت فیرده‌وسی د نه‌زمان و نه‌ده‌بی عه‌ره‌بی دا یئ شه‌هره‌زابوویه، ئو پی‌زانینئت باش ژئ لسه‌ر نه‌ده‌بی یونانی هه‌بووینه، چنکی شه‌هنامه ژ لایئ ره‌نگورویباریقه یا نئزیکئ نه‌ده‌با پوژتاقایی یه و نه‌خاسمه ژئ به‌رکارئت بژاره وه‌ک (نه‌لیادا) هؤمیرؤس، کئشا شه‌هنامئ وه‌ک کئشا به‌یتئت پر هه‌ماسئت ئیرانی یه.

شه‌هنامه ژ لایئ نافه‌روکئ قه:

ژلایئ نافه‌روکئ قه شه‌هنامه یا پره ژ پامانئت مه‌زن و هویر بین، مژارئت د ئاستئ بلند یئ فه‌لسه‌فئ دا، مژارئت جفاکی، مژارئت ره‌وشتی، و هه‌ژمارا به‌یتئت شه‌هنامئ دبنه (۶۰۰۰۰) شئست هزار به‌یت، لئ ژمارا قان به‌یتان د ناف چایئت جودایئت شه‌هنامئ دا کئیم، ئان زئده‌هی تئدا هاتینه کرن، د پیشه‌کیا شه‌هنامئ و دووماهیا هه‌می بویره‌ئن شه‌هنامئ،

په‌ند و شیره‌ت تئدا به‌رجه‌سته کرینه، ب گشتئ شه‌هنامه باس ل میژووئا ئیرانی یا که‌قن دک‌هت، هه‌ر ژ ده‌سپئیکا سه‌ره‌له‌لانا توخمئ ئیرانی هه‌تا ژ ناف چوونا ده‌سته‌ه‌لاتا ئیرانی لسه‌ر ده‌ستئ عه‌ره‌بان و سئ سه‌رده‌مان بخوقه‌ دگريت:

- چاخئ چیفانوکئ ژ کیومه‌رسی کورد هه‌تا هاتنا فره‌یدون.
- چاخئ په‌هله‌وانا، ژ ده‌رکه‌فتنا کاوه‌ی هه‌تا کوشتننا روسته‌می.
- چاخئ میژووئی ژ دوپاهیا کیانیا هه‌تا نه‌مانا ساسانیا.
- فیرده‌وسی بزاق‌کریه ب باوه‌ریه‌کا ته‌مام وان بوویه‌را د شه‌هنامئ دا چئکه‌ت، ئو نه‌خاسمه د وه‌سفا خو‌رستی و وه‌سفا مه‌یدانا شه‌ریدا، ئو د نه‌مازه‌یی یئت په‌هله‌وانادا، شه‌هره‌زابی و ده‌سه‌ه‌لیا

خو نیشان دایه.

د شه‌هناما فیرده‌وسی دا ب‌ناشکه‌رایي
 به‌رچاف دیت؛ وه‌کی میناک {په‌یقا
 (تژاو) کو ب‌کوردی دیته (تیژاف)
 نانکو‌ئه و‌ئاڤا به‌یژ دچیته‌خاری و
 ب‌سۆرانی مه‌ره‌م ژئ (تافگه)یه، نو د
 شه‌هنامئ دا (تژاو) زافایئ نه‌فراسیابی
 یه، ئان په‌یقا (نخچیر، نخچیرگه)
 عه‌ینی پامان ژئ (نیچیر، نیچیرگه)ه،
 نانکو‌راف و جهئ‌راف لئ ده‌یته‌کرن،
 ئان ئیدیوما (دشتوان) کو دیت ژ په‌یقا
 کوردی یا (ده‌شته‌فان) کو پامان ژئ
 (پاسه‌وان) ئان‌ئه و‌که‌سئ زیړه‌فانیئ
 ل ده‌شتئ دکه‌ت هاتیته‌وه‌رگرتن}،
 (ئیدیوما (روار) کورتکریا په‌یقا (ره‌قین
 ژ واری)یه، ئیدیوما (بکفت) کو پامان
 ژئ ئیدیوما (که‌فتن)ه. د نه‌زمانئ
 کوردی دا و ئیدیوما (چمانده) نئیزیکی
 ئیدیوما (چه‌ماندن) یا کوردیه، لئ د
 شیعرا فیرده‌وسی دا مه‌ره‌م ژئ (لقین)ه،
 دیسان ئیدیوما (کاکوی) گه‌له‌ک نئیزیکی
 ئیدیوما کوردی (کاک، کاکه) کو د زاراقئ
 سۆرانی دا گه‌له‌ک ده‌یته‌بکارئینان، لئ
 د شه‌هنامئ دا ناقئ په‌هله‌وانه‌کئ سهر
 ره‌نگئ دیوانه، ئیدیوما (بر) کونئیزیکی
 ئیدیوما کوردی (به‌ر = به‌ره‌م)یه، بو
 میناک د شه‌هنامئ دا بو‌عه‌ینی مه‌عنا یا
 به‌ر هاتیه:

یکی به‌یت گویم ار بشنوید

همان بر که کارید خود بدروید

نانکو (دئ) به‌رئ وی تشتی هه‌لینی یئ
 ته‌چاندی) نه‌قه ژئ گه‌له‌ک نئیزیکی

کورد د شه‌هناما فیرده‌وسی

دا:

تیک- بکارئینانا ئیدیوما (کرد):

دو- بکارئینانا ئیدیوما (گرد):

کورد د شه‌هناما فیرده‌وسی دا.

د شه‌هناما فیرده‌وسی دا و د گه‌له‌ک
 به‌یت و سه‌رپه‌تایت شه‌هنامئ دا
 به‌حسئ کوردا هاتیه‌کرن، نه‌قه ژئ
 گرؤڤه‌یه کو گه‌لئ کورد، ئان باشت
 بیژین نفشی کورد نقشه‌کئ خو‌جهئ
 ئیرانا که‌فناز بوویه، ئو ب‌درئ‌هاهیا
 میژوو یا گه‌لیت روژمه‌لاتا نافین،
 ئو ژبه‌ر تیکه‌لیا کلتوری و بازرگانی
 و هه‌فتخویبئ دگه‌ل نه‌ته‌وئیت
 جوداجودا، نه‌ته‌وئ کورد ژئ پشکه‌کا
 نه‌قه‌قه‌تیا به‌ ژ کلتور و پۆشه‌نه‌زریا
 ده‌فه‌رئ، ئو چنکی نه‌زمانئ کوردی ژئ
 نه‌زمانه‌کئ په‌سه‌ن و ده‌وله‌م‌نده و
 چه‌قه‌که ژ نه‌زمانیت هند و ئورویی
 و ب‌تیک ژ که‌فنترین نه‌زمانیت ئیرانا
 که‌فناز ده‌یته‌نیاسین، دئ بینین
 نه‌زمانئ کوردی و ئیدیومئ کوردی
 تیکه‌لی نه‌زمانیت دی بوویه و گه‌له‌ک
 ئیدیوم یئت هه‌ین چ شک ژئ ناهیته
 برن کو ژ نه‌زمانئ کوردی تیکه‌ه‌لی
 نه‌زمانیت دی بووینه، ئو نه‌ف چه‌نده

چیفانوکیس و ل پشکا دوئی هاتیه:

که من لشکری کرد خواهم همی
خروشی بر اورد خواهم همی.

نانکو (من له شکه ره ک ژ کوردا دفتیت کو
ناف و ده نگیت وی ل هه می وه لاتی
دهنگ بده نه فه).

کیومهرس ژ نه ژادی کوردا بوویه و چار
هزار سالا بهری ژدایکبونا (عیسای
مه سیح) پهیدا بوویه، ئو هه ر ژ
ده سپینکی و ل ده قهریت چایی ییت
ره واندوزی دگه ل نه هریمه نی که فته
شه ر و جهنگی و فه رماندا له شکه ری
خو کو نه گه ر به ر نه هریمه نی
سه رکه فتن له سه ر سه ری کوپ و شکیپا
خه تیریت ناگری هه لکه ن، وه کی
ئاقریه کا سه رکه فتن وان له سه ر دوژمنی
و ئو ل دویماهیئ سه رکه فتن و بو
هه یامئ نه ه روژا ناگری سه ر سه ری
کوپ و شکیپا یئ هه لبوو و ده پته
گوئن جه ژنا نه روزی ژ (جه ژنا ۹ روژی)
هاتیه، کو مه ره م پیئ نه و نه ه روژن
ییت له شکه ری کیومهرسی خه تیریت
ناگری هه لکرین. بنیره (محمد علی
سلطانی، نقش کردها در پاسداری از
فرهنگ و تمدن ایرانی، ۱۳۸۵).

ئو د شه هنامئ دا و ل پشکا (۱) ب قی
رهنگی به حسئ چیفانوکا کیومهرسی و
هاتنا وی هاتیه کرن:
نانکو (ده من کیومهرس بوویه

گونه کا کوردا یه یا دیبژیت (چ دچینی
دئی وی هه لینی). دیسان ئیدیوما (کوز)
مه ره م پیئ عه نی ئیدیوما کوردی یه
(کوز و په وان)، دیسان ئیدیوما (دایه) د
شه هنامئ دا عه نی مه ره م ژئ (دایکه)
کو د زاراقئ مه یئ به هدینی دا و له سه ر
زارقئ خه لکی ب (دایکئ، دایئ، ئودا)
و د زاراقئ سورانی دا زیده تر ئیدیوما
(دایه) ده پته بکارئینان و د شه هنامئ دا
هاتیه:

بیامد بکشت ان گرافایه را

چنان بی زبان مهربان دایه را

و د به پتا هه ماسی یا کاوه و فره یدونی
دا، ئه و چپلا فره یدونی مفا ژ شیرئ
وئ دکر ب دایکا دلؤفان هاتیه دانان.
دیسان ئیدیوما (برز) ب خواندنا پیتا
(ب) ب دهنگئ (بو) ئانکو مه ره م ژئ
بلندهی یه و د نه زمانئ کوردی ژئ دا
ئیدیوما (به رز) واته بلندهی و
هتد.

ئیک- بکارئینانا

ئیدیوما (کرد):

لدویف چاپا موسکو کو (شه هنامه)
ب باشترین چاپا بزاره یا نه ده بی
فارسی ده پته دانان و ل گور قه کولینا
چاپیت دی کیماسی ییت تیدا هه ی و
د به رگئ ئیکئ یئ شه هنامئ دا و د
به پتا کیومهرسی دا، کو د زقهرپته چاخئ

دہسہلاتدار و خوه وهك سولتانی
جیہانی ناساندی، ہینگے بزاقہ کا مہزن
کرو جہی خؤل نافی چایا نافی
و چیا بوو کو شانسی و بہختہ کی
مہزن دایہ کیومہرسی) ہەر چہندہ
مہرم ژئی ئہوہ کو چیا کرہ بنگہہی
دہستہلاتا خو، مہرم ژئی ئہو نینہ
کو پشتہ پریوو، بہلکو دقیا جہہ کی
نافاکت زوی ب زوی نہہیتہ ستاندن،
لہوا دہقہرا چیایی ژیگرت۔

دیسان د بہیتا (زوحاک) یدا و ل پشکا
(۳) ہاتیہ:

د فان رستادا ئہبولقاسمی فیردہوسی
گہلہک ناشکرا بہحسی نہژاد، ئان رھا
کوردادکەت و دبیزیت کو کورد حەز
ژ نافہدانینی ناکەن و ہزرا نافہدانینی
د سہری وان دا نینہ، بدینتا فیردہوسی
چنکی بی خارن بو زوحاکی دلینان
مہژی پیہزی ب حیجہتا مہژی مروفا
بو زوحاکی دبر و ئہو گہنج نازادکرن،
ئو ہوسا ژئی ہہیقی سیہ جہحیل
دہانتہ نازاکرن و دہمی بووینہ دوسد
کەسیت کەس کەسی نہنیاسیت ریکا
بیابانی دگرن و دچن حەتا دگہنہ
دہقہریت چیایی و ژ ترسا زوحاکی
خؤل شکەفتا فہشارت، فیردہوسی
دبیزیت: کورد ژوی نہژادی نہ ئہویت
رہقینہ شکەفتا۔ لہوا حەز ژ نافادانینی و
تیکہلیا مروفا ناکەن، ئانکو فیردہوسی
دقیا بیزیت کورد زیدہتر جفاکەکی
جوتیارن، ہەر چہند فیردہوسی ہند

بہحسی ئیش و نازاریت کوردا نہ کریہ،
ہندی ژیہاتی بزاقکریہ کوردا وہکی
مروقیت ژ نافہدانینی پشتہ پریوو
بہتہ نیاسین۔

ہەر چہندہ د ہندہک فہکولینیت
لسہر شہنامی ہاتینہ کرن دا، ژ وان ژئی
(ئہکبری نہحہوی، مستہفا جیحونی،
تیمور مالیرد) کورد د شہنامی دا وہک
شقان، چادرنشین، سادہ، نہخواندہوار و
نہزان دیارکریہ، و ئہو دبیزن مہرم پی
نہژادی کورد نینہ وہک مستہفا جیحونی
د فہکولینا خو یا ل ژیر نافی (کرد در
شہنامہ) دا دبیزیت: (کرد) نہ مہرم
پی نہژادی کوردہ بہلکو مہرم پی
شقان و خوداتہرش و رہقہندن، لی د
راستیدا مہرم پی نہژادی کوردا بوویہ۔
ئو د شہنامی و ئاخفتنا فیردہوسی دا
گہلہکارون و ناشکرایہ چونکی ئہو
بخو ئیدیوما (نژاد=نہژاد) بکار دینیت
و نفیسہفانی کتیبیا (مجمعل التواریخ)
کو پشتی چہرخہک بسہر شہنامی فہ
بووری کتیبیا خو لسہر بہیتا زوحاکی
نفیسہ، دبیزیت: پشتی حەفت سەد
سال (ئہرماییل و کرماییل) ی ٹیک ژ
وان ہہردو زہلامیت دقیا ہاتبانہ
کوشتن قورتالدر و بہری وی ددانہ
چول و دہشتا و ژ خہلکی کورد ژوی
نفشینہ، ئو بہدلیسی ژئی قنی گوتنی د
شہرفنامی دا پشتراستدکەت و دبیزیت
کورد ژوی نفشی ہاتینہ ہہژمارتن۔
بنیرہ (فصلنامہ علمی کاوشنامہ، سال

بیست و یکم، پاییز ۱۳۹۹خ، ژماره ۴۶).
 دیسان د بهیتا (شاهین نه‌شکانیان) دا و
 ل پشکا (۱۳) دا ب فی ره‌نگی هاتیه.
 نانکو: (له‌شکه‌ره‌کئی مه‌زن و بی
 هه‌ژمار ل (اصطخری)، به‌ره‌ه‌فکر و
 نه‌ف هیزه هاتبوو چیکرن دا شه‌ری
 کوردا پی بکه‌ت، نافئی یه‌زدانئ دلوفان
 دئینیت و بریدئینخیت دا کو خوینا وان
 دز و نژده‌فان و ریگرا بریژیت (مه‌ره‌م ژئ
 کوردن) لئ ده‌مئ نه‌رده‌شیری دیتی
 کوردا به‌ره‌ه‌نگاریه‌کا باش کر و ب
 دژواری دژی وی هیرشی راوه‌ستیان و
 به‌رسینگیت وان گرتن، ئینا نه‌رده‌شیر
 مه‌لویل و دامایی و شکه‌ستی
 فه‌گه‌ریافه و بریاردا هیزه‌کا دی یا
 مه‌زن چیکه‌ت، کو ژ په‌هله‌واتیت کورد
 و فارسا پیکه‌یت. سی چارئیکیت وی
 هیزئی کورد بوون و روژه‌کئی ل دانئ
 سپیدئ هتا ئیفاری به‌ره‌ه‌نگاری
 چه‌ته و ریگرا بوون، کو مه‌ره‌م ژئ
 کوردئ پشته‌ری بووینه، دویمایی
 هیزیت سولتانی دنیاپی شکه‌ستن و
 هیزیت کوردا سه‌رکه‌فتن و گه‌له‌ک
 کوشتی و برینداریت نه‌رده‌شیر نه‌شیا
 خلاسکه‌ت، ل مه‌یدانا شه‌ری مان).

به‌حسئ کوردیت پشته‌ریووی دکه‌ت و
 ب نژده‌فان و ریگر نافدکه‌ت و دبیزیت
 فان ریگرا ئاسته‌نگ ئیخستبوونه د ریگا
 بازرگانیا ده‌وله‌تیدا، دیسا (اصطخر) نه‌و
 ده‌فه‌را ل شیرازی ب ئیک ژ هه‌شت
 ده‌ریت فه‌ریت باژاری شیراز ده‌یته
 نیاسین، ئو نه‌و ده‌فه‌ر بوو یا هیزیت
 سه‌رپشکیت پاراستنا شیرازی لئ
 دبنه‌جه‌بون، کو که‌له‌ک ژئ لئ هه‌بوو
 دگوتنی که‌لا (فارس یان شیراز)، ده‌یته
 زانین کو (ئین ته‌همورس) ی باژاری
 (اصطخر) ئی ئا‌فا کربوو، ئو کتیا (معجم
 البلدان) ئا‌فیدایه هندئ کو (ئین
 ته‌همورس) ی نه‌و باژار ئا‌فاکریه، ئو د
 راقه‌یفا (ده‌خدا) دا، هاتیه کو (اصطخر)
 ژ به‌رکه‌فتیتین باژریت فارس بوو،
 عه‌جیبی نه‌وه، پشکه‌ک ژ وان هیزیت
 به‌ره‌ه‌نگاری نژده‌فان و ریگریت
 کورد بووین هیزیت کوردا بوون و د
 شه‌هنامئ و به‌یتا نه‌رده‌شیری ساسانی
 دا، کورد رویروی کوردا بووینه، نانکو
 کوردیت فارس رویروی وان کوردا
 بووینه، بیت د دیتنا ده‌وله‌تا ساسانی
 دا ریگر و نژده‌فان.

هه‌ر دیسان د پشکا (۱۴) ئی یا عینی
 به‌یتی دا هاتیه:

نانکو: (دگه‌ل تیرۆژکیت به‌ری سپیدئ
 سولتانی جیهانی له‌شکه‌ری کورد
 شکاند و پاشقه‌بر و هیزیت کوردا
 نه‌و که‌سیت نه‌شاین دگه‌ل خو

به‌یتا شه‌هنامئ به‌حسئ کوردیت ل
 فارس دژیان دکه‌ت و وه‌کی هیزیت
 کوردیت فارس نافدکه‌ت. ئو لدویف
 ژیده‌ریت میژوووی چاخئ نه‌رده‌شیری
 ساسانی کوردیت خوراسانئ ل ده‌فه‌را
 فارس دژیان لئ د به‌یتا نه‌رده‌شیری دا

بهن، ل مهیدانا شهري هیلان و دیسا ده مئ شەف بسەردا هاتی، سولتانی جیهانی نیزیکی هیزیت کوردا بوو کو حەتا وی ده می هیزیت کوردا د خەو بوون و دیت کو هیزیت کوردا د شپ و دامایی نه و وهستیان یا پێقه دیاره، حەتا سۆلتانی دنیایی گه هشتیه هنداف سهری وان، هیشتا وان های ژ خو نه بوو، ده مئ سولتانی جیهانی ئەف چەنده دیتی هه سپی خو بلەز دا ری و ب زیره کی هه فساری هه سپی خو گرت و شیریی خو ئینادەر و هیرشکره کوردا، سولتانی جیهانی ئەو دهشت تژی کر ژ که له خ و دهست و پیت بری پیت هیزیت کوردا، پتیا ئیکینه پیت هیزیت کوردا د ماندی و هه ژار بوون، ئو ژ بهر بی مه زیاتیا وان بهه میفه شکه ستن، دهست داناسەر سهروه تی وان، وه سا خو هه که خه لکی ته شتیت زپری نه گەر بر بان که سی های ژی نه بوو، هه که خو پیره میره که بر با که سی مایی خو تی نه دکر و شانس و بهخت یی سولتانی دنیایی بوو کو حەتا هنگی زه لامه که نه بوویه وه سا ب سه ربلندی و سه رکه فتی شه ری بکه ت و وه کی قه هره مانا قه گه رپته با ژاری خو کو ئیسته خر بوو).

د بهیتا (پادشاهی شاپور) (ذوالاکتاف) دا ، ئو د پشکا (۲) دا هاتیه:

نانکو (پشتی چەند روژ ژ هانتا سۆلتانی بو سەر حوکمیقه بوورین، گەش و

دیاریوو ئەو تاجا برسقی و رهونه ق دایه هه می جیهانی له شکه ره که ژ رومی و قادسی، ئان ژ به حرینی و کورد و پارسیا به رهه فکر و له شکه ره کئی بی هژمار ژ وان چیکر) گه له که ئاشکرا به حسنی چیکرنا له شکه ره کی ژ وان نه ژادا، نه ژادی کورد ژ دایه دگه ل، دکه ت. ئەفه گرۆقی وی چەندیه کو د شه هنامی دا، مه ره م ژ ئیدیوما (کرد) نه ژادی کورده، و دژی وان قه کولینایه پیت ئیدیوما (کرد) ب شقان و خودان تهرش و که وال رافه دکهن.

دو- بکارئینانا ئیدیوما (گرد):

د شه هناما فیردهوسی دا ب گه له که رهنگا به حسنی کوردا هاتیه کرن و هنده که جارا ئیدیوما (کرد) و هنده که جارا (گرد) هاتیه بکارئینان و کو پامانا (گرد) (په هله وان) ه، ئو نه ویت پشتی فیردهوسی شه هنامه ده سه قه دایه و ئیدیومی (گرد) ل شوینا ئیدیومی (کرد) بکارئینایه. مه ره ما وان ژی ئەو بوویه شکلی کوردا ل بهر چاقتیت خوانده فانییت شه هنامی به رزه که ت و دیار بکه ت کو مه ره م ژی پاله وانن نه کو کوردن، با شترین گرۆقه ژی ئەوه ده می فه ره یدون ل چیا یی ده ما وه ند مه زنبووی و پسیرا نه ژادی خو ژ دایکا خو دکه ت، د شه هنامی دا د بهیتا زوحاکی دا پشکا (۶) و د به رسقی دا

دایکا وی د دبیزیت:

ئانکو (دهمی ژبی) فریدون گهه شتییه شازده سالیی پسیارا نه ژادی خو ژ دایکا خو دکهت، دایکا وی دبیزیتی: تو بزانه لسهر ناخا ئیرانی زهلامه کی ناقدار هه بوو، نافئی وی (نابتین) بوو، ئو نه و زهلام ژ نفشه کی خودان قه در و قیمهت بوو و کهسه کی پیچیبووی و پاله وان و بی زیان بوویه، ئو ژ نه ژادی ته هۆمه رسی کورد بوو، ئو بابک لدویف بابکی ژ گرگرا بوویه و وه سا دقهنج بوون). ل قیری چنکی پسیارا نه ژادی خو ژ دایکا خو دکهت، نه کو ویره کی و وه سفا بابی، ئو دا ئه فی په هله وانی کورد نه به نه سهر نه ژادی کوردا، ل وینا ئیدیوما (کرد) ئیدیوما (گرد) بکارئینایه و باشترین گرؤف ژی هه بوونا شه هناما ره سنا ده سفه نه دابه، کو چاپه کا وی هاتیه دیتن و لهر ده ستی (عمر خه یام) ه، شکا هه میا دکوژیت و د (نه فرۆزنامی) دا دبیزیت: روژا فرهیدونی کورد زوحاک گرتی و ئیران ژ فیتنا زوحاک رزگارکر، ههر دیسا (ئیحسان نوری) د قه کولینیت خۆدا، یین لسهر فرهیدونی، دگه هیته وی دویماهیی کو فرهیدون پاشایی ئیکی یی ئیمپراتوریه تا (میدی) یه، د شه هنامی دا بقی رهنگی هاتیه.

ئانکو (قوباد ژ جوتیاره کی پرسیه، ئه ی خو ش مروف تو ژ چ نفشی؟ ئه وی به رسفدا و گو ت ژ نفشی نافرهیدونی

کورد ئه وی ژ نفشی زوحاک شاهانی نه هیلا) ژ دوکۆمیتیت دی ییت بکارئینانا ئیدیوما (گرد) ل شوینا ئیدیوما (کرد)، چیئانوکا به هرامی چووین ه. د شه هنامی دا به حسنی ژنه کا ژ نفشی کوردا هاتیه کرن، کو سوویاره کا ژ بهاتی بوویه و خویشکا به هرامی چووین بوو و نافئی وی (کردیه) بوو. ئو دهیته قه گئیران، کو نه و شیا سهردارای چینیا بکوژیت و ئه ف ژنه ئانکو (کردیه) خاتوین ویره کترین و ئازترین ژنه د شه هناما فیردهوسی دا و شیره تا ژ به هرامی برایی خو دکهت، کو ده ستا ژ شه ری به ردهت، به لی به هرام گو هی خو ناده ته شیره تیت خویشکا خو و ل لسهر نه زمانی (کردیه) خاتوینی ده می

شیره‌تال برایی خو دکه‌ت، د شه‌هنامی
دا هاتیه.

مکوش مخواه از جهان سر به سر
نبود از تـبـارت کسی تاجور
جز از درد و نفرین نجویی همی
گل زهر خیره بویی همی
چو گویند چوبینه بدنام گشت
همه نام بهرام دشنام گشت

بنیره (حیدر لطفی نیا، حماسه‌های
قوم کرد، ۱۳۸۸خ)

نانکو (تو بزاقی نه‌که همی دونیایی
بیخه بن دهستی خو، ئەه‌ی برایی من و
ژ بیر نه‌که ژ نفشی ته کو مه‌ره‌م پی
نه‌ک رها کوردانه، به‌لکی ل قیری مه‌ره‌م
پی رفیشتا (به‌ه‌رام) ی بخویه کو که‌س
ژی تاجی ناکه‌ته سه‌ری خو و ژ بلی
رتلیکرنی و نه‌فیانی تو چ ب ده‌ستقه
نائینی و ژ بلی بیه‌نا گولیت ژه‌هرکری،
بیه‌نا چ گولیت دی ناهه‌لکیشی و دی
بیژن ناقی چوبین خراب بوو و دی
ناخفتن و خه‌به‌ر هیته ته) گه‌له‌ک
ئاشکرا شیره‌تال برایی خو دکه‌ت و د
بیژیته‌ی هندی خو به و ئەف چه‌نده
ژی گه‌له‌ک تیزیکی گوتنه‌کا کوردی یه
یا دبیزیته (پیت خو لدویف به‌رکا خو
دریژکه).

د شه‌هنامی دا کو ناقی خویشکا
به‌ه‌رامی چوبین (کردیه) بوو و د
شه‌هناما ده‌سقه‌دایدا ب (گردیه) هاتیه.
به‌ه‌رامی چوبین کو د زیده‌تر ژ چار
هزار به‌یتیت شیعرتی بیت شه‌هنامی دا

هاتیه گۆتن، دبیزنی (چوبین)، چونکی
مروقه‌کی ره‌ق و هـشک بوویه، نانکو
یی مسری بوویه، یی بیچاره (زه‌عیف)
بوویه، کو ئەف ئیدیومه د ناخفتنا
ده‌قه‌را به‌هدینادا ژی گه‌له‌ک یا هه‌ی،
بو میناک؛ که‌سه‌کی گه‌له‌ک بیچاره
بیت دبیزن ئەو مروقی هه‌نی ره‌ق و
هـشکه (نانکو یی مسریه)، (چیلکه)، و
پاشناق چوبین رمان ژی (چیلکه).

به‌ه‌رامی چوبین ل چاخ دیسه‌ه‌لاتیت
(هورمی) و (په‌رویژی ساسانی) ل
چه‌رخ (۶-ز) دا دیار بوویه و ده‌می
هورمز هایداری لقیته‌ت تورکا بووی،
به‌ه‌رام هنارت دا به‌رسینگی وان
بگریته و به‌ه‌رام شیا هیژیته‌ت تورکیا
نه‌چار بکه‌ت خویکی بدنه‌ه‌سه‌ه‌لاتا
ئیرانی، ئو د به‌یتا به‌ه‌رامی هورمز دا
هاتیه:

بدانگه که بهرام شد جنگجوی

از ایران سوی ترکان بنهاد روی

نانکو (ئه‌و ده‌می به‌ه‌رام بوویه
شه‌رقان به‌ری خو دا وه‌لاتی تورکان).
به‌لی ده‌مه‌کی دریژ پیته نه‌چوو
به‌ه‌رام ل به‌رام‌به‌ر هیژین رومیا
شکه‌ست. بنیره (دکتر جعفر شعار،
گریده تاریخ بلعمی ۱۳۷۲خ).

میناکیت بکارئینانا ئیدیوما (گردیه)
ل شوینا ئیدیوما (گردیه) بو خویشکا
به‌ه‌رامی چوبین د به‌یتا هورموز دا:

خردمند را گردیه نام بود

دلارام و انجام بهرام بود.

نانکو (وی ژیرمندی نافی وی گوردیه بوو کو جهی دل نارامیا بهرامی بوو).

چنین گفت پس گردیه با سپاه

که ای نامداران جوینده راه

نانکو (گوردیی تهف چهنده گوته لهشکری، تهی ناقدرییت ری فه کری و فه دیتی).

ورا گردیه هیچ پاسخ نداد

نه از رای ان مهتران بود شاد.

نانکو (هندی گوردیه بوو، چ بهرسف نه دانه وی، و ژ رهئا وان دانعه مرا دلخوش نه بوو).

ديسان ههرد بهیتا (خوسرو پهرویز) دا هاتیه.

چنین گفت خسرو که ای سرکشان

از به هرام چوبین که دارد نشان

بدو گفت گردوی که ای شهریار

نگه کن بر ان مرد ابلق سوار

نانکو (خسرو پرسیار دکهت گهلی سه رکیشا کی نیشانیت بهرامی چوبین دزانیت، گوردیی گوتی تهی باژاری سه حکه تهو زهلامی سوار ری رهش به له کی).

بهرامی گشنسب، کو کورد بوو، وه کی دیار دو کچ هه بوون دگهل کوپه کی بنافی بهرامی چوبین، نافییت کچیت وی (کردیه، کردوی) د فیره دا یا دیار نینه کا کیژک خویشکا وی بهرسفا خوسرو پهرویزی دایه، لی هاتیه فه گیران کو دهمنی خانه دانیت روژ هه لاتی تورکیا د شه ری دا بوون ل

گهل خانه دانیت روژ نافیی تورکیا، تیک ژ وان خانه دانا داخواز ژ (کردیه) کربوو کو شوی پی بکهت، لی تهو لسهر وی چهندی رازی نه بوو و تهو هیژیت ل گهل برایی وی به رهف تورکیا هاتی تهوی جاره کا دی فه گه پاندنه ئیرانی. بنیره (میژوویا ته به ری).

ههرد بهیتا خوسرو پهرویز دا و ل پشکا (A) دا هاتیه:

و زین روی بنشست بهرام گرد

بزرگان برفتند با او و خرد

نانکو (بهرامی کورد روینشت و مهزن و ناقلدارا قهستا وی کر). دیسا د گلهک میناکیت دی ییت شه هنامی دا، نافی (کردیه) خامی ب (گردیه) هاتیه، هندهک ژ وان میناکا دی بهرچاق کهین.

بهیتا خوسرو پهرویز پشکا (۵۲):

بشد گردیه با سلیح گران

میان بسته بر سان جنگاوران

نانکو (هندی که گوردیه بوو دناف شه پرکه رادا هاته بهر پسار کرن) و پشکا (۵۵):

همان گردیه با سپاه بزرگ

برفت از بر نامداران ستگ

نانکو (گوردیه دگهل وی لهشکری مهزن ناف و دهنگیت وی بلند چوون).

بیامد بر گردیه پر ز درد

فراوان ز بهرام تیمار خورد

نانکو (گلهک نه خوشی و دهرد و وهستیان بو گوردیی مان و گلهک ژ بهر

فئی رستا سہریدا ہاتی، کو (گوردیئ
کیتکے کا بچویک ئینا و چ زاروک ژ کیتکا
چینابن). ہەر چەندە ئەف رستا
شەھنامئ گەلەك مەعنا ژئی دچن و
دبیت ژلایئ فەلسەفی فە شروڤە و
مەعنايیت مەزن هەلدگریت، چونکی
شەھنامە ب تەفایئ ژ لایئ فەلسەفی
فە د بازەکا گەلەك بلنددا هاتیە
نقیسین.
بەردەوامە...

فہ ریز

پشتی ئەف فە کولینە من گەھاندیە
فئی قوناغئ، فہ ریزئیت بەین ژئی
دەرکەفتن.

۱- فیردەوسی گەلەك یئ ب ناخا
خۆڤە گریدای بوو. ئەو د چاخئ خۆدا
وہکی پەھلەوانەك و ہزرڤانەکی دەاتە
دیتن، چونکی د ژئی (۳۵) سالییدا
شیایە دەست ب بەرکارەكئ ئەدەبی
یئ ل بازا (مستەوایئ) دنیا یئ بکەت و
گەلەك ب باشی زانیە قوناغئت ژیانئ
ژ چاخئ چیفانوکئ (ئسپوری) حەتا
چاخئ میژووئی ریزکەت و دەستەھلی
و ہزرڤییا خۆ بدەتە پەژراندن. دبیت
بۆ وی عەردی فەگەریت، یئ لی بووی،
چونکی وی قیایە کەلتور و میژوویا وی
عەردی پاریزیت یئ لسەر دژیت.

۲- د بەیتیت شەھنامئ دا بزاف
کریە شیرەتا بکەت و نەخاسمە د

بەھرامئ برایئ خۆ تورە بوو) وەکی
دیار بەھرامی گوھئ خۆ نەدابوو
شیرەتیت خویشکا خۆ یا زانا و ہزرڤیژ.

زبان تیز با گردیہ بر گشاد

همی کرد کردار بہرام یاد

نانکو (نەزمانئ خۆ یئ زڤر لسەر
گوردیئ فەکر و ئەفئ چەندئ ژئ بیرا
وئ ل برایئ وئ ئینا).

ز گفتار او گردیہ گشت سست

شد اندیشەها بر دلش بر درست

نانکو (ژ گۆتئیت وی گوردیہ سست بوو
و کەفتە شکی).

پشکا (۵۶):

سوی گردیہ نامە باید نوشت

چو جویی پر از می بہ باغ بہشت

نانکو (دڤئیت بۆ گوردیئ کاغەزەكئ
بنقیسین یا وەکی رویارەكئ مەیا
باغئ بەھەشتئ بیت). دبیت مەرەم
پئ ئەو بیت کو وان پەیف و ئیدیوما
بکار بینیت کو گەلەك د جوان و
بالکیش بن.

پشکا (۶۰):

بیاورد پیس گردیہ گربکی

کە پیدا نبد گربە از کودکی

گوردیئ کو مەرەم پئ ہەر ئەو
(کردیہ) یا خویشکا (بەھرامئ چوبین)
یە و د رافپەیفکا شەھنامئ دا ئاڤری
ب وئ چەندئ ہاتیە کرن کو گردیہ
ہەر خویشکا بەھرامئ چوبینیە، یا د

دویمایا هر بهیته کا
شه هنامی دا په یاما خو
د گه هینیت .

۳- فیردهوسی ل به حسنی
که لتور و کار و کوک
و ژیارا کوردا یی
قلس بوویه، هر
چهنده فیردهوسی د
نشیقی و نه فرازییت
قوناغیت شه هنامه پی

و ئیدیومیت ژیکجودا بکارئیناینه و
نه گهر ل هر بهیته کا شه هنامی دا
به حس ل قه هرمانیا پالنه وانه کی
بنیات کورد هاتیتته کرن، نه فه وی
راستیی دیاردکته، کو شه هنامه یا
ل دهر دوریت دنیایی به لاقبوو و نه و
نه شاینه وان رستا یان بهیته پویچکه ن
و نه فه چهنده گه لک ب ناشکه رای
یا بهرچاقه و پتریا قه کولینیت لسه ر
شه هنامی هاتینه کرن، وی راستیا نه هیته
حاشا کرن دپه ژرینیت.

۶- ژنی جهی خو د شه هنامی دا
کریه، هر چهنده یی کیم ژی بیت،
نه خاسمه ژی د شه هنامی دا دیار دبیت
کو ژنا ژ توخمی کوردا، هنگی ژنه کا
هوشیار سه رکیش بوویه، نه خاسمه، د
بهیته به هرامی چوبین دا نه فه راستیه
دیاردبیت و دیسا ژنا کورد تیدا ب
چه فه نگا وه فاداریی دهیته نیاسین، کو
یا به رهه فه تشتی ژ بهیت بکته، به لی
خوب دهست دوژمنیقه نابهردهت.

هاتیه نفیسیندا گه لک ب ناشکه رای
به حسنی کورد و پالنه وانیت کورد کریه،
لی گه لک ب هویری نه چووویه ناف
که لتور و رهوش و تیتال و دینی
کوردا. دبیت ژ بهر هندتی بیت کو
کوردا وه کی پشکه کا گه لک ره سه نا
ئیرانا که فنار دبینیت و نه فایه کوردا
ب نه ژاده کی سه ره خو و خودان
نه مازه یی بده ته نیاسین کو سه خله تیت
وان ژ بیت نفشیت دی دجودانه.

۴- میژوویا که فنارا کوردستانی
(۲۸۰۰ ب.ز.)، نو نه و ئیمپراتوریه تیت
کوردا ییت ل ده فه ری هه بوونا خو
دایه قه بیلکرن د شه هنامی دا به حسنی
وان نه هاتیه کرن.

۵- بهییت شه هنامی هاتینه ده سقه دان،
نه فیت رسته و بهییت شه هنامی
ده سقه دای، هزره کا شو فینیی پیته
دیار بوویه. چنکی بزاق کریه په هله وانیت
ژ توخمی کوردا، نه دهنه پال کوردا، نو
بو فی چهندی ژی د هزرتیژ بووینه

سه ربؤرا خه باتکهری کورد دهرویشی هیتیتی

سهردار هیتوتی

پیشگوتن:

گه له کن ژيانا خو، گوری سه رتئخستنا دوزا شهرعی یا گه لئ کوردستانی کری و به رهه فی هه می رهنگه کئ قوربانیدانئ بوون، وان پیخه مهت حهق و خو سه ریا کوردستانی ژیان پشتگوهقه هافیتبوو و ملیت خو دابوونه بهر شو ره شی، ئیک ژ وان خه باتکهره دهرویشی هیتیتی بوو. نافبری ئیک ژ بهر ناسیت هیتیتی و دهشتازی و مزیراتی یه و دگه ل سه رکیشیا شو ره شی ژیا یه و ملبملئ پیشمه رگه ی خه باتکریه. وی جه حیلینیا خو پیخه مهت بارزان و کوردستانی بو رانديه و پشکداری د ههردو شو ره شیت ئیلون و گولانئ و ههردو شو ره شیت بارزان دا کریه و د ناڤا جڤاکی دا که سه کئ بکینج بوو، قوربانیدان و پشکداریا وی د شهرا دا ناهیتته مانده لکرن.

پەيقە كليل: (دەرویش، ھىتت،
شۆرەش، بارزان)

دەرویشى ھىتتى كىيە؟

دەرویش حاجى مەفۇ، خەلكى گوندى ھىتتى يە، ھىتت گۆندەكى سەرب عەشیرەتا مزىرى ژووربانە و ب توخىيى خۇيى رېقەبەرىي قەبر ناحيا دېرەلوكى يا سەرب قەزا ئامپىدى قە دكەقیت. دەرویش ھىتتى ل (۱۸۹۰/۷/۱) ل گوندى ھىتتى ھاتىە سەرب دىيائى، ھىشتا يى بچويك بوو، دەمى بوويە تىتىم و سىوى.

د ژيى جە حىليني دا بەرپىسارىيا مالباتى دكەقیتە سەرب مليت وى، پشتى مرؤف و گوندىت وى رازىدبن ئەو بىتە سەرفەگىرى وان، مالبات بەرەف بارزان ب شولەكى فەر و يىدقى دچىتە بارزان. ھىتتى گەلەك يى نىزىكى شىخ ئەحمەدى بارزانى و مستەفا بارزانى بوو. وەك دەپتە گوتن؛ ناقىرى شىخ عەبدولسەلامى بارزانى ژى دىتتە و خزمەتا وى سەركىشى مەزن ژى كرىە. لسەربازا دەقەرى ژى ھەتا نوکە ب كەسەكى خۇدان ناف و پەيسك دەپتە ھىمارتن، چونكى د ژيانا خۇدا شىايە گەلەك فەركارىت گران گران بجهىبىت، وەكى وەرگرتنا بەرپىسارىيا (وەكىل مللەتيني) كو شىخ ئەحمەدى بارزانى ئەو بەرپىسارىيا دابوو ناقىرى و وەرگرتنا

چەندىن بەرپىسارىيت لەشكرى د ناقا شۆرەشا دويى يا بارزان و شۆرەشا ئىلونا مەزن دا و زىدەبارى گەلەك فەركارىت گرانىت جفاكى ژى لەوا نافی خۇل دەقەرا ئامپىدى و نىروە و زىبارى و رىكان و بەرى گارە و نەئىل و دەشتازى و ھىتتى ھەبوو.

دەرویش ھىتتى ل ھىتتى پالدرەكى ب ركامەنى جەحىلا بوو كو بگەھنە شۆرەشا ئىلونى و خزمەتا كوردىنى بكن و پشتى ل ھەيىفا تەباخا سالا (۱۹۷۹) گوندى ھىتتى دەھوئت خرابكرنا گوندا و فەگوھاستنا وان دا بو كومەلگەھا دېرەلوكى دەپتە فەگوھازتن، دەرویش ھىتتى ژى مينا ھەموو ھىتتى قەستا دېرەلوكى دكەت، لى ئەف چەندە زىدە نافەكىشىت و كىمتر ژ دو مەھا ل دېرەلوكى دىمىنىت و ل رۇژا (۱۹۷۹/۱۰/۱۳) وەغەرا داويى دكەت و ل گورستانا سپەنى ل دېرەلوكى دەپتە قە شارتن.

گوندى ھىتتى

ھىتتى ئىكە ژ گوندىت بسحر و بالكىش، ئەف گوندە دكەقیتە بەرپالا چىيى لىنكى و سەرب عەشیرەتا مزىرى ژووربا قەيە.

د سالىت دەسپىكى يىت سەد سالا بىستى دا، ژبەر نىزىكىا بو شىخ عەبدوسەلامى بارزانى، ھىتتى بو

جارا ئیکۆ دهیته سوتن و خرابکرن و پاشی ل سالا (۱۹۴۵)، دا ل وه ختی شۆره‌شا بارزان، هیئتیی خراب بوویه و پشتی کو دهیته ئافاکرن ل سالا (۱۹۴۷) جاره‌کا دی ژ لایئ عه‌شیره‌تا قه دهیته خرابکرن و جاره‌کا دی ژئ ئه‌ف گونده ل سالا (۱۹۶۸) خراب دیبت. ل سالا (۱۹۷۵) ئی بۆ جارا چاری هیئتیی خراب بوویه و پشتی دهیته ئافاکرن، ل سالا (۱۹۷۹) ژ لایئ حکومه‌تی قه ده‌ه‌وا قالا کرنا گوندا هیئتیی هاته ده‌شتکرن، و خه‌لکی وئی بۆ دیره‌لوکی هاته قه‌گوه‌ازتن و ل سالا (۱۹۸۱) ئی گوندیا جاره‌کا دی قه‌ستا ده‌قهریّت رزگارکری کر و گوند ئافاکره‌قه، لئ ل سالا (۱۹۸۸) ئی ده‌ه‌وا ئه‌نفالادا هیئتیی خراب و کافل دیبته‌قه.

بارزان قه بوون. ده‌رویشی هیئتیی و گه‌له‌ک که‌سیت دیتر ل هیئتیی مرید و باوه‌رداریت بارزان بوون. وان هه‌ر کاری کر با لب‌ن فه‌رمانا بارزان بوو، ده‌رویشی هیئتیی و محمه‌د نادری هیئتیی و نوح عه‌بدولایئ هیئتیی و که‌ریمی هیئتیی و تیلیئ شیخ سه‌ینی هیئتیی ژ که‌سیت دیاربوون کو ب خزمه‌تکرنا بارزان رۆل لسه‌ر بازا ده‌قهری هه‌ی.

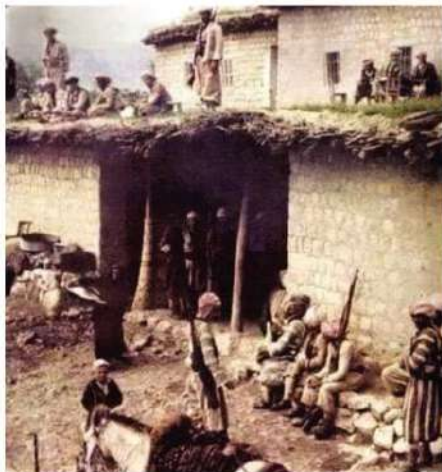
زیندانکرنا ده‌رویشی هیئتیی و هه‌قالبی وئ لسه‌ر شۆره‌شا دویئ یا بارزان ل سالا (۱۹۴۵)

پشتی کو شۆره‌شا دویئ یا بارزان (۱۹۴۳-۱۹۴۵) شکه‌ستی، بارزانیئ نه‌مر دگه‌ل شۆره‌شگیریت کورد و گه‌له‌ک مالباتیت بارزانیا قه‌ستا تخویبیت ئیرانی دکه‌ت. بارزانی ب فان مالباتاقه ب ریکا کیله‌شینی ل رۆژا (۱۱/۱۰/۱۹۴۵) دگه‌هیته ئیرانی.

ل (۲۵/۹/۱۹۴۵) ژبلی کو شه‌ره‌کی گران لسه‌ر بارزان هه‌بوو، د عینی ده‌مدا شه‌ر لسه‌ر هیئتیی ژئ یئ خۆرت بوو (چنکی هیئتیی سه‌ر ب بارزان قه بوون، حکومه‌تی بپاردا بوو کو چ جداهی د نافه‌را شه‌ری ل سه‌ر

ئافاکرنا پارتا دیموکراتا کوردستانی

دگه‌ل دویمه‌یه‌هاتنا شه‌ری دنیا یئ دویئ، پتیریا گه‌لیت دنیا یئ خۆسه‌ربوون، ل مه‌باد بارزانیئ نه‌مر ل (۱۶/۸/۱۹۴۶) پارتا دیموکراتا کوردستان ئافاکر و پاشی به‌ر ب سوّقیه‌تا به‌ری (ئوبرساتا نوکه) دچیت و هه‌تا سالا ۱۹۵۸ ئی ل ویری دمینیت و ریکخستییت پارتی د وان سالا دا ل ده‌قهری نه‌ما بوون، به‌س مرید و باوه‌ردار مابوون کو سه‌ر ب مه‌رکه‌زی

دان، و پشتی گهلهك پیکول و بزافا جزا سقکدبیت و دبیته هه تاحه تایی، ئو پاشی ب ریکا پاریزه را و هندهك ئاغایبیت ده فه ری جزایی هه تاحه تایی ژی کیمدبیت و پشتی دو سالا دهینه بهردان (نازا کرن).

چونا پیشاهیا بارزانیی نه مر دهمی زقریه قه وهلاتی

عه بدولکه ریم قاسم ل ئینقیلابا (۱۴/ تیرمه ها/ ۱۹۵۸) یی سه رکه فت، ژیانه کا نوی ل ئیراقی په پیداکر، ریک دا بارزانیی نه مر و هه قالیت وی قه گه پنه ئیراقی، ل روژا ۶ یی چریا ئیکئی یا سالا (۱۹۵۸) بارزانیی نه مر و دگهل (میرحاج ئه حمه دی و ئه سعده خو شه قی) گه هشتنه ئیراقی و خه لکی ژ هه می ده قه را قه سته به غدا کر و چوونه پیشیا سه رکینشی مه زنی کوردا. چهند که سییت

بارزان و هیتیتی نینه لهوا چه تیت عه شیره تیت ده و روبه ر و ب هاریکاریا فرۆکیت حکومه تی گه لهك ب گرانی هیتیتی توپاران دکر). ده رویشی هیتیتی و چه کداریت هیتیتی مژویلی به په فانیی بوون ژ گوندی و نه شیان ل هه وارا بارزان بچن.

پشتی کو شو په شگپرا قه سته سه ر تخویبی کری دا خو ژ وی هیرشا دژوارا له شکرئ ئیراقی یا ب هاریکاریا فرۆکیت بریتانیی بپاریزن. ده رویشی هیتیتی دگهل (۹) نه هژ هیتیتیا (میرزا میرتیخان، صالح یوسف، نادر محمه د، خالد خالد، تیلی شیخ سین، زیرو حسین، توفیق که ریم و تاهر ته مرخان و یوسف جندی) قه سته بارزان دکهن، لی ریک ژ بهر چه ته و دیقه لانکیت حکومه تی یا گرتی بوو، لهوا ب نه چاری و ب قه چاخی قه دگه پنه گوندی، لی ده ما دگه هه گوندی ژ لایی له شکه رییت حکومه تی قه دهینه گرتن و پاشی بو ئامیدیی دهینه ره وانه کرن و ژ ویری ژی بهر ب میسل دهینه هنارتن. به لی حکومه تی ئه و (۱۰) که س بتنی نه گرتن، به لکو رابوون (۳) که سییت دیتر ل شوینا (توفیق که ریم بابی وی که ریم مه لا محمه د) گرتن، ئو ئه و سئ که س ژی ئه قه بوون، (که ریم مه لا محمه د، مه حمود بابه کر و سه لمان بابه کر) و پشتی دادگه هکر نه کا نه یا عادلانه جزایی ب سپینکینه کرنئ لسه ر

هیتیتی و دهشتازی ژ هیتیتی ب سه رقه گیریا دهرویشی هیتیتی قهستا به غدا کرن، دا بخیرهاتنا بارزانی نه مر بکه ن.

پشتی گه له ک پوژال هیثیی ماین وه قدا هیتیتیا و دهشتازییا شیان ل به غدا سه را مسته فا بارزانی بدن و ل رهوشا وی پرسن و دا بیژنی نه و دبه ره قن جاره کا دی بن نه مر یا فه رمانیت وی دا بکه ن. بارزانی دخازیت باش لسه ر رهوشا ده قهری هایدار بییت، لهوا گه له ک جارا پرسیارا رهوشا خه لکی ده قهری ژ دهرویشی دکه ت، کانئ رهوشا وان یا چاوانه. هه ر ل وی چاڤینکه فتنی مسته فا بارزانی دیار به کئ ینشکیشی دهرویشی هیتیتی دکه ت.

وه رگرتنا به رپسیاریا ملله تی ژ لایئ دهرویشی هیتیتی قه

پشتی شیخ نه حمه دی بارزانی ژ حله قه گه ریای، دا ملله تی ته رابه را بووی ریکبخت، شیخ نه حمه د بارزانی ل ده سپتکا سالا (۱۹۵۹) ی ب ریکا که سه کی نافئ وی (زیابو مزیری) په بیکه کئ دهنیرته هیتیتی و تیدا بریاری دده ت کو (دهرویشی هیتیتی) ژ لایئ بارزان قه ئیدی وه کیلی ملله تی هیتیت و دهشتازییه.

نه حمه د میرگی دبیژیت: هنگی نه زئی

جه حیل بووم و ده مئ شیخ نه حمه دی بارزانی ژ ژیریا ئیراقئ قه گه ریایه کوردستانئ و چوویه بارزان، دهرویش هیتیتی ب سه رکیشیا وه قده کا زه لامیت هیتیتی و دهشتازی چوونه بارزان، دا بخیرهاتنا شیخ نه حمه دی بکه ن، ئو زیده تر ژی دبیژیت: (هنگی هیشتا نه زئی بچویکبووم لی مامئ دهرویش نه ز دگه ل خو برم و گه له ک که یف ب من دهات).

نه حمه د میرگی پشتی دگه ل دهرویشی هیتیتی چوویه نک شیخ نه حمه دی بارزانی، ئیدی پتیرا جارا ل گوندی بارزان دمینیت و ئهوی بخو بریارا وه کلیبونا دهرویشی هیتیتی دیتیه و دبیژیت: شیخ نه حمه دی نه مرکر و شیخ ئۆسمانی ب ده ستئ خو په بییکا وه کلیبونا دهرویشی هیتیتی نفسی و دا ده ستئ که سه کی نافئ وی (زیابو) بوو و نه ز دگه ل وی که سی هاته هیتیتی و ده ما گه هشتینه گوندی مه قه ستا مالا دهرویشی کر و پشتی کو مه زیت هیتیتی خر قه بووین (زیابو) ی بریارا شیخ نه حمه دی گه هانده هه میا ینکفه و هه می لسه ر قئ بریاری درازیبوون.

ده سپیکا شو ره شا نیلونی ل هیتیتی

چه مانکی و پشکداری شه‌ری باره‌مینکی دبن و سه‌رکه‌فتن. حکومه‌تا هنگی یا ئیراقتی ب قی په‌وشی یا دلخوش نه‌بوو، که‌فتبوو د په‌وشه‌کا گه‌له‌ک به‌رتنه‌نگدا، له‌وا ل پوژا (۱۹۶۱/۹/۲۳) ده‌ست ب ئوپه‌راسیونه‌کا مه‌زن کر و شیا د ده‌مه‌کی کیمدا هندی ده‌قه‌ریت پیشمه‌رگه ستان‌دین بگریته‌فه، تنی ده‌قه‌را نیروه‌یا و دۆسکیا نه‌بیست. هه‌روه‌سا حکومه‌ت نه‌شیا هیتیتی بگریته‌فه، چنکی جهه‌کی گه‌له‌کی ناسی بوو، ئو پیشمه‌رگیت هیتیتی و هنده‌ک پیشمه‌رگیت ده‌شتازی خو ل ویری ناسی کربوو.

رولی ده‌رویشی هیتیتی د ناقا شۆره‌شادا

ده‌رویشی هیتیتی، خودان پول و په‌یسکه‌کا به‌یز بوو، ئو که‌سه‌کی

ل هیتیتی به‌رپرسی ریکخستنی (نوح هیتیتی) بوو، کادری پارتی بوو و به‌رپرسی شانا سه‌ره‌کی پارتی بوو ل هیتیتی، کادری پارتی دشین ل ناف جه‌حیلت هیتیتی هژماره‌کا باشا، جه‌حیلا ریکبێخن و گه‌هشتنه پارتی، له‌وا به‌ری شۆره‌ش ده‌سپیکرنا شۆره‌شی هژمارا که‌سیت ل هیتیتی گه‌هشتینه ریکخستنی پارتی، ژ جه‌حیلا پینجی که‌س تیه‌ه‌بوون.

چریسکا ئیکی یا شۆره‌شا ئیلونی ل ده‌قه‌را دیره‌لوکی ل هاریکی و دووتازا و هیتیتی هه‌لبوو، پیشمه‌رگیت نیروه شیان ب پلانه‌کا ریکخستی و ده‌مه‌کی کیم دا ده‌ست داننه‌ سه‌ر هیزا قوه‌ت سیاره ل دووتازا‌کا خراب و پیشمه‌رگیت ده‌شتازی ژ شیان ل ده‌قه‌ری ده‌ست داننه‌ سه‌ر مه‌خفه‌را هاریکا شیخان، پیشمه‌رگیت هیتیتی ژ شیان مه‌خفه‌را حکومه‌تی ل هیتیتی هه‌ر وی پوژی بستین.

پشتی مه‌خفه‌را حکومه‌تی ل هیتیتی هاتیه‌ پاکرن، پیشمه‌رگه و ریکخستی ییت گوندی به‌ری خو دا ده‌قه‌را ده‌شتازی و مه‌قه‌ری خو دانا گوندی پیران و پلانا ستان‌دنا س‌ریا چه‌لکی دانا، پشتی س‌ریا چه‌لکی هاتیه‌ ستان‌دن هژماره‌کا پیشمه‌رگیت هیتیتی به‌ر ب ئامیدی چوون و شه‌ری سه‌ر قشلا ئامیدی دکه‌ن و پیشمه‌رگا قشله‌ ژ کونترولکر و ژ ویری چوونه‌ ده‌قه‌را

گه لهك بكينج و قه درگرتی بوو، ژ زاری هندهك هه قالیت وی کو ب فی رهنگی په سنا فی خه باتکه ری دکهن: جه میل هیتیتی لدور پولی ده رویشی هیتیتی د نافا شوره شایلونئ دا دبیزیت: ده رویش بو هیتیتی ئانکو سه ری شوره شی بوو. ههروه سا لدور په یسکا ده رویشی لنك سه رکیشیت مالباتا شیخیت بارزان جندی هیتیتی دبیزیت: لنك مالا بارزان ب راستی ده رویش مروفه کی مه زن و ژپهاتی بوو، نه خاسمه لنك شیخ نه حمه دی و مه لا مسته فایئ بارزانی. ده رویشی هیتیتی ب دیتنا سه لیمئ ئادی: سه لیمئ ئادی پيشمه رگئ کومارا مه بادئ یه و ب فی رهنگی به حسئ ده رویشی دکهت و دبیزیت: ده رویش که سئ ئیکانه بوو، یئ شیخ نه حمه دی بارزانی ری دایئ ل ده قهرئ ب نافئ شیخی باخفیت و هه ر وی ژی سه رکیشیا مه بو بارزان دکر و دبیزیت: ده رویش گه لهك هه قالئ بابئ من بوو و گه لهك جارا هاتی هه سنبه کرا، دا بابئ من بینیت، چونکی نافه ری گه لهك هه ژ مروفت زانا دکر.

نه حمه دی میرگی دبیزیت: بو ده قهرئ ژ ده رویش باستر نه بوون، چونکی گه لهك هه ژ هیتیتی و ده شتازی دکر وه کی ئیک سه ره ده ری دگهل دکر، لهوا هه که چ داخازی ژ شیخ نه حمه دی کربا، ئیکسه ر شیخی بو وی جه دئینا و نه ف کریاریت ده رویشی بوون، باندور

ل شیخی کری، کو ده رویش وهك ئاغایی ده قهرئ به پته ناسکرن. ههروه سا نه حمه دی میرگی دبیزیت: ده رویش گه لهكئ نیزیکی مسته فا بارزانی بوو. توفیق هه سنبه کری دبیزیت: شیخ نه حمه دی بارزانی گه لهك باوه ری ب ده رویش دهات و هه رده م دگوت نه و که سه کی پاقره و چ جارا خیانه تی ژ بارزان ناکهت، ههروه سا دبیزیت: نیزیکی ده رویشی بو شیخ نه حمه دی ل شوره شیخ بارزان په یدابوو یه. ههروه سا دبیزیت: ل سالا (۱۹۵۹) د جزورا شیخ نه حمه دی دا ده رویشی ده قهرا ده شتازی و هیتیتی ب بارزانا دوئی نافه کریه.

نیبراهیم ره شاقه پی دبیزیت: ده رویش مروفه کی کورد په روه ر و مریدی ری بازا بارزانی بوو، نه و که سه کی راستی بیژ و پارتیه کی ژدل پاقره بوو، ههروه سا دبیزیت: بارزانی نهمر ده رویش ژ نیزیکه دناسی و لدور گوتنه کا بارزانی نهمر دبیزیت: بارزانی هه رده م دگوت هیتیتی مزورینه و نه و گه لهك میرخاسن.

شوره شا نیکی یا بارزان

(۱۹۲۱-۱۹۲۲)

شوره شه کا بهرکه فتی و د ده مه کی یدفیدا بوو، شوره ش پشتی پتفه گریدانا

ئەحمەدئى رەشاقەيى قەدگۆھىزىت و دىبىزىت: شەرەكئى گران بوو، حكومت نەشيا خۆ لىبەر ھىزا شۆرەشگىرا بگىرىت وان ب قەھرەمانى ئەو دوژمن و خۆفروش پاشقەبرن، ئىبراھىم ددەتە دياركرن و دىبىزىت: ل دەقەرا مە ھەكە دو كەسىت وەكى دەروىشى ھىتتىى ھەبان دا سەربلندى ھەردەم بۆ مەبىت.

شۆرەشا دوپى يا بارزان

(۱۹۴۳-۱۹۴۵)

دەروىشى ھىتتىى و پشكدارىا
وى د شۆرەشا دوپى يا بارزان دا

ژىريا كوردستانى ب كۆمارا ئىراقى قە گرىدان و شۆرەشا شىخ مەحمودى حەفید ل سلیمانین شكەستى ھاتە دەستپىكرن.

دەقەرا ئامىدىى ب تەقاهى، نەخاسمە، دەشتازى و ھىتتىى، ژبەر نىزىكىا وان بۆ بارزان خودان رۆلبوون د قى شۆرەشىدا، تەوفىقى ھەسنبەكرى ژ بابى خۆ مستەفاين گىژۆ قەدگۆھىزىت و دىبىزىت: ھىتتىى ھەردەم دگەل شۆرەش و لقىنىت بارزان بوون. وان چجارا خۆ ژ بارزان دویر نەكرىه. وان بارزان ب پشت و ھەوارگەھا خۆ دزانى. دەروىشى ھىتتىى ل ھىتتىى مەزنترىن رۆل ھەبوو و ب پشتەقانهكئى مەزن و سەرھشكى بارزان دەھاتە ناڤكرن. ئىبراھىمى رەشاقەيى بەھسنى شەرپى دولا قازى دكەت و ژ براىى خۆيى مەزنتر

هەمی ھیتیتی، نەخاسمە دەرویش، ھینگن پشکداری شۆرەشی بوون، سەلیمی ئادی قەدگوھیزیت و دبیژیت: ل سالا (۱۹۴۵) ئی پەوشا دەقەرئ گەلەك یا تیکچووی بوو و ترس لەسەر ھیتیتی و دەشتازئ ھەبوو، نە بەس گەفا دوژمنی و لەشکرئ ئیراقئ، بەلکی گەفا عەشیرەتا ژئ لەسەر ئی دەقەرئ ھەبوو.

تەووفیقئ ھەسنبەکری ژ بابئ خوۆ مستەفایئ گێژۆ قەدگوھیزیت و دبیژیت: ل سالا (۱۹۴۳) دەما کو بارزانیئ نەمر گەھشتیە بارزان، دەسھاقتیئ ھیزیت چە کدار ل دەقەرئ چیکرن و ژ دەقەرئ سەر ب بارزان قە دەسپیکر، ئیک ژ وان دەقەرئ ژئ گوندیئ ھیتیتی و ھەسنبەکرا و سینیا بوون، قاسدیئ مستەفا بارزانی کو نافئ وی (چەلو ھەسنی) بوو، دەسپیکا سالا (۱۹۴۳) ئی ھاتە ھیتیتی و کار لەسەر خوۆ ریکخستنکرنئ کر و پشتی چەلو ھەسنی دو نوینەرئیت دیترت بناقیت (حەیدەر بەگ و تەحسین بەگ) ییت گەردی دەھینە ھیتیتی و دگەل خوۆ کومەکا مریدا دئینن دا دگەل ھیتیتیا رویرووی عەشیرا و حکومەتئ بئ، ئەف برا چە کدارا ژ چەلو ھەسنی، مکاھیل داویدکی، شەریف، سمۆیئ سیلکی، تاھریئ کورانی و سەعدویئ میروزی و حەیدەر بەگ پیکدھاتن. ژ بلی ھیتیتی و دەشتازی و گوندی سینیا

و تیروە، پتیا خەلکی دگەل حکومەتئ بوون، ل تەباخا سالا (۱۹۴۵) ئی دەمی شۆرەشی دەسپیکریەقە، شەپئ دژوار دگەفیتە سەر ھیتیتی و چە کداریت عەشیرەتت سەر ب حکومەتتقە ئیرشی گۆندی دگەن و دبیژن کو ھیتیتی سەر ب بارزان قەنە و دقیت ب ئیکجاری بەھنە قەکرن. لئ رویرووی بەرسینگرتنا زەلامیت ھیتیتی دبن و پستی شۆرەش بەر ب دویمایھیی دچیت و بارزانیئ نەمر بریاری ددەت بچنە ئیرانیئ، چەند زەلامیت ھەسنبەکری (مستەفا گێژۆ، شەرۆ، سەلیمی ئادی و سالحئ بەخشی و سدقی بەخشی و شینو یاسین حەجی) دشین خوۆ بگەھیننە بارزانی و دەربازی ئیرانی بئ، لئ ھیتیتی نەشیان بچن بگەھنئ، چونکی ترسا شەپئ ژ دو عەشیرەتت جیران لەسەر ھیتیتی ھەبوو و پاشی (۱۰) زەلامیت ھیتیتی ب سەرکیشیا دەرویشئ ھیتیتی کاری خوۆ کر و بەر ب بارزان و جھئ مەرەم پئ داریئ، لئ دەمی گەھشتینە سیریا خراب، ژبەر دویقەلانکیئ حکومەتئ نەشیان ژ رویاریئ رویئ شین دەربازبئ.

ئەو چە کداریت ھیتیتی ئەقە بوون: (دەرویشئ ھیتیتی، میرزا مێرتیخان ھیتیتی، سالح یوسف ھیتیتی، نادر محەمەد، خالد خالد ھیتیتی، تیلی شیخ سین، تەووفیقئ کەریمی، زېرۆیئ حەسەنی، تاھریئ تەمەرخان، یوسفئ

هیتیتی).

هاتنا بارزانی بو دهقەرا

به هیدینان

شۆرهشا ئیلونی (۱۹۶۱-۱۹۷۵):

ل (۱۹۶۱/۱۰/۲۰) بارزانیی نهمر دگهل (۵۰۷) پیتشمه رگهها بهر ب دهقەرا به هیدینان ددهته ری و دگه هیتته دهقەرا ریکان ل گوندی سیدان و پاشی بهر ب (ریژبراخه) دهته ری و دگه هیتته گوندی پنیه رخا، ل ویری ژی دچیتته گوندیت کوه ری و بیزه لی و ل پوژا (۱۹۶۱/۱۰/۲۱) دگه هیتته ناف گوندیت دهقەرا تیروه و ده سپینکی دگه هیتته گوندی کاروکا پینگا قی ژ ویری دچیتته بیرومان و ژ ویری بهر ب که رو و پاشی گوندی ویله و نه لهه و پاشی گوندی باشی و بیزنور و ژ ویری دچیتته گوندی کانیسارکن و هوسا دهقەرا تیروه ژی بدویمهیدینیت. ل پوژا (۱۹۶۱/۱۰/۲۴) قهستا گوندیت دهقەرا بهرواری ژوریا دکهت و دگه هیتته گوندی کاره و بهر ب زیی به هیدینا و پشتی ژ روباری زیی مهزن ده ربازدبن دگه هنه بالوکا و ل ویری دچنه هلورا، پاشی خو دگه هیتته گوندی گری و پاشی دچنه گوندی مهلخته و بهر ب تروانشی و بیگداودا و دویری و نزاری باروخی دچن. ب قی رهنگی بارزانی لسه رییا خو بهرده و امدهیت هتا دگه هیتته همی دهقەرا به هیدینا و ل قی گه ری همی بارزانیی نهمر سه رفه گیریا گلهک

پارتی ل پوژا (۱۹۶۱/۹/۶) پریاردا ل همی کوردستانی نه نین (مانگرتن) بهینه کرن و ته فاهیا کوردا ژی نه و داخازی بهیئنا و ده سها قیته نه نین، نه قه وهکی ده رسه کئی بوو نیشا عه بدولکه ریم قاسمی دای، دا بزانیته همی گه لی کورد دگهل پریارا پارتینه. ل پوژا (۱۹۶۱/۹/۹) قه لقین ل دهقەرا تیروه و ده ستازی و هیتیتی ل دهقەرا نامیدی پهدا دبن. ل پوژا (۱۹۶۱/۹/۸) کومه ک ژ چه کداریت تیروه یی ده افیژنه سهر سریا قوووت سه یاره ل دوتازا و وی سری پویچدکن، ل عه یی ده م کومه کا چه کداریت هیتیتی ژی ده افیژنه سهر مه خفه را هیتیتی و مه خفه ری دگرن. ههروه سا ل پوژا (۱۹۶۱/۹/۸) کومه ک ژ چه کداریت ده ستازی ده افیژنه سهر مه خفه را پولیسا ل هاریکی و ب هاریکاریا چاوشی مه خفه ری (مسته فایئ توره ماری)، نه و چه کدار دشین مه خفه را ناقبری بستین. ب فان کریارا شه ر ل دهقەرا دیره لوکی و ده ستازی په یدادبیت و نه ف شه ره بهر ب نامیدی و دهقەرا بهرواری ژیری و ژوریا دچیت و سه رکه فتنا پیتشمه رگه ی پوژ بو پوژی مهزن دبیت.

شەرىت گران و مەزن و سەفكە شەرا
كربوو.

دەرویش ھىتتى ل كىقە دگە ھىتە بارزانى نەمر

ل رۇزا (۱۹۶۱/۱۰/۲۱) دەرویشى ھىتتى ب نائى ھىزىت بەرھەف يىت ھىتتى ل گوندى وئە يى فەلا دچىتە خزمەتا مستەفا بارزانى و داخازى ژى دكەت، دەستورىيى بدەتئ ئەو و پىشمەرگىت دىتر يىت ھىتتى، دگەل سەركىشى كوردا بەر ب سوريا بچن، چونكى ھىنگى گۆتەك بەلاقىوو، كو بارزانى دى ژ ژىريا كوردستانى چىتە سورىن، لى بارزانى كومبونەكا بتنى دگەل پىشمەرگىت ھىتتى دكەت و ژى دخازىت كو رىكا دەرهجا ھىتتى گەلەك بەھىزبگرن و زىرەفانىي لى بكن و وان بەستەھدكەت كو ناچىتە سورىن و دى ھەر ل كوردستانى مینىت و بارزانى نەمر دىژىتە ھىتتىا، وەختى كاروانى مە ل تخويى گوندىت تىروەيا دەربازوو، ھوین بگەنە من، دا ژ ھەر جورە دەسدرىژىەكا ھەبىت دپاراستىن.

جەمىل ھىتتى دىژىت: (دەرویش بو مە سەر و سەركىشى شۆرەشى بوو، ئەو كەسەكى ب باندوور و مەزن بوو، خۇدان رول و پەيسكە كا نەمازە بوو)، تەوفىقى مستەفائى ھەسنبەكرى ژى دىژىت: (دەرویش بەرپرسى ھەمى پىشمەرگىت ھىتتى و دەشتازى بوو، سەرفەگىرى ھەمى شولیت مە ئەو بوو. ل سالا ۱۹۶۳ سەرفەگىر و پالدەرى بدەسقەئىنانا ھۇمارەكا چەكىت نوى بوو بو پىشمەرگىت ھىتتى و دەشتازى و ئەو چەك ھەر ل مالا وى ژى دەھانە لىكقەكرن).

بەرى دەسپىكرنا شۆرەشى، ل ھىتتى (۲۸) پارچىت چەكى ھەبوون، خەلكى گۆندى ئەو چەك كرىبوون، دا ب وان چەكات خو ژ ئىرىشىت عەشىرەتا پارىزن و پشتى ل سالا (۱۹۵۹) فەرمان ھاتى كو پىشمەرگە خو پىرچەك بكن، ئەف ھۇمارە زىدە دبىت و دگەھىتە (۴۲) پارچىت چەكى. ب تەفاهى پارچىت چەكى يىت ھىتتى و دەشتازى ھەمى پىكقە، (۵۲) پىنجى و دو) پارچىت چەكى بوون.

شۆرەشا گولانا پىشكەفتىخاز

ل (۲۶ ئى گولانا ۱۹۷۶) شۆرەشا گولانى وەكى تەمەكەرا شۆرەشا مەزنا ئىلونى زداىكدبىت. شۆرەش ل ژىر فەرماندەھىا

رولى دەرویشى ھىتتى د شۆرەشا ئىلونى دا

بارزانیی نەمر و قیادا بەرەخت (القيادة المؤقتة) بوو، شۆرەشەکا مەزنا جەماوەری بوو، ھەموو تەخ و چینیەت جفاکی پشکداری تیدا کر بوو. ئەف شۆرەشە پستی ژیکگرتنا خیانەتکارا جەزائیری بۆ گەلی ژیریا کوردستانێ و گەلی کورد ھیقیەک بوو، خەلک، نەخاسمە جەحیلێت ھیتیتی، د فئی شۆرەشیدا خۆدان رۆل و پەیسک بوون.

دەرویشی ھیتیتی چونکی بناف سالفە چوو بوو و ژیی وی یی مەزن بوو، ئیدی نەدشیا وەکی بەرئی، وەکی د شۆرەشا ئیلونیدا، پێشمەرگەیی بکەت، لی ھەردەم بۆ پالانا خەلکی ھیتیتی بۆ ناف شۆرەشێ سەربەراھی بوو. تەوفیقی ھەسنبەکری سەریپنھاتیەکا خۆ دگەل دەرویشی ھیتیتی فەدگۆھیزیت و دبیزیت: ھەما شۆرەش ھاتبوو دەسپێکرن، ئەز ب شولەکی نەپەنی ژ لایی ئدریس بارزانی فە بۆ کوردستانێ ھاتبوو مە ئسپارتن، کو ب ھندەک شولیت پێشمەرگەیی رابم. دەسپێکی دەمی گەھشتیمە کوردستانێ ئیکسەر دچمە خزمەتا مام دەرویشی ھیتیتی ل گوندی ھیتیتی، من پەییکا ئدریس بارزانی یا نەپەنی بۆ گۆت، کەیفای وی گەلەک ب وی پەییکی ھات، دگەل ھندی کو کالەمیرەکی ھیشتا ل سەرخۆ بوو، بەلی بناف سالفە چوو بوو و من بەس ژێ خازت دەستویری بدەتە

من شولێ خۆل ھیتیتی بکەم، ئەوی بەرھەفیا بۆ فەرکاری من دیارکر و گۆتە من ھەردەمی شۆرەشی ئەز خاستم ئەزی ب برنویا خۆفە بەرھەفم و ھەکە ئدریس بارزانی ریکی بدەت دی ب شەف و رۆژا دپیکا دەرەجا ھیتیتی دا، د فەرکاریدا بم.

پشکداریا دەرویش ھیتیتی د شەراندا

کومەکا وان شەرپت دەرویشی ھیتیتی و ھەفالیت وی د نافا شۆرەشا مەزنا ئیلونی دا پشکداری تیدا کری. (شەری گێرا چەلکی ل (۱۹۶۱/۹/۹) ل دیرەلوکن، شەری سەر قشلا نامیدی ل (۱۹۶۱/۹/۱۱) کو دەرویش و ھەفالیت خۆل رۆژا (۱۹۶۱/۹/۱۲) ل ھەوارا وان چووون، شەری بارەمینکی ل (۱۹۶۱/۹/۱۶) ئی ل دەقەرا بەرواری ژیریا کو تەھا ھیتیتی ل وی شەری شەھید دییت، شەری ل سەر مەخفەرا سیاراتیکا ل (۱۹۶۱/۱۰/۸)، شەری قەسرا گەرمافا جەجی ئاغال تیزیکی سیمیلی (۱۹۶۱/۱۱/۲۶)، شەری گوندی چومجیھان ل (۱۹۶۱/۱۱/۲۸-۲۷)، شەری ئیکی یی بەرەکەری ل پاییزا (۱۹۶۱) ئی، شەری گەلیی دەوکی ل پاییزا (۱۹۶۱)، شەرپت دیری ل رۆژھەلاتا نامیدی، شەری زاویتە- مەیدانکا دپیز

ل ریکهفتی (۱۲/۴) ههتا (۱۹۶۱/۱۲/۱۴) شه‌ری سیاراتیکا یی دوینی ل (۱۹۶۱/۱۲/۱۳) ئی، لیدانا بنگه‌هی پولیسا ل زاویته ل (۱۹۶۲/۴/۲۳) ئی، به‌رسینگرتن و دانانا بوسه‌کی ل هه‌مبه‌ری له‌شکری حکومه‌تی ل زاویته و شیفا داروینه ل بهارا (۱۹۶۱)، شه‌ری هنداقی سیلاقی ل ئامیدی ل هافینا (۱۹۶۲) ئی، شه‌ری مریا یی زقستانا (۱۹۶۲) ئی. شه‌ری سه‌ری ئاکری ل (شه‌فا ۱۴/خزیرانا/۱۹۶۳) ئی، شه‌ری شوش و شه‌رمنی ل (۱۸/خزیرانا/۱۹۶۳) ئی، شه‌ری گه‌لیی زه‌نتا ل (خزیرانا ۱۹۶۳)، شه‌ری چیا یی پرسی ل (۲۵/خزیرانا/۱۹۶۳) ئی، شه‌ری چیا یی مه‌تینا ل (۱۹۶۲/۸/۸)، شه‌ری گوندی بلانی ل (۱۹۶۳/۱۱/۱۹) ئی، شه‌ری راسلعه‌ینی ل ده‌قه‌را ئاکری کو نه‌قی شه‌ری پتر ژ ۸ رۆژا فه‌کیشابوو، شه‌ری لسه‌ر ده‌قه‌را زیباریا ل سالا (۱۹۶۴) ئی، شه‌ری گرتنا که‌لها ئاکری، شه‌ری گری قه‌سروکا ل

(۱۹۶۵/۳/۲۵)، شه‌ری خه‌ردزی، شه‌ری گوندکی ل ده‌قه‌را ئاکری، شه‌ری گوره‌زی، شه‌ری گه‌لیی عه‌لی به‌گ، شه‌ری هه‌ودیان، شه‌ری که‌له‌کا یاسین ناغای. شه‌ری شکه‌فتی، شه‌ری گه‌لیی ده‌وکی، شه‌ری لسه‌ر ده‌قه‌را هه‌رکیا، شه‌ری رویتا خاتینی، شه‌ری سه‌ر دیرا مه‌قلیبی، نه‌ف شه‌ره ده‌ما مفاوزاتیت عه‌بدولره‌حمان عارفی دا بوو، شه‌ری چیا یی خیری ل ده‌قه‌را زاخو، شه‌ری رۆقیال گوندی (پیر چاوش)، شه‌ری دپیری ل (۱۹۶۹/۸/۲۱) ئی، شه‌ری تولا کۆمکوژی و خوپانا قه‌سابخانا گوندی ده‌کان ل ته‌باخا (۱۹۶۹) ئی.

*هه‌می نفیسین ژ په‌رتوکا به‌ره‌ه‌فکه‌ری ب ناقی (سه‌ربورا) خه‌باتکه‌ری کورد ده‌رویشی هیتیی هاتینه وه‌رگرتن کو بو ده‌می چند سالانه به‌ره‌ه‌فه بو چاپی.

تیبینی

- بارزانی نه‌مر (مه‌لا مسته‌فا بارزانی)، پشتی کۆمارا مه‌هاباد هاتیه‌شکاندن، نه‌و و هنده‌ک هه‌قالیت خو مشه‌ختیبوونه‌تیکه‌تیا کۆماریت سو‌قیه‌تا هه‌فپشک (ئوبرسات و ئوبرسانا سپی نوکه‌ل شوینی مایه، چنکی ده‌وله‌تیت رۆژه‌لاتی نه‌ورۆپا و گه‌له‌ک ده‌وله‌تیت نیغه‌کا ئاسیا ژی ژو جودابوونه)، بارزانی ژ سالا ۱۹۴۶ ئی حه‌تا ۱۹۵۸ ئی ل سو‌قیه‌تی بوو، پشتی ئاقابوونا کۆمارا ئیراقی زقریفه‌ نیراقی هه‌یامه‌کی ل به‌غدا یا په‌ته‌خت ما.

(سیلاقی)

- ئه‌رین، ده‌یته‌گۆتن بچویکی ل خارن نه‌ری، ئانکو خارن ناخوت، ديساقه‌ دبیزن، هرچ یا د کۆنیغه‌ نه‌رنی و ناده‌ره‌کفیت، دبیزن، مسطی یی د خانیغه‌ نه‌رنی و ناده‌ره‌کفیت، نه‌ف گۆتنه (نه‌رنی)، دروست جه‌ن (ئبضراب) یا عه‌ره‌بی دگریت، گۆتنا (مانگرتن) یا نوکه‌ل به‌هدینا ده‌یته‌بکارتینان، هنده‌کا ژ فارسیی وه‌رگریه‌ و به‌هدینیا کوره‌کانی ژ انا وه‌رگریه.

خه باتکهر و شوره شگیر ئه نوهر مه چه مه د عه لئی بادی

به ره هه فکرن: خالد ئه چه مه د بادی

ئافا کرنا وه لاته کئی بهیز و ملله ته کئی ره وشه نه زو و تیگه هه شتی، ئه م نه پیته شی هنده ک له یستوک و یاریکاینه کو بو هه کر یاره ک و بر یاره کئی بهس سه ری خو بهه ژینن و لسه هه بر یاره کئی رازیبن، لی ئه م پیته شی هنده ک زه لاماینه ییت شوره شگیر و خه باتکهر و زیره ک و خودان بر یار بن، ئو بهس بو وه جا وه لاتی کار بکه ن). قه هره مانئی فی جاری کو ب سه ر بلندیقه، کو دی به حسئی شول و خه بات و بزاف و لقی نیته وی ییت جودا جودا که ین: شه هیدی قه هره مان (ئه نوهر مه چه مه د عه لی) یی بادی یه،

یی ب (ئه نوهر بادی) به ریاس. (ئه نوهر بادی)، ل سالا (۱۹۵۷)ئی، ل گوندی بادی، ل ماله کا هه ژار و جوتیار و کورد په ره ر ژدایک بوویه. ئو هه ر ل ژیی زار و کیی ل گوندی بادی دچیته خاندنگه هی و خاندنا سه ره تایی ل گوندی خو بدویما هیدئینیت. چونکی ب هیقی نیی کوردینی هاتبوو هیقی نیکن

مه زنا گوئی ه (ییت نیر دمشه نه لی زه لام کتکتنه نه- دکیمن- ئانکو ئه فیته سالوخت و نشان و کر یاریت زه لاما لده ف گه له ک دکیمن، لی ئه فیته ب ناسنامی زه لام گه له ک دمشه نه). هه ر دیسا شوره فان و قه هره مان وسه رکیشی نافده وله تی یی بناقوده نگ چی گیشارا دبیزیت (پیخه مه ت

و تاشاندنا شوپه‌شكرنى و خه‌باتكەر و كوردینیى ژ بنه‌مالا خو وه‌رگریه و بنه‌مالا وان دلسوژی و خه‌مخوری و فیانا كوردینیى و وه‌لاتى خو، كوردستانى دناف خوینا وان هه‌لبوویه، ل سالا (۱۹۵۸) بابى شه‌هیدى جه‌حیل و ژیهاتى دبیته ریکخستى ل نافع ریکخراوه‌كا پارتى و ل گوندی بادی و ده‌وروبه‌را رولى به‌بررسی و ده‌رگریت. ل سالا (۱۹۶۷) شه‌هیدى جه‌حیل و سه‌رکیش دگه‌هیته ریکخستیت نه‌پهنى بیت پارتى و ل سالا (۱۹۸۰) دگه‌هیته پیشمه‌رگى كوردستانى و پشكدارى شوپه‌شا گولانا پیروزدبیت و لگه‌ل ریکخراوا (نیسناد) یا لقى ۱ یا خه‌باتكەرل كوماته‌ی دبیته پیشمه‌رگه و پاشى ل سالا (۱۹۸۳) ده‌یته قه‌گوهاستن بو ریکخراوا شه‌هید ته‌حمه‌د میرزای، یا ب سه‌ره‌گه‌گیریا مام ئیشوی و لسه‌ر خه‌باتا چه‌كدارى و ریکخستى، ل تخویى لقى ۱، به‌رده‌وامدبیت و رۆله‌كى گه‌له‌ك مه‌زن ل ده‌فه‌رى دگپریت . هه‌روه‌سال وى سالى پلامه‌شققانى ب چه‌كى گران وه‌كى توپا ۸۱ملم و ره‌شاشا ۱۲ملم و نیف و گرینوفى و ده‌رگریت و شاره‌زایی ل هه‌مى چه‌كى گران دبینیت، پاشى گه‌له‌ك خو لا قه‌دكەت. دو جارا پشكداریه‌كا به‌رچاف د شه‌رپى لیدانا بنگوفا و شه‌رپى باتیفا و شه‌رپى بادی و به‌رى بهار و لیدانا فه‌وجا كانى ماسى و لیدانا فرقا زاخو و فه‌وجا دیره‌لوکى و شه‌رپى سه‌رپى ئامیدی و و

لیدانا ئاخویر و ره‌بیا کینلیا شه‌دایى و شکاندنا هی‌رشا دوژمنى بو سه‌ر دقه‌را لیفو و هی‌رشكرن و ستاندنا سربا سه‌رى همى و قه‌دانا كه‌مینى ل گوندی دیشیشى و شه‌رپى دوکهرى دا کره‌ه و د گه‌له‌ك شه‌ر و هی‌رشادا پشكداربوویه، پیخه‌مه‌ت به‌ره‌فانیى ژ وه‌لات و ناخا پیروزا كوردستانى بکەت، ب درپژاهیا ژى خو شه‌هیدى قه‌هره‌مان نه‌نوه‌رى بادی و دگه‌ل مال و كه‌سوكاریت خو به‌س خزمه‌تا كوردینیى و كوردستانى و پارتى و ریازا پیروزا بارزانى کره‌ه، چه‌تال دویمه‌هیی به‌اترین تشتى لده‌ف هه‌رکه‌سه‌كى كو گیان و خوینه، نه‌ه و ژى ره‌سول بادی و نه‌نوه‌ر بادی، شه‌هیدیت هه‌رده‌م ساخ، پیشکیشى كوردستانى کرینه.

ل رۆژا (۱۹۸۴/۳/۱۳) ل مه‌قه‌رپى لقا ئیک، ده‌مى ل زیی مه‌زن ده‌ربازدبیت دگه‌هیته ئافا مالوی‌ران و شه‌هیددبیت و گیانى خو یى پیروز پیشکیشى كوردستانى و دوزا شه‌رعى و پیروزا ملله‌تى كورد دكەت و دگه‌هیته کاروانى نه‌مران. مخابن جه‌نازى وى یى پیروز ژى نا گه‌هیته بنه‌مالا وى و ب ره‌نگه‌كى فه‌شارتى ژى تازیا شه‌هیدى قه‌هره‌مان و جه‌حیل و سه‌رقول ده‌یته دانان، چنكى پارتى بوو فیجا دوژمنا ریک نه‌ددا كوردپه‌روه‌ر تازیا شه‌هیدیت خو دانن. هه‌ژى گوتنیه، شه‌هید نه‌نوه‌ر، برابى شه‌هید ره‌سول بادی یه.

سیلاف مننه تباری هه وهیه

خالد دیرهشی

خالهکاندا خو دبینیت، ئەوژی
ئەقەنە:

-پشتەقانی بەردەواما لقا ههژدەیا پارتیا
دیموکراتا کوردستان.

-پشتەقانی خویندەقانا و بەردەوامیا
چاقەرێبوونا وان بو دەرکەفتنا سیلاف.

-پشتەقانی کۆمەکا نھیسەقانا ل دەرکە
و ل نافخویا کوردستان و ھنارتنا
قەرێژیت خو یت ھزری و تۆرەبی و
کەدا خو یا ب سالا و بی بەرامبەر و
ژبلی خلمەتکرنی و بیکو چاقەرێی چ
تشتەکی ژ سیلاف بکەن.

-پشتەقانی و پرژدیا خو دانێ ئیمتیازی
ھێژا محمد محسن و نەھیلان و پراکنا
ئاستەنگان درێکا کۆقاریدا.

-پرژدیا کەسیت ل کۆقاری بی بەرامبەر
و ب ھەرۆ، ژ دەستپیکێ ھەتا نوکە
تیدا دخەبتن و نەھیلایی سیلاف ژ
کاروانی خو راوستیت.

سیلاف ب نافێ ھەژیکەر و
خویندەقانییت خو، مننەتباری وان
کەس و نھیسەقان و ئالیانە، ییت کۆ
گەھاندیە قی قۆناغی و سۆزیت خو
بەردەوامی ددەنی کو نەھیلن ژ
کاروانی رەوشەنھزریا گەلی کوردستان
قەقەتیت و ھەر کانیکە بەردەوام
بیت.

ھەلبەت ھەر تشتی دقێ کەونیدا
ھەیی، دخو نوکرنەکا بەردەوامدایە،
ھەتا تشتی ھشک و بی گیانژی،
گۆھۆرین ب سەردا دەین، ھەکە
ناقەپۆک و فۆرمی خو ژ نە گۆھۆرن،
ھندەکی ژ رەنگ و دیتنا خو دگۆھۆرن.
سەرباری کۆمەکا گەلەک مەزن یا
ناریشە و ناستەنگان، پشتی سیلاف ژ
چەند قۆناغەکان، کاروانی خو ھاژۆقی
و ژ چوونێ نە راوستیای، ل ھەر
قۆناغەکی، ھزر د ھندەک گۆھۆرینا
دا کریە، داکو دگەل پیتاژۆ و رەوشیت
نوی، بشیت بەردەوامی بدەتە
کاروانی خو.

سیلاف ژ چنەیی، بەلی ب باوھریەکا
مەزن، پینگاڤا ئیکێ رانا و شیا
سەرکەفتنەکا ژ رێقە و دەستپیکێ
ببیت، پاشی ھەر زوی خو ژ ھندەک
قالبان دەر ئیخست و ویرەکیەکا
گەلەک مەزن دا خو و خو ل وان مژارا
دا ییت کۆ بەری ھنگی کیم ھاتینە
نازراندن، نەخاسە ل دەقەرا بەھدینان
و ب ھزارا خویندەقان ل خو کۆمکرن
و گەلەک ب گەرمی ھندەک نھیسەقانا
ملیت خو دانە بەر وی بارێ گران، ژ
بو پیشیخستن و پیشقەبرنا وی.
حیبرا مان و بەردەوامیا سیلاف دچەند

هونه رهنه ند «نه سلیکا قادر»

خودانا سترانا «وهلاتی مه کوردستانه» ل رادیویا «نیریقانی»